

WROCŁAWSKIE WIADOMOŚCI KOŚCIELNE

PISMO URZĘDOWE KURII ARCYBISKUPIEJ WROCŁAWSKIEJ

Rok XXXVI

Wrocław, lipiec-sierpień-wrzesień 1983 r.

Nr 7-9

I. AKTA STOLICY APOSTOLSKIEJ

51

•

MODLITWA OJCA ŚW. PAPIEŻA JANA PAWŁA II W CZASIE AUDIENCJI GENERALNEJ PRZED WYJAZDEM DO POLSKI Z DNIA 15 CZERWCA 1983 ROKU — WE ŚRODĘ:

Pani Jasnogórska!

W dniu jutrzejszym dane mi jest rozpocząć pielgrzymkę do Ojczyzny. Jest to pielgrzymka dziękczynna za sześćset lat Twojej macie-cierzyńskiej obecności w Jasnogórskim Wizerunku. To dziękczynienie pragnę złożyć wspólnie z całym Kościołem w Polsce.

Dziękuję moim Rodakom za zaproszenie. Dziękuję zarówno władzom państwowym, jak też Episkopatowi.

Równocześnie, o Matko Jasnogórska, polecam przede wszystkim Tobie samej tę szczególną posługę pasterską, jaką wypada mi spełnić w momencie wzniosłym, a zarazem trudnym w życiu mojej Ojczyzny.

Proszę Cię, aby pielgrzymka ta służyła prawdzie i miłości, wolności i sprawiedliwości. Aby służyła pojednaniu i pokojowi.

Proszę Cię o to za pośrednictwem świętego Maksymiliana Marii męczennika — oraz za pośrednictwem sług Bożych, których podczas tej pielgrzymki mam wynieść do godności błogosławionych: Ojca Rafała Kalinowskiego, Brata Alberta Chmielowskiego i Matki Urszuli Ledóchowskiej.

Niech Dobry Pasterz dusz naszych pozwoli nam wszystkim zjednoczyć się w modlitwie — i w nadziei.

**MODLITWA OJCA ŚW. PAPIEŻA JANA PAWŁA II PO POWROCIE
Z PIELGRZYMKI DO POLSKI, WYPOWIEDZIANA W CZASIE
AUDIENCJI GENERALNEJ WE ŚRODĘ — DNIA 6 LIPCA 1983 R.**

Pani Jasnogórska!

Pozwoliłaś mi spełnić pragnienie mojego serca — a zarazem życzenia tylu moich Rodaków. Mogłem przybyć jako pielgrzym do Ojczyzny na jubileusz Jasnej Góry. Mogłem w pośrodku Synów i Córek polskiej ziemi złożyć dziękczynienie Bogu w Trójcy Przenajświętszej za sześć wieków Twojej, o Maryjo, macierzyńskiej wśród nas obecności w jasnogórskim wizerunku.

Za to wszystko dzisiaj raz jeszcze błogosławię Twoje Najświętsze Imię — i cześć Ci oddaję.

Dzięki składam za całokształt posługi, jaką dane mi było spełnić na Jasnej Górze i w ramach ojczystego jubileuszu.

Dzięki składam za to — że dane mi było pielgrzymować na Jasną Górę od strony Warszawy i Niepokalanowa, szlakiem św. Maksymiliana Marii oraz Prymasa Tysiąclecia, śp. Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Dzięki składam za to, że dane mi było pielgrzymować na Jasną Górę od strony Wrocławia, Góry św. Anny — od ziemi tych Piastów, z których jeden, książę opolski, jest fundatorem Jasnej Góry.

Dzięki składam za to, że dane mi było nawiedzić również sanktuarium Matki Bożej Piekarskiej w Katowicach.

Dzięki składam za to, że dane mi było na tym szlaku jubileuszowej pielgrzymki podnieść do chwały ołtarzy błogosławioną Urszulę Ledóchowską w Poznaniu, oraz błogosławionego o. Rafała Kalinowskiego i br. Alberta Chmielowskiego w Krakowie.

Dzięki Ci składam o Matko Jasnogórska, za wszelkie posługi duszpasterskie, gdziekolwiek dane mi je było spełnić.

Dzięki Ci składam za to, że w tym okresie mogłem spotykać się z milionami moich Rodaków,

że mogłem z Nimi się modlić —

że mogłem z Nimi być!

Na zakończenie — raz jeszcze proszę Ciebie, o Matko, za wszystkich, którzy uczestniczyli w tej pielgrzymce, którzy ją przygotowali, którzy w niej współpracowali — jeszcze raz proszę Ciebie, o Matko: „Weź w opiekę Naród cały”!

**LIST OJCA ŚWIĘTEGO JANA PAWŁA II
DO WSZYSTKICH KAPŁANÓW KOŚCIOŁA
NA WIELKI CZWARTEK 1983 ROKU**

Drodzy Bracia w Chrystusowym kapłaństwie!

1. Pragnę dzisiaj zwrócić się do Was u progu Roku Odkupienia i nadzwyczajnego Jubileuszu, który został otwarty, zarówno w Rzymie, jak też w całym Kościele, w dniu 25 marca. Wybór tego dnia, uroczystości Zwiastowania i zarazem Wcielenia, ma swą szczególną wymowę. Tajemnica Odkupienia bowiem ma swój początek wówczas, gdy Słowo staje się ciałem w łonie Dziewicy z Nazaret za sprawą Ducha Świętego i osiąga swój szczyt w wydarzeniach paschalnych śmierci i zmartwychwstania Zbawiciela. Od tego też dnia liczymy nasz Rok Jubileuszowy, pragnąc, ażeby w tym właśnie roku **tajemnica Odkupienia** stała się **szczególnie obecna** i szczególnie **owocna** w życiu Kościoła. Wiemy, że obecna i owocna jest ona stale, że stale towarzyszy ziemskiemu pielgrzymowaniu Ludu Bożego, przenika je i od wewnątrz kształtuje. Jednakże zwyczaj nawiązywania do okresów pięćdziesięcioletnich w tym pielgrzymowaniu, odpowiada prastarej tradycji. Tej tradycji pragniemy być wierni, ufając zarazem, że kryje ona w sobie jakąś część tajemnicy Bożego czasu: **Kairós**, w którym urzeczywistnia się zbawcza Ekonomia.

U progu więc tego nowego Roku Odkupienia i nadzwyczajnego Jubileuszu, w parę dni po jego otwarciu, przypada **Wielki Czwartek 1983 r.** Jest to, jak wiemy, dzień, w którym razem z Eucharystią zostało ustanowione przez Chrystusa służebne kapłaństwo. Zostało ustanowione dla Eucharystii, a przez to samo dla Kościoła, który jako wspólnota Bożego Ludu kształtuje się z Eucharystii. To kapłaństwo — służebne i zarazem hierarchiczne — jest naszym udziałem. Otrzymaliśmy je w dniu święceń z posługi biskupa, który przeniósł na każdego z nas **sakrament zapoczątkowany w apostołach** — zapoczątkowany podczas Ostatniej Wieczerzy, w wieczerniku, w Wielki Czwartek. I dlatego, choć różne są daty naszych święceń, Wielki Czwartek pozostaje rok rocznie dniem narodzin naszego kapłaństwa służebnego. W tym Świętym Dniu każdy z nas, kapłanów Nowego Przymierza, narodził się w kapłaństwie apostołów. Każdy z nas narodził się w objawieniu jedyne go i wiecznego kapłaństwa samego Jezusa Chrystusa. To objawienie miało bowiem miejsce w wieczerniku Wielkiego Czwartku, w przeddzień Golgoty. Tam to Chrystus dał początek swej wielkanocnej tajemnicy. „Otworzył” ją. Otworzył zaś kluczem Eucharystii i kapłaństwa.

I dlatego w Wielki Czwartek my, „którzy jesteśmy sługami Nowego Przymierza”¹, jednoczymy się wraz z biskupami w katedrach naszych Kościołów, **jednoczymy się** przy Chrystusie — jedynym i odwiecznym

¹ 2 Kor 3, 6.

źródle naszego kapłaństwa. W tym wielkoczwartkowym zjednoczeniu **odnajdujemy Jego**, a równocześnie przez Niego, z Nim i w Nim — **odnajdujemy siebie**. Niech Ojciec, Syn i Duch Święty będzie błogosławiony za łaskę tego zjednoczenia.

2. W tym przeto doniosłym momencie pragnę raz jeszcze zwiastować Rok Odkupienia i nadzwyczajny Jubileusz. Pragnę go w sposób szczególny zwiastować Wam i wobec Was, Czcigodni i Drodzy Bracia w Chrystusowym kapłaństwie — i pragnę, bodaj krótko, rozważyć wspólnie z Wami jego znaczenie. Do nas bowiem wszystkich, jako kapłanów Nowego Przymierza, ten Jubileusz odnosi się w sposób szczególny. Jeśli dla wszystkich wierzących synów i córek Kościoła oznacza on **wezwanie**, aby życie swe i powołanie odczytać na nowo **w świetle tajemnicy Odkupienia**, to do nas owo wezwanie skierowane jest z jeszcze większą jakby intensywnością. Rok Odkupienia więc i nadzwyczajny Jubileusz oznacza, że winniśmy nasze służebne kapłaństwo ujrzeć na nowo w tym świetle, w jakim jest ono wpisane w tajemnicę Odkupienia przez samego Chrystusa.

„Już was nie nazywam sługami ... ale nazwałem was przyjaciółmi”². Właśnie w wieczniku zostały wypowiedziane te słowa, w najbliższym kontekście ustanowienia Eucharystii i służebnego kapłaństwa. Chrystus dał poznać apostołom oraz wszystkim, którzy po nich dziedziczą sakramentalne kapłaństwo, że mają w tym powołaniu oraz dla tej posługi stać się **Jego przyjaciółmi** — mają stać się **przyjaciółmi owej tajemnicy**, którą On przyszedł wypełnić. Być kapłanem — to znaczy być szczególnie zaprzyjaźnionym z Chrystusową tajemnicą, z tajemnicą Odkupienia, w której On daje swoje „ciało za życie świata”³. My, którzy sprawujemy codziennie Eucharystię: zbawczy Sakrament Ciała i Krwi, musimy szczególnie blisko obcować z tajemnicą, w której ten Sakrament bierze swój początek. Kapłaństwo służebne tłumaczy się tylko i wyłącznie w profilu tej Boskiej tajemnicy — i tylko też w tym profilu się urzeczywistnia.

W głębi naszego kapłańskiego „ja”, poprzez to, czym każdy z nas stał się w chwili święceń, jesteśmy „przyjaciółmi”: jesteśmy **szczególnie bliskimi świadkami tej miłości**, która wyraża się w Odkupieniu. Wyraziła się „na początku” w Stworzeniu, a wraz z upadkiem człowieka stale wyraża się w Odkupieniu „Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne”⁴. Oto definicja miłości w jej odkupieńczym znaczeniu! Oto tajemnica Odkupienia zdefiniowana przez miłość. Jednorodzony Syn jest Tym, który bierze od Ojca tę miłość i daje Ojcu tę miłość, przynosząc ją światu. Jednorodzony Syn jest Tym, który z tej miłości daje siebie za zbawienie świata: za życie wieczne każdego człowieka, swego brata i siostry.

² J 15, 15.

³ J 6, 51.

⁴ J 3, 16.

My zaś kapłani, szafarze **Eucharystii**, jesteśmy „przyjaciółmi”: znajdujemy się szczególnie blisko tej odkupieńczej miłości, jaką Syn Jednorodzony przyniósł światu — i nieustannie przynosi. Chociaż nas to przejmuje świętym lękiem, to przecież musimy wyznać, że wraz z Eucharystią, tajemnica owej odkupieńczej miłości znajduje się w jakiś sposób w naszych rękach; że powraca ona codziennie na nasze usta; że wypisana jest w sposób trwały w naszym powołaniu i posłudze.

O jakże bardzo, jakże głęboko każdy z nas jest **ukonstytuowany** w swoim kapłańskim „ja” przez tajemnicę **Odkupienia!** Właśnie to uświadamia nam liturgia Wielkiego Czwartku. I to też winniśmy uczynić przedmiotem naszych rozważań w ciągu Roku Jubileuszowego. Wokół tego winna się skoncentrować nasza własna wewnętrzna odnowa, gdyż Rok Jubileuszowy zamierzony jest przez Kościół jako czas duchowej odnowy dla wszystkich. Jeżeli mamy być sługami tej odnowy dla innych, dla naszych braci i siostr w powołaniu chrześcijańskim, to musimy być jej świadkami i rzecznikami wobec siebie samych: Rok Odkupienia jako **rok odnowy w powołaniu kapłańskim.**

Przez taką wewnętrzną odnowę w naszym świętym powołaniu najbardziej i najskuteczniej możemy innym zwiastować „rok łaski od Pana”⁵. Tajemnica Odkupienia nie jest bowiem jakąś tylko teologiczną abstrakcją, ale jest nieustającą rzeczywistością, w której Bóg ogarnia człowieka w Chrystusie swą wieczną miłością — a człowiek rozpoznaje tę miłość, daje się jej poprowadzić i przeniknąć, pozwala się jej wewnątrznie przeobrazić, staje się przez nią „nowym stworzeniem”⁶. I właśnie tak, stworzony na nowo przez miłość, która jest mu objawiona w Jezusie Chrystusie, człowiek podnosi ku Bogu wzrok swojej duszy i wraz z psalmistą wyznaje: **copiosa apud eum redemptio!** („obfite u Niego odkupienie”).⁷

W roku Jubileuszowym wyznanie to winno szczególnie donośnie wyrywać się z serca całego Kościoła. Winno się to zaś dokonywać za sprawą Waszego świadectwa i Waszej, Drodzy Bracia, kapłańskiej posługi.

3. Odkupienie pozostaje w najściślejszej łączności z przebaczeniem. Bóg odkupił nas w Jezusie Chrystusie, ponieważ przebaczył nam w Jezusie Chrystusie. Bóg uczynił nas w Chrystusie „nowym stworzeniem”, ponieważ w Nim obdarzył nas przebaczeniem. „W Chrystusie Bóg jedną ze sobą świat”⁸. Pojedną zaś dlatego, że w Jezusie Chrystusie jako „pierworodnym wobec każdego stworzenia”⁹ została nieodwracalnie **ugruntowana jedność człowieka z Bogiem.** Tej jedności, którą kiedyś „pierwszy Adam” pozwolił odebrać w sobie całej rodzinie ludzkiej, nikt już nie potrafi odebrać ludzkości, skoro została zakorzeniona i ugruntowana w Chrystusie: „drugim Adamie”. I dlatego w Jezusie

---

⁵ Łk 4, 19; por. Iz 61, 2.

⁶ 2 Kor 5, 17.

⁷ Ps 130 [129], 7.

⁸ 2 Kor 5, 19.

Chrystusie ludzkość staje się wciąż „nowym stworzeniem”. Staje się zaś „nowym stworzeniem” dlatego, że w Nim i przez Niego łaską odpuszczenia pozostaje niewyczerpalna wobec każdego człowieka: **copiosa apud eum redemptio**.

W roku Jubileuszowym winniśmy, Drodzy Bracia, szczególnie głęboko sobie uświadomić, że jesteśmy **śługami** tego **pojednania z Bogiem**, które raz na zawsze zostało dokonane w Jezusie Chrystusie. Jesteśmy sługami i szafarzami tego sakramentu, w którym Odkupienie wyraża się i urzeczywistnia jako przebaczenie, jako odpuszczenie grzechów.

Jakżeż wiele mówi nam ten fakt, że Chrystus po zmartwychwstaniu przyszedł znów do tego wieczernika, w którym w Wielki Czwartek pozostawił apostołom, wraz z Eucharystią, sakrament służebnego kapłaństwa — i że do tych samych apostołów powiedział: „Weźmijcie Ducha Świętego! Którym odpuscicie grzechy, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są im zatrzymane”¹⁰. W ślad za władzą sprawowania Eucharystii, czyli odnawiania w sposób sakramentalny swej własnej paschalnej Ofiary, dał im władzę odpuszczania grzechów.

Kiedy w Roku Jubileuszowym będziecie rozważać, jak Wasze służebne kapłaństwo wpisane zostało w tajemnicę Chrystusowego Odkupienia, miejcie to stale przed oczyma! Jubileusz jest bowiem tym szczególnym czasem, w którym Kościół, zgodnie z prastarą tradycją, odnawia w całej wspólnotcie Ludu Bożego świadomość Odkupienia **poprzez szczególną intensywność przebaczenia i odpuszczenia grzechów**; tego właśnie odpuszczenia i przebaczenia, którego my, kapłani Nowego Przymierza, staliśmy się po apostołach uprawnionymi szafarzami.

W ślad za odpuszczeniem grzechów w sakramencie pokuty, ci wszyscy, którzy korzystając z naszej kapłańskiej posługi przyjmują ten sakrament, mogą czerpać jeszcze pełniej ze szcudroblivości Chrystusowego Odkupienia, dostępując odpuszczenia **kar doczesnych**, jakie po odpuszczeniu grzechów pozostają jeszcze do odpokutowania w tym albo w przyszłym życiu. Kościół wierzy, że wszelkie i każde odpuszczenie pochodzi z Odkupienia dokonanego przez Chrystusa. Równocześnie też wierzy i ufa, że Chrystus sam przyjmuje w odpuszczeniu grzechów i kar doczesnych pośrednictwo swojego Mistycznego Ciała. Ponieważ zaś na gruncie tajemnicy Mistycznego Ciała Chrystusa, którym jest **Kościół**, rozwija się w perspektywie wieczności **tajemnica Świętych Obcowania**, Kościół w czasie Roku Jubileuszowego patrzy ze szczególną ufnością w kierunku tej tajemnicy.

Pragnie też Kościół, bardziej niż kiedykolwiek, korzystać z zasług Matki Najświętszej, Męczenników i Świętych oraz z ich pośrednictwa, ażeby w ten sposób jeszcze bardziej uobecnić Odkupienie dokonane przez Chrystusa we wszystkich jego zbawczych skutkach i owocach. W taki sposób związana z Rokiem Jubileuszowym praktyka odpustów **odślania swój głęboki ewangeliczny sens**, kiedy dobro zrodzone z odku-

---

¹⁰ J 20, 22 n.

pieńczej Ofiary Chrystusa, w całych pokoleniach Męczenników i Świętych Kościoła, od początku aż do naszych czasów, owocuje na nowo łaską odpuszczenia grzechów i następstw grzechu w duszach ludzi współczesnych.

Drodzy moi Bracia w Chrystusowym kapłaństwie! W ciągu Roku Jubileuszowego stańcie się w sposób szczególny **nauczycielami Bożej prawdy** o przebaczeniu i odpuszczeniu, tak jak jest ona stale przepowiadana przez Kościół. Ukazujcie tę prawdę w całym jej duchowym bogactwie. Szukajcie dla niej dróg w umysłach i sumieniach współczesnych ludzi. W łączności zaś z nauczaniem, stańcie się w tym Roku Świętym, w sposób szczególnie ofiarny i szczodry, **szafarzami sakramentu pokuty**, w którym synowie i córki Kościoła dostępują odpuszczenia grzechów. Znajdujcie w posłudze konfesjonału ten niczym niezastąpiony wyraz i sprawdzian służebnego kapłaństwa, którego wzór zostawiło nam tyłu świętych kapłanów i duszpasterzy w dziejach Kościoła aż po nasze czasy. **A trud tej świętej posługi** niech Wam tym bardziej pomoże zrozumieć, jak głęboko służebne kapłaństwo każdego z nas wpisane jest w tajemnicę Chrystusowego Odkupienia przez krzyż i zmartwychwstanie.

4. Przez słowa, które piszę, pragnę w sposób szczególny zwiastować Wam Jubileusz Świętego Roku Odkupienia. Jak wiadomo z ogłoszonych już dokumentów, Jubileusz ten ma być obchodzony w Rzymie i całym Kościele równocześnie, poczynając od 25 marca 1983 r. do Wielkanocy roku następnego. W taki sposób szczególna łaska Roku Odkupienia **zostaje powierzona** wszystkim moim Braciom w biskupstwie jako Pasterzom Kościołów partykularnych w powszechnej wspólnocie Kościoła katolickiego. Równocześnie zaś ta sama łaska nadzwyczajnego Jubileuszu zostaje powierzona także i Wam, Drodzy Bracia w Chrystusowym kapłaństwie. Wy bowiem, w jedności z Waszymi biskupami, jesteście **pasterzami parafii, oraz innych wspólnot** Ludu Bożego we wszystkich stronach świata.

Trzeba zaś, ażeby Rok Odkupienia był przeżywany w Kościele, poczynając od tych właśnie **podstawowych wspólnot** Ludu Bożego. Pragnę tu przytoczyć z Bulli ogłaszającej Rok Jubileuszowy te fragmenty, które o tym wyraźnie świadczą:

„Rok Odkupienia ma wycisnąć szczególny ślad na całym życiu Kościoła, by chrześcijanie umieli odkryć w swym życiowym doświadczeniu całe bogactwo zbawienia, którego stali się uczestnikami od chwili chrztu”¹¹. Istotnie, „w odkrywaniu na nowo i w przeżywaniu sakramentalnej ekonomii Kościoła, przez którą dociera do poszczególnych ludzi i do wspólnoty łaska Boża w Chrystusie, należy widzieć głębokie znaczenie i tajemnicze piękno tego Roku, który Chrystus pozwala nam uroczycie obchodzić!”¹².

¹¹ Bulla *Aperite portas Redemptori*, 3.

¹² Tamże.

Rok Jubileuszowy „pragnie być przede wszystkim wezwaniem do skruchy i nawrócenia ... by w ten sposób dokonała się duchowa odnowa **poszczególnych wiernych, rodzin, parafii, diecezji, wspólnot zakonnych i innych ośrodków życia chrześcijańskiego i apostołatu**”¹³. Wielkoduszne przyjęcie tego wezwania zrodzi pewien ruch „oddolny”, który, poczynając od parafii różnych wspólnot — o czym mówiłem ostatnio wobec Prezbiterium Rzymskiego — ożywi z kolei diecezje i w ten sposób wpłynie pozytywnie na cały Kościół. Mając na względzie ten **wzrastający dynamizm**, ograniczyłem się w Bulli do pewnych ogólnych wskazań, „pozostawiając Konferencjom Episkopatów i Biskupom poszczególnych diecezji zadanie **ustalenia wskazań i sugestii duszpasterskich bardziej konkretnych**, odpowiadających zarówno mentalności i zwyczajom miejscowym, jak też celom 1950-lecia śmierci i zmartwychwstania Chrystusa”¹⁴.

5. Proszę Was, Drodzy Bracia, z całego serca, abyście rozważyli, w jaki sposób Święty Jubileusz Roku Odkupienia **może i powinien być obchodzony** w każdej parafii czy też innej wspólnocie Ludu Bożego, w stosunku do której sprawujecie posługę kapłańską i duszpasterską. Proszę abyście rozważyli, w jaki sposób może i powinien być obchodzony w ramach samej tej wspólnoty, a zarazem w jedności z Kościołem partykularnym i powszechnym. Proszę Was, abyście zwrócili szczególną uwagę na te **środowiska**, o których Bulla wyraźnie wspomina, jak: zakonników i zakonnic klauzurowych, ludzi chorych, więzionych, starszych, czy też dotkniętych innym cierpieniem.¹⁵ Wierzmy bowiem, że wciąż na różne sposoby urzeczywistniają się słowa Apostoła: „dopełniam braki udręk Chrystusa dla dobra Jego Ciała, którym jest Kościół”¹⁶.

Niech poprzez całą tę pasterską **troskę i zapobiegliwość** nadzwyczajny Jubileusz stanie się — wedle słów Proroka — prawdziwym „rokiem łaski Pańskiej”¹⁷ dla każdego z Was, Drodzy Bracia, oraz dla tych wszystkich, których Chrystus — Kapłan i Pasterz — powierzył Waszej kapłańskiej i duszpasterskiej posłudze.

Na Święty Dzień Wielkiego Czwartku 1983 r. przyjmijcie niniejsze słowo jako wyraz serdecznej miłości — i módlcie się także za tego, który je pisze, aby nigdy **nie zabrakło mu tej miłości**, o którą Chrystus Pan pytał trzykrotnie Szymona Piotra¹⁸.

Z serca Wam błogosławię.

W Rzymie, u Świętego Piotra, dnia 27 marca 1983 r., w Niedzielę Palmową, czyli Męki Pańskiej, w piątym roku Pontyfikatu.

Jan Paweł II, papież

¹³ Tamże, 11.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Por. tamże, 11, A i B.

¹⁶ Kol 1, 24.

¹⁷ Iz 61, 2; por. Lk 4, 19.

¹⁸ Por. J 21, 15 nn.

ŚWIĘCENIA KAPLAŃSKIE

Dnia 21 maja 1983 roku J. E. Ks. Arcybiskup Metropolita Henryk Gulbinowicz udzielił święceń kapłańskich w kościele p.w. Św. Krzyża we Wrocławiu następującym diakonom Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu: 1. Ryszardowi Bartniczakowi; 2. Krzysztofowi Berendtowi; 3. Marianowi Chomiakowi; 4. Wiesławowi Ciesielskiemu; 5. Andrzejowi Drwile; 6. Kazimierzowi Gębarowskiemu; 7. Romualdowi Głapie; 8. Markowi Huli; 9. Kazimierzowi Korabowi; 10. Piotrowi Korbeckiemu; 11. Krzysztofowi Kowalskiemu; 12. Bronisławowi Kryłowskiemu; 13. Piotrowi Krzywań, 14. Markowi Kurzawie; 15. Stanisławowi Mazurowi; 16. Ryszardowi Menclowi; 17. Markowi Michalikowi; 18. Eugeniuszowi Milewiczowi; 19. Tadeuszowi Mirończukowi; 20. Jerzemu Mitrędze; 21. Andrzejowi Nicałkowi; 22. Januszowi Nowickiemu; 23. Janowi Odziomkowi; 24. Marianowi Oleksemu; 25. Janowi Olenderowi; 26. Markowi Pieczykolanowi; 27. Stanisławowi Śmiałkowi; 28. Tadeuszowi Tymkowi, 29. Leszkowi Włodarczykowi; 30. Marianowi Ziej. Ze Zgromadzenia Najśw. Serc przyjął święcenia kapłańskie diakon Jan Dziadkiewicz.

W tym samym dniu przyjęli święcenia Diakonu następujący alumn i Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu: 1. Stanisław Araszczuk; 2. Marek Biały; 3. Sylwester Bigaj; 4. Ryszard Czuryło; 5. Zbigniew Dębski; 6. Dionizy Drelichowski; 7. Zbigniew Drobot; 8. Zbigniew Dyl; 9. Józef Gorczyca; 10. Alfred Gryniec; 11. Stanisław Grzechynka; 12. Andrzej Hejda; 13. Marek Irla; 15. Wojciech Kopeć; 16. Robert Kristman; 17. Bogusław Kropielnicki; 18. Ryszard Królikowski; 19. Stanisław Krzak; 20. Andrzej Kulicki; 21. Jan Kustasz; 22. Andrzej Lignar; 23. Józef Lubczyński; 24. Edward Łupkowski; 25. Jerzy Małek; 26. Jan Markocki; 27. Zygmunt Mielczarek; 28. Józef Mitek; 29. Jarosław Niemyjski; 30. Stanisław Nowak; 31. Zdzisław Paduch; 32. Wiesław Pisarski 33. Roman Plebanek; 34. Roman Raczak; 35. Adam Rosiek; 36. Władysław Sana; 37. Krystian Sokal; 38. Krzysztof Szklarcki; 39. Andrzej Szc; 40. Jan Tracz; 41. Krzysztof Turaj; 42. Henryk Wachowiak; 43. Zbigniew Wróbel; 44. Krzysztof Ziobrowski.

Nadto 49 alumnów Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu oraz 3 kleryków ze Zgromadzenia Najśw. Serc — Połanica-Zdrój przyjęło posługę Akolitu.

NOWOWYŚWIĘCENI OTRZYMALI POSADY KS. WIKARIUSZY

1. Ks. Ryszard Bartniczak — w Oleśnicy Śl.; 2. Ks. Krzysztof Berendt — w parafii p.w. NMP w Bielawie; 3. Ks. Marian Chomiak — w Wołowie; 4. Ks. Wiesław Ciesielski — w parafii p.w. Chrystusa Króla w Głuszczy; 5. Ks. Andrzej Drwiła — w parafii p.w. Św. Wojciecha w Jeleniej Górze; 6. Ks. Kazimierz Gębarowski — w parafii p.w. Św. Bonifacego w Zgorzelcu; 7. Ks. Romuald Glapa — w Wołowie; 8. Ks. Marek Hula — w parafii p.w. Św. Jerzego w Wałbrzychu; 9. Ks. Kazimierz Korab — w parafii p.w. Św. Anny w Ząbkowicach Śl.; 10. Ks. Piotr Korbecki — w Gryfowie Śl.; 11. Ks. Krzysztof Kowalski — w parafii p.w. Chrystusa Króla w Bolesławcu; 12. Ks. Bronisław Kryłowski — w parafii p.w. Św. Stanisława w Świdnicy; 13. Ks. Piotr Krzywania — w parafii p.w. NMP w Bielawie; 14. Ks. Marek Kurzawa — w parafii p.w. NMP Królowej Polski w Świdnicy; 15. Ks. Stanisław Mazur — w Górze; 16. Ks. Ryszard Mencil — w Jedlinie Zdroju; 17. Ks. Marek Michalik — w parafii p.w. Św. Mikołaja w Nowej Rudzie; 18. Ks. Eugeniusz Milewicz — w parafii p.w. Św. Barbary w Wałbrzychu; 19. Ks. Tadeusz Mirończuk — w Leśnej; 20. Ks. Jerzy Mitrega — w parafii p.w. Św. Jerzego w Dzierżonowie; 21. Ks. Andrzej Nicalek — w parafii p.w. Podwyższenia Krzyża Św. w Wałbrzychu-Podzamcze; 22. Ks. Janusz Nowicki — w Leśnej; 23. Ks. Jan Odziomek — w Namysłowie; 24. Ks. Marian Oleksy — w parafii p.w. Św. Marcina w Jeleniej Górze-Sobieszowie; 25. Ks. Jan Olender — w Gądkowicach; 26. Ks. Marek Pieczykolan — w Zgorzelcu-Ujeździe; 27. Ks. Stanisław Śmiałek — w Oleśnicy Śl.; 28. Ks. Tadeusz Tymków — w Jaworzynie Śl.; 29. Ks. Leszek Włodarczyk — w parafii p.w. Św. Anny w Ząbkowicach Śl.; 30. Ks. Marian Zieja — w parafii p.w. Św. Stanisława w Świdnicy.

REJONOWE DNI DUSZPASTERSKO-KATECHETYCZNE W DNIACH 24—27 MAJA 1983 ROKU

Rejonowe Dni Duszpastersko-Katechetyczne odbyły się w następujących terminach i dla następujących dekanatów:

24 maja 1983 r. — wtorek

Wrocław — Metropolitalne Seminarium Duchowne — dla dekanatów:

Wrocław-Katedra, Wrocław-Śródmieście, Ścinawa;

Legnica — Dom Zakonny OO. Franciszkanów — dla dekanatów: Jawor,

Legnica, Lubin, Złotoryja;

Brzeg — Dom parafialny parafii Św. Krzyża — dla dekanatów: Brzeg, Namysłów, Oława.

25 maja 1983 r. — środa

Wrocław — Metropolitalne Seminarium Duchowne — dla dekanatów:
Wrocław-Północ, Wrocław-Południe, Wrocław-Wschód, Wrocław-Zachód;

Kłodzko — Dom Zakonny OO. Franciszkanów — dla dekanatów: Bystrzyca Kł., Kłodzko, Nowa Ruda, Polanica;

Trzebnica — Dom Zakonny Sióstr Boromeuszek — dla dekanatów: Góra Śl., Milicz, Trzebnica, Wołów.

26 maja 1983 r. — czwartek

Wrocław — Metropolitalne Seminarium Duchowne — dla dekanatów:
Borów, Kąty Wr., Oleśnica, Syców, Środa Śl., Wiązów;

Jelenia Góra — Dom parafialny Św. Erazma i Pankracego — dla dekanatów: Jelenia Góra-Wschód, Jelenia Góra-Zachód, Gryfów Śl., Lubomierz;

Bardo Śl. — Dom Zakonny OO. Redemptorystów — dla dekanatów: Kamienniec Ząbk., Ząbkowice Śl., Ziębice.

27 maja 1983 r. — piątek

Wrocław — Metropolitalne Seminarium Duchowne — dla dekanatów:
Dzierżoniów-Północ, Dzierżoniów-Południe, Sobótka, Strzegom, Świdnica;

Lubań Śl. — Dom Zakonny Sióstr Magdalenek — dla dekanatów: Bolesławiec-Wschód, Bolesławiec-Zachód, Lubań Śl., Węgliniec, Zgorzelec;

Wałbrzych — Dom parafialny S. Aniołów Stróżów — dla dekanatów:
Wałbrzych-Północ, Wałbrzych-Południe, Kamienna Góra.

**TERMINARZ REJONOWYCH DNI SKUPIENIA
DLA DUCHOWIEŃSTWA ARCHIDIECEZJI WROCŁAWSKIEJ
24—27 MAJA 1983 ROKU**

24 maja (wtorek)

Wrocław — Metropolitalne Seminarium Duchowne

- a. Przewodniczący — Ks. Arcybiskup Henryk Gulbinowicz
- b. Homilia — Ks. Prałat Aleksander Zienkiewicz
- c. Wykład I — Ks. Prof. Stanisław Orzechowski
- d. Wykład II — Ks. Mgr Bogdan Wolniewicz

Legnica — Dom zakonny Ojców Franciszkanów

- a. Przewodniczący — Ks. Biskup Tadeusz Rybak
- b. Homilia — Ks. Prałat Stanisław Pietraszko
- c. Wykład I — Ks. Mgr Kazimierz Sroka
- d. Wykład II — Ks. Mgr Romuald Brudnowski

Brzeg — Dom parafialny par. Św. Krzyża

- a. Przewodniczący — Ks. Prałat Stanisław Turkowski
- b. Homilia — Ks. Marian Biskup

- c. Wykład I — Ks. Mgr Henryk Łuczak TS
- d. Wykład II — Ks. Prof. Mirosław Drzewiecki

25 maja (środa)

Wrocław — Metropolitalne Seminarium Duchowne

- a. Przewodniczący — Ks. Biskup Wincenty Urban
- b. Homilia — Ks. Prałat Aleksander Zienkiewicz
- c. Wykład I — Ks. Prof. Stanisław Orzechowski
- d. Wykład II — Ks. Mgr Bogdan Wolniewicz

Kłodzko — Dom zakonny Ojców Franciszkanów

- a. Przewodniczący — Ks. Arcybiskup Henryk Gulbinowicz
- b. Homilia — Ks. Marian Biskup
- c. Wykład I — Ks. Mgr Henryk Łuczak TS
- d. Wykład II — Ks. Mgr Romuald Brudnowski

Trzebnica — Dom Zakonny Sióstr Boromeuszek

- a. Przewodniczący — Ks. Biskup Tadeusz Rybak
- b. Homilia — Ks. Prałat Stanisław Pietraszko
- c. Wykład I — Ks. Mgr Kazimierz Sroka
- d. Wykład II — Ks. Prof. Mirosław Drzewiecki

26 maja (czwartek)

Wrocław — Metropolitalne Seminarium Duchowne

- a. Przewodniczący — Ks. Biskup Tadeusz Rybak
- b. Homilia — Ks. Prałat Aleksander Zienkiewicz
- c. Wykład I — Ks. Prof. Stanisław Orzechowski
- d. Wykład II — Ks. Mgr Bogdan Wolniewicz

Jelenia Góra — Dom parafialny par. ŚŚ. Erazma i Pankracego

- a. Przewodniczący — Ks. Arcybiskup Henryk Gulbinowicz
- b. Homilia — Ks. Prałat Stanisław Pietraszko
- c. Wykład I — Ks. Mgr Kazimierz Sroka
- d. Wykład II — Ks. Mgr Romuald Brudnowski

Bar do Śl. — Dom zakonny Ojców Redemptorystów

- a. Przewodniczący — Ks. Prałat Stanisław Turkowski
- b. Homilia — Ks. Marian Biskup
- c. Wykład I — Ks. Mgr Henryk Łuczak TS
- d. Wykład II — Ks. Prof. Mirosław Drzewiecki

27 maja (piątek)

Wrocław — Metropolitalne Seminarium Duchowne

- a. Przewodniczący — Ks. Biskup Wincenty Urban
- b. Homilia — Ks. Prałat Aleksander Zienkiewicz
- c. Wykład I — Ks. Prof. Stanisław Orzechowski
- d. Wykład II — Ks. Mgr Bogdan Wolniewicz

Lubań Śl. — Dom zakonny Sióstr Magdalenek

- a. Przewodniczący — Ks. Biskup Adam Dyczkowski
- b. Homilia — Ks. Marian Biskup
- c. Wykład I — Ks. Mgr Henryk Łuczak TS
- d. Wykład II — Ks. Prof. Mirosław Drzewiecki

Wałbrzych — Dom parafialny par. Aniołów Stróżów

- a. Przewodniczący — Ks. Biskup Tadeusz Rybak
- b. Homilia — Ks. Prałat Stanisław Pietraszko
- c. Wykład I — Ks. Kazimierz Sroka
- d. Wykład II — Ks. Mgr Romuald Brudnowski

58

PORZĄDEK DZIENNY
REJONOWYCH DNI DUSZPASTERSKO-KATECHETYCZNYCH
24—27 MAJA 1983 ROKU

- Godz. 9,45 — Przygotowanie do Mszy św.
- 10,00 — Msza św. koncelebrowana — przewodniczą Księża Biskupi.
— Homilia: „Problem modlitwy w duszpasterstwie młodzieży”.
— Krótkie dziękczynienie
- 11,30 — Obrady w wyznaczonej sali:
— I Wykład: „Katecheza młodzieży jako pilny problem pastoralny”
— Dyskusja
- 13,00 — Przerwa obiadowa
- 14,00 — II Wykład: „Rekolekcje oraz dni skupienia młodzieży”
— Dyskusja
— Podsumowanie Dnia Skupienia — Księża Biskupi
- 16,00 — Adoracja Najśw. Sakramentu — przewodniczą Diecezjalni Ojcowie Duchowni.

59

KALENDARIUM NAWIEDZENIA OBRAZU MATKI BOSKIEJ
CZĘSTOCHOWSKIEJ W DIECEZJACH W ROKU 1983

14. IV — 21. IV Warszawa
21. IV — 28. IV Sandomierz
28. IV — 5. V Lubaczów
5. V — 12. V Lublin
12. V — 19. V Siedlce
19. V — 26. V Drohiczyn
26. V — 1. VI Białystok
1. VI — 9. VI Łomża
9. VI — 16. VI Olsztyn
30. VI — 7. VII Pelplin
7. VII — 14. VII Gdańsk
14. VII — 21. VII Koszalin
21. VII — 28. VII Szczecin

- 28. VII — 4. VIII Gorzów
- 4. VIII — 11. VIII Wrocław
- 11 VIII — 18. VIII Opole
- 18. VIII — 25. VIII Katowice
- 25. VIII — 1. IX Kraków
- 1. IX — 8. IX Tarnów
- 8. IX — 15. IX Przemyśl
- 15. IX — 22. IX Kielce
- 22. IX — 29. IX Łódź
- 29. IX — 6. X Płock
- 6. X — 13. X Włocławek
- 13. X — 20. X Gniezno
- 20. X — 27. X Poznań
- 27. X — 6. XI Częstochowa

Ks. Józef Mandziuk

60

**ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNE I BIBLIOTEKA KAPITULNA
WE WROCŁAWIU
SPRAWOZDANIE ZA ROK 1982**

W niniejszym sprawozdaniu pragniemy ukazać działalność wymienionych naukowych instytucji kościelnych Archidiecezji Wrocławskiej, służących duszpasterstwu, nauce oraz krzewieniu kultury polskiej na ziemi śląskiej.

I. KONSERWACJA

Jak każdego roku w okresie wiosenno-letnim Siostry Elżbietanki oczyściły wszystkie magazyny archiwalne i biblioteczne.

Poddano fachowej konserwacji, oprawie lub przeoprawie następującą ilość rękopisów i druków:

1) rękopisów archiwalno-bibliotecznych	4
2) starodruków	22
3) druków nowych i czasopism	1.466
Razem:	1.492

II. OBSŁUGA KORZYSTAJĄCYCH ZE ZBIORÓW

1) zwiedzania w celu korzystania ze zbiorów	2.105
2) osoby korzystające	210
3) książki wydane do czytelnicy w tomach	1.643

4) jednostki archiwalne wydane do pracowni	1.962
5) kwerendy metrykalne	1.059
6) inne kwerendy	4.197
7) wyjaśnienia i informacje	470
8) dokonane adnotacje metrykalne	351
9) przyjęte i wpisane kopie metrykalne	124
10) korespondencja	89
11) wypożyczanie książek	5

III. BUDYNEK I JEGO WYPOSAŻENIE

W roku sprawozdawczym założono centralne ogrzewanie w czytelnicy, odmalowano okna w całym budynku przeprowadzono konserwację dachu oraz wymalowano wewnątrz małej pracowni. Nadal dotkliwy jest brak miejsca w magazynach ze względu na rosnącą ilość nabytków archiwalno-bibliotecznych.

IV. NABYTKI ARCHIWALNO-BIBLIOTECZNE

Zbiory archiwalne powiększyły się:

- 1) w dziale rękopisów o 157 jednostki archiwalne,
- 2) w dziale metryk o 2 pozycje dawnych metryk z parafii Jaskowa Górna.

Zbiory biblioteczne wzbogaciły się:

- 1) w dziale rękopisów o 4 jednostki,
- 2) w dziale książek o 261 pozycje, otrzymanych wyłącznie drogą darowizny: ks. bp Wincenty Urban — 228; ks. Julian Bolek — 14; ks. Bronisław Chmiel — 1; Jadwiga Janowska — 1; Zbigniew Koziar — 1; ks. Józef Mandziuk — 6; ks. Kazimierz Mihilewicz — 1; ks. Bolesław Robaczek — 2; ks. Stanisław Turkowski — 2; Edward Tadeusz Wojtakowski — 4; ks. J. Zatorowski — 1.

V. TEMATY PRAC NAUKOWYCH

W roku sprawozdawczym z tutejszych zbiorów archiwalno-bibliotecznych korzystano przy opracowywaniu następujących tematów:

1) Prace drukowane

Bochnak Władysław, ks., Ze Śląska na Jasną Górę. Gość niedz. R. 59: 1982 nr 40—41 s. 10—11.

Drabina Jan, Kontakty Wrocławia z Rzymem w latach 1405—1517. Wrocław 1981.

Fitych Tadeusz ks., Bernard Rosa, abbé de Krzeszów, et la devotion à Saint Joseph. Cahiers de Joséphologie, 29: 1981 s. 378—402.

Grüger Heinrich, Der Beginn der Union von Heinrichau und Zire (1701—1752). Analecta Cisterciensia. 38: 1982 f. 1 s. 43—75.

Grüger Heinrich, Quellen zur Geschichte von Zire aus dem ehemaligen Stiftsarchiv von Heinrichau (1). *Analecta Cisterciensia* 38: 1982 f. 1 s. 100—128.

Kaczmarek Michał, Katalog lubiąski. Próba krytyki przekazu. *Studia Zródłoznawcze. Commentationes. T. 26:* 1981 s. 113—140.

Mandziuk Józef, ks., Archiwum Archidiecezjalne i Biblioteka Kapitułna we Wrocławiu. Sprawozdanie za rok 1981. *Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 35:* 1982 nr 3—5 s. 142—148.

Mandziuk Józef, ks., Artykuły w Słowniku polskich pisarzy franciszkańskich, pod red. ks. H. E. Wyczawskiego. Warszawa 1981: 1) Galecki Antoni Mikołaj, s. 138; 2) Goski Adam, s. 150; 3) Hageński Sebastian, s. 171.

Mandziuk Józef, ks., Artykuły w Słowniku polskich teologów katolickich, pod red. ks. H. E. Wyczawskiego. Warszawa 1981—1982. T. I: 1) Angelli Ludwik, s. 37; 2) Bachowski Feliks, s. 82—83; 3) Biedrzykowski Kacper, s. 134—135 [Współautor: Janusz Zbudniewek ZP]; 4) Biesiekierski Jan Augustyn, s. 147 [Współautor: Ludwik Grzebień TJ]; 5) Boczar Józef, s. 174—175; 6) Brzeziński Bonawentura, s. 237; 7) Brzeżewski Samuel, s. 238—239; 8) Butkiewicz Popuciewicz Józef, s. 262; 9) Chamocki Adam, s. 277—278; 10) Charzyński Kazimierz Józef, s. 279—280; 11) Chelipski Samuel, s. 282; 12) Chlewski Andrzej, s. 301; 13) Ciośnowski Ludwik, s. 334; 14) Columbinus Marian, s. 335; 15) Czepiel Wojciech, s. 350; 16) Damrot Konstancy Augustyn, s. 362—364; 17) Denisiewicz Dziwo Andrzej, s. 385; 18) Dobrowolski Józef, s. 404—405; 19) Duński Dobras Stanisław, s. 433—434; 20) Fankidejski Jakub, s. 454; 21) Fańciszewski Stanisław Franciszek, s. 455; 22) Ficek Jan Nepomucen Alojzy, s. 466—468; 23) Filarski Wojciech, s. 471; 24) Findliński Karol, s. 477; 25) Frenzel Antoni, s. 489; 26) Gabriecki Franciszek Wojciech, s. 495; 27) Gabrielowicz Ignacy Albert, s. 496; 28) Gacki Józef, s. 499—500; 29) Gawłowicki Szymon, s. 517; 30) Gawroński Konstancy, s. 518; 31) Gieniusz Paweł, s. 523—524; 32) Gliński Jan Chryzostom, s. 531; 33) Godzimirski Gabriel, s. 541—542; 34) Gostkowski Michał Albert, s. 560; 35) Górniewicz Andrzej, s. 566—567; 36) Guziur Józef, s. 613.

T. II: 37) Herbut Mammert, s. 40—41; 38) Hildebrand Augustyn, s. 48—49; Hollak Józef, s. 53; 40) Hołyński Otton, s. 62—63; 41) Hórnik Michał, s. 75—76; 42) Hytrek Adolf, s. 84—85; 43) Isakowicz Izaak Mikołaj, s. 89—91; 44) Jagodziński Teofil, s. 105—106; 45) Jarocki Bazyli, s. 184; 46) Jaroński Feliks, s. 184—186; 47) Jeżowski Maciej, s. 211—212; 48) Juszyński Michał Hieronim, s. 226—228; 49) Kamiński Petroniusz, s. 257—258; 50) Kowalczewski Benedykt Kasper, s. 270 [Współautor: Wiesław Murawiec OFM]; 51) Kaznowski Alfons, s. 271—272; 52) Kraszowski Zenobiusz, s. 416; 53) Kretzmer Jan, s. 424; 54) Kwiatkiewicz Marcin, s. 488; 55) Leopolda Jan, s. 507; 56) Luborski Andrzej Krzysztof, s. 543—544; 57) Łubieński Stanisław Andrzej, s. 582—583.

T. III: 58) Makoliński Tymoteusz, s. 39; 59) Mankiewicz Szymon, s. 52; 60) Marcin z Klecka, s. 55; 61) Mars Dawid Władysław, s. 69; 62) Moręski Stefan, s. 171; 63) Olekszewski Paweł, s. 245; 64) Olsztyński Bazyli, s. 253—254; 65) Otrembusz Jan, s. 286; 66) Paprocki Wacław, s. 298; 67) Perzyna Ludwik, s. 351—352; 68) Płocki Marcin, s. 382; 69) Ruffin Wojciech, s. 521—522; 70) Rychtarski Andrzej, s. 538; 71) Ryszkiewicz Łukasz, s. 552.

T. IV: 72) Siemaszko Stanisław, s. 65—66; 73) Starnigel Zachariasz, s. 185 [Współautor: bp Edward Ozorowski]; 74) Stobiecki Jan Ewangelista, s. 211—212; 75) Twardowski Jan, s. 355—356; 76) Tyburcius, s. 356; 77) Wagrowiecki Jan, s. 401—402; 78) Wiwiani Jan Antoni, s. 450; 79) Wolski Jan Kazimierz, s. 463; 80) Ziemkiewicz Norbert, s. 541—452; 81) Zrzeczycki Jan, s. 544—545; 82) Żelechowski Benedykt, s. 551.

Mandziuk Józef, ks., Katalog ruchomych zabytków sztuki sakralnej w Archidiecezji Wrocławskiej. T. 1. Wrocław 1982.

Mandziuk Józef, ks., Rec.: Rumak Jerzy: Mistyka św. Pawła Apostoła. Assisi 1977, Colloquium salutis, 13: 1981 s. 344—346.

Mandziuk Józef, ks. Ś.p. O. Cyryl Nastalski OFMConv. (1916—1981) — proboszcz parafii św. Jana Chrzciciela w Legnicy w latach 1947—1962. Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 35: 1982 nr 3—5 s. 176—181.

Pater Józef, ks., Katalog ruchomych zabytków sztuki sakralnej w Archidiecezji Wrocławskiej. T. 2. Wrocław 1982.

Pater Mieczysław, Śląskie odgłosy Powstania Listopadowego. Sobótka. R. 36: 1981 nr 2 s. 243—265.

Pawlik Krzysztof, W sprawie nyskiej biblioteki parafialnej. [Recenzja pracy doktorskiej ks. Józefa Mandziuka]. Sobótka. R. 36: 1981 nr 4 s. 585—593.

Przywecka-Samecka Maria: Początki drukarstwa muzycznego w Europie. Wiek XV. Wrocław 1981.

Sachs Rainer, Die „Flora Silesiaca” des Heinrich Gottfried Graf Matuschka — eine Quelle zur schlesischen Landes Kunde des 18. Jahrhunderts. Jahrbuch der schlesischen Friedrich-Wilhelms-Universität zu Breslau. R. 1981.

Sachs Rainer, Heinrich Gottfried hrabia Matuschka — autor pierwszej „Flory śląskiej”. Zeszyty przyrodnicze Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. R. 1980.

Schenk Wacław, ks., Pielgrzymki Polaków do Sanktuariów Maryjnych i Świętych Pańskich. Częstochowskie Studia Teologiczne. 7: 1979 s. 241—273.

Urban Wincenty, bp, Gotard Franciszek Schaffgotsch prepozyt kapituły wrocławskiej jako bibliofil XVII wieku. Colloquium salutis. 13: 1981 s. 41—152.

Urban Wincenty, bp, Ks. kanonik Ewaryst Dębicki (1900—1981). Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 35: 1982 nr 3—5 s. 173—176.

Urban Wincenty, bp, Ks. kanonik Kazimierz Niedźwiedz (1894—1982). Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 35: 1982 nr 8—10 s. 359—364.

Urban Wincenty, bp, Ks. kanonik Kazimierz Palichowski (1907—1982). Wrocławskie Wiadomości Kościelne, R. 35: 1982 nr 6—7 s. 243—247.

Urban Wincenty, bp, Ks. kanonik Marian Praga (1930—1982). Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 35: 1982 nr 3—5 s. 181—185).

Urban Wincenty, bp, Ks. profesor Alfons Schletz — twórca naukowego organu dla dziejów Kościoła w Polsce. Prawo kanoniczne. R. 25: 1982 nr 3—4 s. 214—217.

Urban Wincenty, bp, Ks. Witold Trociński (1941—1982). Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 35: 1982. nr 3—5 s. 185—189.

Urban Wincenty, bp, Księgozbiór kanonika Jerzego W. Budauesa à Lohr z 1653 roku. Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. T. 43: 1981 s. 5—95.

Urban Wincenty, bp, Muzeum Archidiecezjalne we Wrocławiu w roku 1981. Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 35: 1982 nr 3—5 s. 148—154.

Urban Wincenty, bp, O kulcie Matki Boskiej Częstochowskiej w Archidiecezji Wrocławskiej. Studia Claromontana. 3: 1982 s. 203—231.

Urban Wincenty, bp, 50-lecie kapłaństwa ks. profesora Władysława Smereki. Ruch Biblijny i Liturgiczny. R. 34: 1981 nr 6 s. 337—340.

Urban Wincenty, bp, Sprawozdanie Archidiecezjalnej Komisji Sztuki Sakralnej we Wrocławiu. Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 35: 1982 nr 3—5 s. 156—158.

Urban Wincenty, bp, Szósta rocznica ingresu księdza arcybiskupa-metropolity Henryka Gulbinowicza do katedry wrocławskiej (1976—1982). Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 35: 1982 nr 3—5 s. 123—127.

Urban Wincenty, bp, Wykłady teologiczne we Wrocławiu w 1981 r. Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 35: 1982 nr 3—5 s. 158—160.

Urban Wincenty, bp, Zbiory medalierskie Muzeum Archidiecezjalnego we Wrocławiu w roku 1981. Wrocławskie Wiadomości Kościelne. R. 35: 1982 nr 3—5 s. 154—156.

Urban Wincenty, bp, Z wrocławskiej hiwy kaznodziejskiej. Poznań—Warszawa 1982.

2) Prace nie drukowane

Augustyn Barbara, Wieża kościoła NMP na Piasku we Wrocławiu.

Budniak Józef, ks., Parafia katolicka w Cieszynie od powstania do 1778 r.

Bursiewicz Piotr, Muzeum Archidiecezjalne we Wrocławiu i jego funkcja naukowo-kulturalna.

Delektka Włodzimierz Jan, Drukarnia biskupia w Nysie (1555—1820).

Dieter Hans, Das Schicksal der katholischen Preusse und des katholischen Schrifttums in der Zeit von 1933—1945.

Domański Józef, Kalendarze kapitulne diecezji wrocławskiej.

Dotkuś Waldemar, Rachunkowość w dobrach kościelnych XV—XIX wieku.

Dybowicz Krystyna, Monografia kościoła p.w. św. Henryka we Wrocławiu.

- Dzierżon Ginter, Problematyka homilii ks. Andrzeja Zagłowska.
- Ergetowski Ryszard, Polskie organizacje studentów w Uniwersytecie Lipskim 1872—1919.
- Gottwald Herbert, Organisationen und Parteien des deutschen Katholizismus im Bismarckschen Deutschland bis zur Weimarer Republik.
- Grynia Barbara, Rzeźby ołtarzy bocznych w kościele parafialnym w Otmuchowie.
- Hyska Urszula, Zabytki architektury Ziemi Trzebnickiej.
- Jurek Tadeusz, ks., Księgozbiory katechetyczno-kaznodziejskie w dekanacie pszczyńskim w świetle sprawozdań wizytacyjnych z roku 1792.
- Krzyślak Bolesława, Studia dotyczące kościołów w Górze Śl., Zabnie i Osetnie.
- Luczko Stanisław, Notatka biograficzna ks. Roberta Engle.
- Małek Jerzy, Działalność dydaktyczno-naukowa ks. Wiesława Gawlika.
- Mandziuk Józef, ks., Archiwalia dotyczące województwa jeleniogórskiego w Archiwum Archidiecezjalnym we Wrocławiu.
- Mandziuk Józef, ks., Artykuły w Encyklopedii Katolickiej: Gawlik Wiesław, Gebauer Piotr, Gerowski Jakub, Gerstmann Marcin, Gleich Herman, Głowiński Samuel, Gregor Józef.
- Mandziuk Józef, ks., Recenzje: Słownik polskich pisarzy franciszkańskich; Podróż przez cierpienie.
- Maniurka Piotr, ks., Późnogotycka rzeźba św. Anny Samotrzeń z Góry św. Anny.
- Marciszuk Krzysztof, Złotnictwo Hansa Georga Nonnerdta.
- Meier Bertram Jan, Die Jesuitenuniversität in Breslau (1702—1811).
- Michalik Piotr, Dzieje klasztoru Cystersów w Jemielnicy od założenia do sekularyzacji.
- Pachut Józef, Kult liturgiczny św. Andrzeja Świerada w Polsce.
- Pater Józef, ks., Kościółek pielgrzymkowy na Szwedzkiej Górze.
- Pater Józef, ks., „Święte schody” w Sośnicy.
- Pawlik Krzysztof, Biblioteki m. Nysy do 1945 r.
- Pierzchała Marek, „Opłakiwanie Chrystusa” z kościoła w Olszanicy.
- Rospondek Józef, ks., Zarys dziejów parafii rzymsko-katolickiej p.w. Wniebowzięcia NMP w Polskiej Cerekwi.
- Stanoszek Paweł, ks., Parafia Stałe Olesno w rozwoju historycznym.
- Swastek Józef, Ks. Józef Swastek jako badacz dziejów Polonii amerykańskiej.
- Urban Wincenty, bp, Pokłosie jubileuszu 750-lecia śmierci św. Elżbiety.
- Urban Wincenty, bp, Sylwetki biograficzne inicjatorki i założycielek Sióstr Elżbietanek.
- Urban Wincenty, bp, Śladami kultu założycielek Sióstr Elżbietanek.
- Urbański Henryk, Zagadnienia genealogiczne w okręgu sycowskim.
- Wadecka-Tyniec Dorota, Działalność Kościoła w integracji ludności napływowej w mieście Zgorzelec w latach 1945—1950.

Wałkowski Andrzej Najstarszy kopiarz klasztoru lubiąskiego.

Wolny Jerzy, ks. Akcja arcybiskupa Adama Sapiehy w obronie Kościoła i narodu w czasie II wojny światowej.

Wierzbicka Małgorzata, Kościół NMP na Piasku we Wrocławiu.

Witkowski Jacek, Gotycki ołtarz główny kościoła p.w. św. Piotra i Pawła w Legnicy.

Wrońska Małgorzata, Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP Niepokalanie Poczętej w latach 1850—1904.

Żak Izabela, Ołtarz Mariacki w kaplicy brackiej w kościele św. Jakuba w Nysie.

Zerelik Rościśław, Dokumenty i kancelarie książąt glogowskich (1251—1318).

VI. MIKROFILMOWANIE

W Stacji Mikrofilmowej Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu wykonano mikrofilmy z tutejszych zbiorów w celach naukowych dla 21 osób na ich prośbę i zamówienie.

VII. WYCIECZKI

W 1982 r. Archiwum i Bibliotekę zwiedziło w celach naukowych 10 wycieczek krajowych i zagranicznych, dla których wygłoszono 7 wykładów.

VIII. UDZIAŁ W SYMPOZJACH NAUKOWYCH

Ks. dr Józef Mandziuk wziął udział w symposium nt. „Archiwalia metryką Narodu”, które odbyło się 25 III 1982 r. w Jeleniej Górze i wygłosił referat pt.: „Archiwalia dotyczące województwa jeleniogórskiego w Archiwum Archidiecezjalnym we Wrocławiu”.

Ponadto ks. Józef Mandziuk uczestniczył w: 1) sesji naukowej z okazji XXXV-lecia archiwów państwowych na Dolnym Śląsku (7 V 1982 r. we Wrocławiu), 2) symposium poświęconym 500-leciu śmierci św. Kazimierza, patrona Polski i Litwy (16—17 XI 1982 r. w Krakowie), 3) sesji naukowej poświęconej opracowaniu „Encyklopedii książki polskiej” (25—26 XI 1982 r. we Wrocławiu).

Ks. Józef Pater

MUZEUM ARCHIDIECEZJALNE WE WROCŁAWIU W ROKU 1982

I

Z satysfakcją należy odnotować fakt wprowadzie powolnego lecz niezwykle regularnego powiększania się zbiorów Muzeum Archidiecezjalnego we Wrocławiu. Fakt ten zasługuje na szczególną uwagę, gdyż Muzeum nie posiada żadnych funduszy na zakup przedmiotów zabytko-

wych i tylko drogą darowizny lub przekazu powiększając się jego zasoby od szeregu już lat. Świadczy to wymownie o donatorach, którzy przekazując poszczególne przedmioty muzealne, pragną je tym samym przechować dla potomności. Tak więc drogą darowizny stan Muzeum Archidiecezjalnego we Wrocławiu powiększył się o 144 jednostki, powiększając tym samym ogólną liczbę zbiorów do 4403.

Dzięki życzliwości i redaktora zasłużonego czasopisma „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, Ks. Prof. Stanisława Librowskiego, został przyjęty do druku kolejny zestaw katalogowy za lata 1978—1982 w opracowaniu Ks. Józefa Patera. O znaczeniu katalogów drukowanych przekonano się w okresie I i II wojny światowej, kiedy to przy ich pomocy można było nie tylko odnotować straty zabytków, lecz także odzyskiwać poszczególne zbiory, a nawet jednostki, będące w rozproszeniu. O ważności katalogów świadczy wymownie fakt skrupulatnego odnotowywania ich druku na skalę światową przez R. R. Bowher Company z Nowego Jorku i powoływanie się na nie studentów i pracowników naukowych przy kwerendach i pracach naukowych.

Prócz gromadzenia zbiorów i skrupulatnego ich katalogowania, Muzeum Archidiecezjalne we Wrocławiu prowadziło również w 1982 r. działalność ekspozycyjną. Na wystawie stałej eksponowanych było 515 obiektów z zakresu rzeźby, malarstwa, tkanin, rzemiosła artystycznego. Ponadto przez cały rok czynne były cztery wystawy czasowe: 1. Sw. Elżbieta — królowna węgierska i księżna turyngska (750-lecie śmierci) 1231—1981 — przedłużona z poprzedniego roku.

2. Na 600-lecie kultu Matki Bożej Częstochowskiej 1382—1982.
3. Papież Jan Paweł II w fotografii (stałe uzupełniana).
4. Aktualności z pontyfikatu Jana Pawła II.

Mimo bardzo niekorzystnych warunków z racji stanu wojennego ekspozycje zwiedziło 3 199 osób, głównie od września do grudnia 1982 r. W tym najwięcej młodzieży licealnej 1 088 w 37 grupach, ze Szkół Podstawowych 409 w 13 grupach, 118 studentów w 4 grupach i 467 osób starszych w 13 grupach oraz 1 097 osób indywidualnie.

W pracowni konserwatorskiej, prowadzonej przez Lecha Krzemińskiego poddano konserwacji i renowacji 61 obiektów: 3 ołtarze, 24 rzeźby i figury, 22 obrazy, 11 ram i 2 mumie. Aktualnie w ramach konserwacji prowadzone są prace zabezpieczające i renowacyjne w kaplicy św. Elżbiety przy katedrze wrocławskiej (freski, obrazy i złocenia).

II

Katalog nabytków muzealnych w 1982 r.:

A. RZEŻBA — ZABYTKI DREWNIANE

- * 1. Głowa Chrystusa, rzeźba drewniana z Brazylii. Przywiózł i ofiarował Muzeum Ks. Bronisław Chmiel — misjonarz, 8 XI 1981. Sygn. 4260.

2. Głowa Indianina — profil. Rzeźba drewniana z Brazylii. Przywiózł i ofiarował Muzeum Ks. Bronisław Chmiel — misjonarz, 8 XI 1981 r. Sygn. 4260.

B. MALARSTWO

a) olejne na płótnie

1. Ukrzyżowanie Chrystusa Pana. Obraz olejny na płótnie, barok, XVIII r., rama złożona, wym. 175×97 cm. U stóp krzyża klęczy Matka Boża, a po prawej stronie przedstawiona jest umierająca postać w otoczeniu modlących się osób. Sygn. 4382.

2. Św. Hieronim — popiersie. Obraz olejny na płótnie, barok, XVIII w., sygnowany. Sygn. 4383.

3. Św. Kumernis. Obraz olejny na płótnie, XVIII w. (?), wym. 131×86 cm. Posiada dawną sygnaturę „1110”. Górna część obrazu owalna. Sygn. 4391.

4. Matka Boska — replika obrazu Rafaela Santi „Madonna na krześle”, mal. A. Rząsa w 1981 r., olej na płótnie, wym. 85×86 cm. Obraz ofiarowany Bpemu Włocławskiemu Urbanowi przez Ks. Fr. Filipka i przekazany Muzeum, 30 V 1981 r. Sygn. 4275.

5. Madonna. Obraz olejny na płótnie, naklejony na desce. Wykonał go na wzór ikony Józef Nowak z Legnicy, wym. 35,3×55 cm. Dar Ks. Antoniego Kopacza, 8 II 1982 r. Sygn. 4261.

b) na szkle

1. Dziewczynka w stroju ludowym, trzymająca dzbanuszek i kwiaty. Obraz na szkle, mal. Małgorzata Przysiał — uczennica Szkoły Podst., 1 VI 1981. Przekazał Bp W. Urban. Sygn. 4271.

c) grafika — ryciny

1. Św. Jan Nepomucen — rycina „Święty trzyma krzyż i otwartą księgę. Wyk. Puschmann 1825 r. (Gab. rycin 762). Sygn. 4389.

2. Męka Pańska — „Das Leiden Christi”, z napisem polskim i niemieckim. Oleodruk pochodzi z Wszemirowa, znaleziony u p. Chroboty. Przekazał Ks. J. Mendelowski z Prusic, 26 I 1954 r. Sygn. 4306.

3. Elewacja kościoła — akwarela, wym. 45×36 cm. St. Szmaj Kotłów 1911. Ofiarował Bp W. Urban, 3 XII 1982 r. Sygn. 4396.

4. Jan Paweł II papież. Linoryt proj. i wyk. Józef Raczek ze Starego Sącza. Przekazał Ks. K. Żurawski, 9 VII 1982 r. Sygn. 4279.

5. Madonna. Linoryt proj. i wyk. Józef Raczek ze Starego Sącza w 1979 r. Przekazał Ks. K. Żurawski, 9 VII 1982 r. Sygn. 4280.

6. Matka Boska Częstochowska, oleodruk kolorowy w oprac. Leona Kalinowskiego. Napis: „Najświętsza Panna Maryja, Matka Syna Bożego Jezusa Chrystusa, Królowa Korony Polskiej”. W otoku herby rodów polskich. Dar T. Knieskowskiej z Polanicy Zdroju, 10 III 1982 r. Sygn. 4262.

7. Matka Boska Częstochowska — druk. Napis: „Polski Tyś Królową i Najlepszą Matką” — „Wrocław Akt zawierzenia Jasnogórskiej Pani 6—12 V 1982 Katedra Wrocław”. Otrzymano 9 V 1982 r. Sygn. 4272.

8. Matka Boska Częstochowska — druk plakatowy, kolorowy, z napisem: „Częstochowa — The 600 th. Anniversary of Jasna Góra” (Polish Airlines — LOT). Sygn. 4276.

9. Matka Boska Częstochowska — druk plastikowy, kolorowy, z napisem: „Częstochowa — The 600 th. Anniversary of Jasna Góra” (Polish Airlines — LOT), oprawiony w ozdobną ramę. Dar Bpa W. Urbana, 28 IX 1982 r. Sygn. 4392.

d) fotografie

1. Cudowny obraz M. B. Kochawińskiej. Fotografia z napisem: „Mater Dei electa esto nobis via recta”. Na odwrocie napis: „Pamiętka umieszczenia cudownego obrazu Matki Boskiej Kochawińskiej w kościele św. Bartłomieja w Gliwicach 12 maja 1974 w Roku Świętym”. Sygn. 4390.

e) klisze

1. Klisza karty tytułowej do książki Bpa W. Urbana: Sakrament dojrzałości chrześcijańskiej. Poznań 1979, wg proj. mgra Stanisława Grzesiaka z Poznania. Sygn. 4264.

2. Klisze do historii obrazu Matki Boskiej Mariampolskiej we Wrocławiu (Jan Kajetan Jabłonowski, żona jego Teresa Wielhorska-Jabłonna, obraz M. B. z 1936 r., obraz M. B. po konserwacji w 1936 r., obraz M. B. z 1968 r., obraz M. B. zawieszony w kościele NMP na Piasku we Wrocławiu). Por. Bp W. Urban: Obraz Matki Boskiej Mariampolskiej we Wrocławiu. Wrocław 1981. Sygn. 4270.

3. „Burgemeister Rost” — popiersie. Klisza na drewnianej podstawie. Przekazano po Ks. Kurcie Engelbercie. Sygn. 4286.

C. NACZYNNIA I PRZEDMIOTY LITURGICZNE

a) kielichy

1. Kielich mszalny, cyna XIX w. Sygn. 4335.

2. Kielich mszalny (bez podstawy), z wrytym napisem: „Es lebe das Hochwürdige Domb. Capitul.”. Sygn. 4340.

b) ampułki

1. Ampułki metalowe z oznaczeniami A i V, k. XVIII w. Sygn. 4336.

2. Ampułki metalowe z oznaczeniami A i V, ozdobione wieńcem kwiatowym, k. XVIII w. Sygn. 4337.

c) krzyże

1. Krzyż ołtarzowy, srebro, barok, 1708 r., wys. 93 cm, z wrytym dłuższym napisem w jęz. niemieckim i data. Na jednej nóżce brak górnej blaszki ozdobnej. Przekazał Ks. Roman Kojder, proboszcz w Borku Strzelińskim 30 III 1982 r. Sygn. 4267.

2. Krzyż marmurowy z podstawką, bez korpusu Chrystusa, wys. 32 cm. Dar Bpa W. Urbana, 19 VII 1982 r. Sygn. 4380.

3. Krucyfiks metalowy. Rok 1921 (dawny numer 1694). Sygn. 4395.

4. Podstawka marmurowa do krzyżyka z napisem: „Math. 10,32”. Prowieniecja: Aus dem Nachlass der Erzpriester Emmerich in Kanth. Geschenkt vom Edward Beschnitt in Breslau. Sygn. 4343.

d) lichtarze

1. Dwa lichtarze, srebro, barok, 1708 r., wys. 55 cm, z wrytymi herbami Hansa Georga von Kottulinsky i Urszuli Marii z dedykacją: „Zu Gottes Ehren”. Przekazał Ks. Roman Kojder, proboszcz z Borka Strzeleńskiego; 30-III 1982 r. Sygn. 4268 a i b.

2. Podstawa świecznika, metal złoc., pochodzi z Neuzelle, vom Geistlichen Rat Krause — Wittihman, 1921. Był wpisany do zbiorów Muzeum Diecezjalnego N. 1738 v. Sygn. 4341.

e) relikwiarze

1. Relikwiarzyk owalny (S. Petri Apostoli — ex altari S. Petri Apostolorum Principis... 3° Mai 1865). Sygn. 4387.

D. TKANINY I HAFTY

1. Św. Franciszek z Asyżu. Jubileusz 1182—1982. Gobelin wykonany w Fabryce Dywanów w Kowarach na podstawie witraża S. Wyspiańskiego z kościoła OO. Franciszkanów w Krakowie, wym. 70×100 cm. Ofiarowali OO. Franciszkanie z Kowar, 6 IV 1982 r., a przekazał Bp W. Urban. Sygn. 4269.

2. Papież Jan Paweł II, profil lewej strony na tle Jasnej Góry i daty 1382 — 1982. Gobelin wykonany w Fabryce Dywanów w Kowarach. Ofiarowali OO. Franciszkanie z Kowar, a przekazał Bp W. Urban, 16 VI 1982 r. Sygn. 4277.

3. Matka Boska Częstochowska, u dołu widok klasztoru. OO. Paulinów na Jasnej Górze i daty 1382 — 1982. Gobelin wykonany w Fabryce Dywanów w Kowarach. Przekazał Bp W. Urban, 14 XII 1982 r. Sygn. 4403.

4. Dwie dalmatyki białe, wykonane dla parafii św. Józefa w b. archidiec. lwowskiej. Wykonanie: Biblioteka Religijna we Lwowie. Przekazano 28 XI 1982 r. Sygn. 4397.

E. RZEMIOSŁO ARTYSTYCZNE

a) wyroby metalowe

1. Metalowe naczynie z nakryciem, u dołu znak: orzeł, „B. F. i D”. Sygn. 4376.

2. Naczynko metalowe z uszkiem. Sygn. 4300.

3. Skrzynka mosiężna z wieczkiem. Awers: ornamenty — ludzkie postacie, zwierzęta i kwiaty oraz symbole czterech kontynentów „Europa, Asia, Africa, America” oraz dłuższy napis w języku angielskim. Ofiarował Bp Wincenty Urban, 3 VIII 1982 r. Sygn. 4384.

4. Tablica miedziana z wrytą podobizną świętego, podtrzymującego krzyż w otoczeniu dwóch aniołków. Napis: „Fr. Ezechiel Meyser des Ordens des Heil. Joannis von Gott des Deutschen Provinz. S. Caroli Boromei der Zeit Provinzialis”. Wym. 45×36 cm. Sygn. 4274.

5. Kłódka z kluczykiem okrągły otwór zamkowy, żelazo, XIX w., wym. 13×9 cm. Sygn. 4388.

6. Krata ozdobna, żelazo kute, XVIII w. (przechowywana w piwnicy). Sygn. 4372.

7. Krata ozdobna, okrągła, żelazo kute XVIII w. (przechowywana w piwnicy). Sygn. 4373.

b) wyroby szklane

1. Panorama Cieplic — „Bad Warmbrunn”, widok umieszczony pod wielobocznym kryształem. Spadek po Ks. Kurcie Engelbercie. Sygn. 4283.

2. Katedra kolońska — „Dom zu Köln”, widok umieszczony pod okrągłym kryształem. Spadek po Ks. Kurcie Engelbercie. Sygn. 4284.

3. Matka Boska z Dzieciątkiem z widokiem kościoła u dołu. Obrazek umieszczony pod wielobocznym kryształem. Spadek po Ks. Kurcie Engelbercie. Sygn. 4285.

4. Puchar szklany, barwiony na różowo z widokiem budynku „Marienbad”, B. S. 1863, „Georgenbad Landek”. Sygn. 4291.

5. Puchar szklany z nakryciem, ornament czerwony, z widokiem domów i napisem: „Flinsberg”, na nakryciu inicjały M. H. Sygn. 4296.

6. Szklanka, szkło białe, przezroczyste. Część barwiona na kolor pomarańczowy. Sygn. 4292.

7. Szklanka z wygrawerowanymi kwiatami i ozdobami oraz napisem: F. L. B. 1822 „Meine letzte Bitte”, „Mein erster Wunsch”. Sygn. 4293.

8. Szklanka z nakryciem i grawerowanym budynkiem — Albrechts-halle Landeck i inicjałami U. C. Sygn. 4294.

9. Szklanka z grawerowaną sceną „polowanie z psem” i inicjałami C. Ch. Sygn. 4297.

10. Szklanka z grawerowanym napisem: „Flinsberg”. Sygn. 4298.

11. Szklanka z szlifowanymi oczkami i gwiazdkami o różowym odcieniu. Sygn. 4342.

12. Szklanka z grawerowanymi ozdobami. Sygn. 4349.

13. Szklanka zdobiona kwiatami i napisem: „Zum Andenken”. Sygn. 4350.

14. Kieliszek szklany, zdobiony ornamentami z kółek. Sygn. 4355.

15. Kubek szklany o zabarwieniu fioletowym i z napisem: „Zum Andenken”. Sygn. 4347.

16. Karafka z nakryciem, szkło koloru mlecznego, ornament z prostych złożonych linii oraz niebieskiego i czerwonego zygzaku. Sygn. 4295.

17. Flakon szklany, barwiony na zielono. Sygn. 4301.

18. Flakon szklany z grawerowanym ornamentem. Sygn. 4302.

19. Naczynie szklane barwione na niebiesko (uszkodzone). Sygn. 4333.

20. Naczynie szklane, okrągłe. Sygn. 4334.

21. Dzbaneł szklany z metalowym nakryciem, grawerowane ozdoby i napis: „Hopfen und Malz — Gott rehots”. Sygn. 4374.

22. Dzbaneł szklany z wygrawerowanym wzorem kwiatowym i zaopatrzony w metalowy uchwyt i nakrycie. Sygn. 4375.

23. Taca szklana na ciastka lub owoce. Sygn. 4351.

c) wyroby z porcelany i fajansu

1. Waza porcelanowa na czterech nóżkach, na odwrocie znak i napis: „Handpenteid 1814 C.M.H.R. 1914...” Dresden Saxonia. Po rozbiciu sklejoną. Sygn. 4289.

2. Talerz porcelanowy ze srebrnym ornamentem i otworami na obrzeżu oraz napisem: „Ernst in...”. Sygn. 4377.
3. Talerz porcelanowy, bogato zdobiony. Na odwrocie znakowany orzeł i inicjały C. T. oraz cyfra 76. Sygn. 4378.
4. Talerz porcelanowy zdobiony widokiem „Kreuzherrn Platz in Prag”, wyk. w Altröhlau bei Karlsbad, Sygn. 4307.
5. Talerz porcelanowy zdobiony kwiatami i napisem „Dor nur allein”. Znakowany na odwrocie: M. 12 +. Sygn. 4308.
6. Talerz porcelanowy zdobiony kwiatami i napisem: „Wandre auf und...”. Znakowany na odwrocie: M. II +. Sygn. 4309.
7. Talerz porcelanowy zdobiony kwiatami i napisem: „Zum Geburtstage”. Znakowany na odwrocie: M. 2. Sygn. 4310.
8. Talerz porcelanowy, zdobiony — w środku kwoka z kurczętami i koguty. Pod spodem posiada metalowe naczynie na wodę do podgrzewania, XIX w. Sygn. 4290.
9. Filiżanka porcelanowa z podstawką, znakowane literami NPM. Sygn. 4305.
10. Talerz fajansowy zdobiony kwiatami i napisem: „Sei heiter und fröhlich”. Znakowany na odwrocie: M. 13. Sygn. 4311.
11. Talerz fajansowy zdobiony kwiatami i napisem: „Denke mein”. Znakowany na odwrocie: M. 15. Sygn. 4312.
12. Talerz fajansowy zdobiony kwiatami i napisem: „Heute bricht man Rosen ab Morgen steigt man schon ins Grab”. Znakowany na odwrocie: M. 13. Sygn. 4313.
13. Talerz fajansowy zdobiony kwiatami i napisem: „Dein Wohl”. Znakowany na odwrocie: M. 14. Sygn. 4314.
14. Talerz fajansowy zdobiony kwiatami i napisem: „Senft flisse dein Leben wie der Rauch durch Rosen dahin”. Znakowany na odwrocie: M. 4. +. Sygn. 4315.
15. Talerz fajansowy zdobiony kwiatami i napisem: „Zum heutigen Feste”. Znakowany na odwrocie: M. 1. Sygn. 4316.
16. Talerz fajansowy zdobiony kwiatami i napisem: „Sei heiter und fröhlich”. Znakowany na odwrocie: M. 18. Sygn. 4317.
17. Talerz fajansowy zdobiony kwiatami i napisem: „Dir nur allein”. Znakowany na odwrocie: M. 2. +. Sygn. 4318.
18. Talerz fajansowy zdobiony kwiatami i napisem: „Achtung”. Znakowany na odwrocie: M. 2. L. +. Sygn. 4319.
19. Talerz fajansowy zdobiony kwiatami. Znakowany na odwrocie: M. B. III. Sygn. 4320.
20. Talerz fajansowy zdobiony kwiatami i napisem: „Dem Freunde”. Znakowany na odwrocie: MW II. Sygn. 4321.
21. Talerz fajansowy z wytłaczanym wzorem i ażurową krawędzią. Znakowany na odwrocie: R. J. Sygn. 4322.
22. Talerz fajansowy ze zdobioną krawędzią. Znakowany na odwrocie: „H E Kuzniecowa 9”. Sygn. 4323.

23. Talerz fajansowy zdobiony kwiatami, w pośrodku słońce i napis: „Dein Glück, mein Wunsch”. Znakowany na odwrocie: M. 20 +. Sygn. 4324.
24. Talerz fajansowy zdobiony niebieskimi kwiatami. Znakowany na odwrocie: LUL. Sygn. 4325.
25. Talerz fajansowy zdobiony: w pośrodku kosz z kwiatami. Znakowany na odwrocie: M. Sygn. 4326.
26. Talerzyk zdobiony kwiatami. Znakowany na odwrocie: KPM. Sygn. 4352.
27. Talerzyk zdobiony kwiatami, uszkodzony. Znakowany na odwrocie: NFM. Sygn. 4354.
28. Talerzyk fajansowy. Znakowany na odwrocie: C. T. Sygn. 4367.
29. Talerzyk fajansowy zdobiony kwiatami. Znakowany na odwrocie: 39. S. Sygn. 4368.
30. Półmisek fajansowy, biały. Sygn. 4327.
31. Półmisek fajansowy, biały. Znakowany na odwrocie: S. Sygn. 4328.
32. Półmisek fajansowy, biały. Sygn. 4329.
33. Taca fajansowa, barwiona na niebiesko. Znakowana na odwrocie: znak fabryczny i napis: „Willenoy und Bock Dresden C. E. B.” Sygn. 4379.
34. Filiżanka fajansowa zdobiona kwiatami i napisem: „Der Braut”. Sygn. 4348.
35. Kubek fajansowy biały. Sygn. 4356.
36. Filiżanka fajansowa, zdobiona kwiatami, brak uszka. Sygn. 4357.
37. Filiżanka fajansowa zdobiona kwiatami. Znakowana na odwrocie: orzeł i litery HPM. Sygn. 4358.
38. Filiżanka fajansowa zdobiona kwiatami. Znakowana na odwrocie: orzeł i litery TPM. Sygn. 4359.
39. Filiżanka fajansowa zdobiona kwiatami. Znakowana na odwrocie: litery HPM. Sygn. 4360.
40. Filiżanka fajansowa zdobiona kwiatami. Znakowana na odwrocie: litery HPM. Sygn. 4361.
41. Filiżanka fajansowa (uszkodzona). Sygn. 4362.
42. Filiżanka fajansowa. Sygn. 4363.
43. Filiżanka fajansowa. Sygn. 4364.
44. Filiżanka fajansowa z napisem: „Zum Neuenfeste”. Znakowana na odwrocie: litery HPM. Sygn. 4365.
45. Filiżanka fajansowa zdobiona kwiatami i napisem: „Ich gratuliere”. Znakowana na odwrocie literami PM. Sygn. 4366.
46. Filiżanka i dwa talerzyki, zdobione ręcznym malowidłem i złoconiami. Znakowane na odwrocie: Z. B. Katowice. Ofiarował Bp W. Urban, 2 XI 1982 r. Sygn. 4394.
47. Naczynie fajansowe do picia napoju (brak uszka, napis w jęz. niemieckim zatarty i nieczytelny). Znakowane: literami UPM. Sygn. 4330.

48. Nakrywka szklana do pucharu, zdobiona wzorkiem. Sygn. 4331.
49. Nakrywka szklana do maselniczki, zdobiona wzorkiem. Sygn. 4332.

50. Talerz gliniany z wytłoczonymi motywami owoców: jabłka, gruski i winogrona na liściach. Znakowany na odwrocie: 204 F. Sygn. 4345.

51. Dzbaneq gliniany z bogatą ornamentacją kwiatową i napisem: „Un recuerdo de Jonala 1 X 09. Georg Fuhr”. Sygn. 4346.

52. Czajnik gliniany. Sygn. 4339.

53. Dzban z napisem: „Klosterbrauerei Andecks”. Sygn. 4303.

54. Dzban gliniany zdobiony kwiatami na odwrocie inicjały: S. F. Sygn. 4304.

55. Kufel z ornamentem głów górników i liści i napisem: Zakłady Górnicze — Lubin 1982. Znakowany: E. V. Ofiarował Bp W. Urban, 4 XII 1982 r. Sygn. 4400.

56. Naczynie do ciastek z kłozem, szkło, podstawa metalowa. Napis: „Juwelier R. Heintehes Nachfolger — Breslau”. Sygn. 4299.

d) wyroby okolicznościowe, pamiątkarskie i inne

1. Pamiątka z jubileuszu 750-lecia parafii w Ścinawie 1226—1976, wykonana z tworzywa i metalu. Przekazał Ks. J. Pater. Sygn. 4281.

2. Proporzyczk pamiątkowy z kościoła w Quadas de Ignacu w Brazylii wybudowanego przez Ks. Bronisława Chmiela — misjonarza z archidiecezji wrocławskiej. Sygn. 4381.

3. Pamiątka pieszej pielgrzymki do Częstochowy z 1982 r. metaloplastyka przedstawiająca obraz M. B. Częstochowskiej i wieżę jasno-górską oraz napis: Królowo Polski módl się za nami. Wyk. J. Lewicki z Namysłowa. Ofiarował Bp W. Urban, 9 VIII 1982 r. Sygn. 4386.

4. Talerz miedziany z napisem w obwodzie: „Kombinat Górniczo-Hutniczy Miedzi Lubin”. Ofiarowany Bpowi W. Urbanowi w dniu św. Barbary — górniczy z Lubina 4 XII 1982 r. Sygn. 4399.

5. Lampa górnicza, mosiężna. Ofiarowana „Księdzu Bpowi Prof. Urbanowi Górniczy Parafii Dziećmorowice 82 r.”. Sygn. 4401.

6. Czapka górnicza z białym pióropuszem i złotym ornamentem, z Lubina. Ofiarował Bp W. Urban, 4 XII 1982 r. Sygn. 4398.

7. Plakietka miedziana z napisem: „Centralna Karczma Piwna 2 Lubin”, w oprawie skórzanej z napisem „Barbórka 1982”. 4. 12. 1982. Sygn. 4402.

F. ODLEWY METALOWE I GIPSOWE

a) metalowe

1. Postać siedząca en face, odlew mosiężny, na postumencie napis: „Seger”, a na odwrocie cyfra „5215”. Sygn. 4337.

2. Lewa dłoń kobieca z pierścieniem na palcu, odlew mosiężny. Ofiarował Bp W. Urban, 3 VIII 1982 r. Sygn. 4385.

b) gipsowe

1. Herman von Mallinckrodt. Popiersie gipsowe en face, głowa uszkodzona. Napis: „Geb. 5. Febr. 1821, Gest. 26 Maj 1874, J. Janda F(ecit)

nach der Todten — Ma. in 1874 Berlin". Na odwrocie cyfra „22". Otrzymano 14 I 1931 r. Sygn. 4371.

2. Ks. Jerzy kardynał Kopp. Popiersie gipsowe en face, wyk. W. Reichmann. Sygn. 4370.

3. Marszałek Józef Piłsudski, figurka gipsowa, połączana, wys. 29 cm. Dar Ks. Jana Górczycy z Sycowa, 11 X 1982 r. Sygn. 4393.

4. Matka Boska Jazłowiecka, figurka gipsowa, wys. 21,5 cm, wyk. M. Spindler — Lwów. Przekazał Ks. K. Zurawski, 9 VII 1982 r. Sygn. 4278.

G. ZEGARY

1. Zegarek kieszonkowy, XIX w., z wrytym napisem: „J R M 11144", brak szkiełka. Spadek po Ks. Kurcie Engelbercie. Sygn. 4287.

2. Mechanizm zegara stojącego, bez szafki, XIX w. Spadek po Ks. Kurcie Engelbercie. Sygn. 4288.

H. MINERAŁY

1. Muszla o połysku perłowym — większych rozmiarów. Sygn. 4369.

Bp Wincenty Urban

ZBIORY MEDALIERSKIE W MUZEUM ARCHIDIECEZJALNYM WE WROCŁAWIU W 1982 ROKU

Muzeum Archidiecezjalne we Wrocławiu nie może sobie pozwolić na zakup pojawiających się medali oficjalnie, wydawanych z różnych okazji. Powiększanie zbioru medalierskiego może się odbywać wyłącznie drogą darowizny. Donatorów dziś nie ma wielu. Skromna ich liczba przyczynia się każdego roku do pomnożenia stanu posiadania, a równocześnie składania pewnego świadectwa i dokumentacji wydarzeń historycznych z życia Narodu, zachodzących w jego posłannictwie.

W roku 1982 Muzeum Archidiecezjalne powiększyło więc swój stan posiadania przez nabycie pewnych medali, medalionów, monet.

I. Medale

1. Medal

Awers — Matka Boska Ostrobramska i napis: Wyższe Seminarium Duchowne w Białymstoku. Rewers — stół ołtarzowy, chleb, kielich, Pan Jezus i napis: Rerum divinarum notitia, Wilno 1582 — Białystok 1982, 400 lat.

Ofiarował ks. arcybiskup Henryk Gulbinowicz.

2. Medal

Awers — postać, popiersie, ręce wzniesione, napis: S. Maximilianus Maria Kolbe. Rewers — twarz Matki Boskiej, ręce złożone, napis: Joanne Paulo II — Summo Pontifice — Anno Domini 1982 — DCCC a Nativitate S. Francisci — Da Te ipsum — Aliis Amor in Christo per Immaculatam.

Ofiarował ks. arcybiskup Henryk Gulbinowicz.

3. Medal
Awers — krzyż, skrzyżowane ramiona, orzeł, napis: Kapucyni ze św. Franciszkiem w Polsce 1681—1981. Rewers — postać św. Franciszka z Asyżu, napis: Bóg mój i wszystko.
Ofiarował biskup Wincenty Urban.
4. Medal
Awers — X lat Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeszkiej 1972—1982. Rewers — Ja jestem krzewem winnym, wy latoroślami — Jan 15, 5. Świecznik kołobrzeszki — ufundowany w R. P. 1327.
Ofiarował biskup Wincenty Urban.
5. Medal
Awers — Jan Paweł II — 16 X 1978, profil lewej strony, błogosławi prawą ręką. Rewers — herb papieski, napis: Gaude Mater Polonia.
Ofiarował biskup Wincenty Urban.
6. Medal
Awers — Obraz Matki Boskiej Częstochowskiej podtrzymywany przez dwóch zakonników paulińskich, herb Paulinów, 1382—1982, napis: Zwyciężyłaś, Zwyciężaj, 600 lat Paulini ukazują Bogurodzicę Narodowi i światu. Rewers — Klasztor Jasnogórski 1382—1982, napis: 600 lat obecności cudownego obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze.
Ofiarował biskup Wincenty Urban.
7. Medal
Awers — popiersie, profil prawej strony, Jan Wyżykowski, Polskie Towarzystwo Archeologiczne i Numizmatyczne — Oddział Legnicki. Kombinat Górniczo-Hutniczy Miedzi w Lubiniu. Rewers — XXV lat odkrycia wielkiej miedzi 1957—1982.
Ofiarował biskup Wincenty Urban.
8. Medal
Awers — Pius XI. Pontifex Maximus A. X., popiersie, profil lewej strony. Rewers — górna część globu ziemskiego — Europy, Azji, Afryki, u góry anioł z trąbą i błyskawicami, napis: Auribus percipite omnes, qui habitatis orbem. XII. Febr. 1931 In Civit. Vatic.
Autor — Mistruci.
Ofiarował ks. Leonard Nowak ze Świdnicy.
9. Medal
Awers — Paulus VI Pont. Maximus, papież w tiarze, popiersie, profil lewej strony. Rewers — Citta del Vaticano.
Ofiarował ks. Leonard Nowak ze Świdnicy.
10. Medal
Awers — widok prawej strony katedry w Paderborn, napis: Der Dom Paderborn. Erneuerung 1978—1982. Rewers — herb arcybiskupa Jana Joachima Degenhardta z napisem: Surrexit Dominus vere.
Ofiarował ks. Józef Pater.

II. Médaliony

1. Medalion

Awers — Orzeł Polski i krzyż. Rewers — napis: Grodków 1982.
Medalion wykonany jest z polskiej pięciozłotówki.

2. Medalion

Awers — Matka Boża — Niepokalana, napis: Je suis la Reine de
Tous les Saints et la Mere du Bel Amour. Rewers — MM. Archi-
confrerie de la Cour de Marie J. G.

Ofiarował biskup Wincenty Urban.

3. Medalion

Awers — dwa młoty, słońce, hutry, litery — ACV. Rewers — wieniec,
liście dębowe, napis: Hulde en Erkentelijckheid.

Krzyż chrześcijańskich Związków Zawodowych we Flandrii.

Ofiarował ks. Andrzej Dziełak z Wrocławia.

III. Monety

1. Moneta

Awers — profil głowy z lewej strony, napis: Carl XVI Gustav Sve-
rice 1981. Rewers — herb, napis: For Sverice itiden 1 Kr.

Ofiarował biskup Wincenty Urban.

2. Monety niemieckie z XIX i XX wieku.

IV. Medaliony jubileuszowe — specjalne

1. Medalion

Awers — popiersie św. Maksymiliana Marii Kolbego. Rewers —
Matka Boska z Dzieciątkiem, napis: Matka Boska — Królowa Polski.
Ofiarował ks. Stanisław Turkowski.

2. Medalion

Awers — król Jan III Sobieski na koniu, napis: J. Sobieski apud
Vindobonam 1683—1983. Rewers — Matka Boska Częstochowska, na-
pis: Regina Poloniae 1382—1982. Wien-Kahlenberg.

Ofiarował ks. Stanisław Turkowski.

Bp Wincenty Urban

UDZIAŁ ARCHIDIECEZJI WROCŁAWSKIEJ W WYSTAWIE SZOPEK BOŻEGO NARODZENIA W MONSCHAU-HÖFEN W 1982 ROKU

I

W Aachen (Akwizgranie) istnieje pod hasłem „Gloria et Pax” Towarzystwo Przyjaciół Szopek Bożego Narodzenia (Landesgemeinschaft der Krippenfreunde in Rheinland und Westfalen E. V.), które urządza każdego roku w Monschau-Höfen imponujące wystawy szopek w celach ewangelizacji współczesnego świata, zwłaszcza chrześcijańskiej rodziny. Wystawy te mają charakter międzynarodowy. Siedziba Towarzystwa mieści się w Rzymie.

W roku 1981 eksponowano na wystawie szopki z Archidiecezji Krakowskiej w ilości 20, łącznie z szopką z kościoła parafialnego z Wadowic, w którym ochrzczony był obecny Ojciec Święty Jan Paweł II. Na wystawie w 1981 roku dano też po raz pierwszy „Madonnę” ze Stalingradu, dzieło pełne ekspresji, teologa i lekarza Kurta Reubera.

W 1982 roku pokazano szopki z Archidiecezji Wrocławskiej. Wystawa ta trwała od 1 maja do 31 października. Każda z urządzonych wystaw obejmuje w swoim zespole około 100 szopek. Nie ma tu nigdy powtórzeń wystawowych. W 1982 roku ukazano też po raz pierwszy szopki z Czechosłowacji, zwłaszcza z Pragi. Liczba zwiedzających sięgała ponad 100 tysięcy osób.

Protectorat nad całością działalności Towarzystwa roztacza ks. Józef kardynał Höffner, arcybiskup z Kolonii.

Jak doszło do udziału Archidiecezji Wrocławskiej w wystawie wymienionego Towarzystwa?

Pierwszy krok w tym kierunku uczyniła Archidiecezja Krakowska, jak już wspomniano, w 1981 roku. Towarzystwo to skierowało do arcybiskupa Henryka Gulbinowicza, metropolity wrocławskiego, pismo, datowane w Aachen 4 lutego 1981 roku z prośbą o wypożyczenie szopek parafialnych z Archidiecezji Wrocławskiej na wystawę w 1982 roku. Jako motyw podano w piśmie chęć podkreślenia, by „treść szopek Bożego Narodzenia docierała dziś do rodzin i ich środowisk”. W cytowanym liście wyrażono propozycję wystawienia szopki z katedry wrocławskiej, kościoła dominikanów we Wrocławiu oraz Najświętszej Maryi Panny na Piasku wykonanej przez ks. Kazimierza Błaszczyka, duszpaśnika głuchoniemych w Archidiecezji Wrocławskiej.

W związku z tym pismem z dnia 4 lutego 1981 roku skierowano za zgodą arcybiskupa Henryka Gulbinowicza z Kurii Metropolitalnej we Wrocławiu do wszystkich Księżów Dziekanów zapytanie, czy na terenie ich dekanatu znajduje się „szopka Bożego Narodzenia”, która mogła by być ukazana na wystawie w Aachen jako osobliwość danego regionu.

Pismo Kurii Metropolitalnej znalazło różne przyjęcie. Było w relacjach wiele niedowierzania, obawy, a nawet wyraźnego lęku, zresztą w ogólnej sytuacji uzasadnionego.

Z otrzymanych odpowiedzi od Księżów Dziekanów można było się przekonać, że mogą wchodzić tu pod uwagę szopki ze Świdnicy, Szczawienka, Scinawki Średniej, Radkowa, Nowego Gierałtowa, Trzebnicy, Łądku Zdrowu, Stronia Śląskiego, Kłodzka (z kościoła Franciszkanów), Tłumaczowa, Czermej koło Kudowy, Lubawki, Henrykowa, Domaniowa, Olszyny.

Z paru dekanatów nie otrzymano żadnych informacji na przesłaną ankietę na temat szopek parafialnych, a głuche echo pokryło treść pisma Kurii Metropolitalnej we Wrocławiu.

Brakujące odpowiedzi Kurii Metropolitalnej mogła sobie uzupełnić na podstawie materiałów zebranych poprzednio przez Muzeum Narodowe we Wrocławiu, które w programie 1977 roku urządziło wystawę pt.

Szopki na Dolnym Śląsku, otwartą 16 listopada 1976 roku. Muzeum Narodowe zebrało wówczas wódczas pokaźny zestaw szopek z Dolnego Śląska, nadających się do wystawy. Szopki wystawione w 1976 roku zostały poddane fachowej konserwacji przez Muzeum Narodowe.

W międzyczasie Muzeum Archidiecezjalne we Wrocławiu otrzymało dalsze informacje z parafii archidiecezji na temat szopek, stanowiących pewien obraz z regionu z tego zakresu.

I tak parafia pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Henrykowie Żąbkowickim przysłała dane o swej szopce z XVIII wieku pismem z dnia 13 lutego 1981 roku. Podobnie uczynił ks. Jan Szewczuk z Domaniowa o tamtejszej szopce z lat 1930—1935. Informację tę potwierdził w swej relacji ks. Jan Janowski, dziekan z Oławy. Analogiczne powiadomienie przesłał ks. Wawrzyniec Bochenek, dziekan trzebnicki, że tamtejsza szopka z bazyliki św. Jadwigi, wykonana w XIX wieku, zachowana w dobrym stanie, wzbudza żywe zainteresowanie. Ks. Waław Szetelnicki, dziekan Wrocławia-Katedry, powiadomił, że na terenie wymienionego dekanatu budzi zainteresowanie szopka w kościele Najświętszej Maryi Panny na Piasku, wykonana przez ks. Kazimierza Błaszczyka. Najbardziej wyczerpujące informacje w sprawie szopek wypowiedział w liście z dnia 21 marca 1981 roku ks. Dionizy Baran, dziekan świdnicki. Poinformował on, że z tamtejszego dekanatu jedynie szopka Bożego Narodzenia z parafii św. Stanisława w Świdnicy posiada szczególniejsze osobliwości regionu. Szopka ta pochodzi z 1701 roku. Wykonana jest w drewnie. Stan jej jest dobry. Szopka ta wzbudza zainteresowanie do tego stopnia, że niektórzy turyści zagraniczni prosili o udostępnienie jej w całości celem wykonania fotografii.

Mając te materiały, Kuria Metropolitalna we Wrocławiu skierowała 15 marca 1981 roku pismo do Towarzystwa Przyjaciół Szopek w Aachen, że arcybiskup Henryk Gulbinowicz popiera całkowicie jego inicjatywę odnośnie wystawy szopek, wypowiadając swoje zapatrywanie na sesji kurialnej 5 marca 1981 roku.

Ze strony Kurii Metropolitalnej we Wrocławiu wysłano 40 ankiet do dekanatów z zapytaniem, które szopki mogłyby być wystawione. Odpowiedzi przysłało 41 dekanatów, wśród nich 34 odpowiedziało negatywnie, a 7 pozytywnie, że tamtejsze szopki mają wartości artystyczne. Wynik kwerendy nie mógł napełnić entuzjazmem. Jednak nie zrezygnowano z dalszej akcji przygotowawczej.

Towarzystwo Przyjaciół Szopek poprosiło Kurię Metropolitalną w piśmie z dnia 27 lipca 1981 roku o dokonanie wyboru szopek z Archidiecezji Wrocławskiej na zamierzoną wystawę w 1982 roku, które miały być przewiezione do Aachen w marcu wymienionego roku.

Wobec tego Kuria Metropolitalna we Wrocławiu wytypowała zgodnie z otrzymanymi odpowiedziami ankiety szopki z terenu archidiecezji, mianowicie z Trzebnicy, Świdnicy, Lubawki, Stronia Śląskiego, Łądką Zdroju, Henrykowa Żąbkowickiego oraz w nawiązaniu do poprzednich

ustaleń przeprowadzonych z parafią Wrocław-Karłowice (Franciszkanie) i z ks. Kazimierzem Błaszczukiem. Zgodnie z tymi ustaleniami Kuria Metropolitalna we Wrocławiu skierowała pismo L. 3358/81, datowane 11 sierpnia 1981 roku, do Parafii Wrocław-Karłowice i ks. Kazimierza Błaszczuka we Wrocławiu, donosząc o zamiarach Towarzystwa urządzenia wystawy. Kopię pisma przekazano do wiadomości Towarzystwa w Aachen.

Podajemy tu pełny tekst wymienionego pisma, które podpisał biskup Wincenty Urban.

Do Duszpasterstwa Rzymsko-katolickiej Parafii

Ks. Kazimierz Błaszczuk — Wrocław, Trzebnica, Świdnica (św. Stanisław), Lubawka, Stronie Śl., Łądek Zdrój, Henryków, Wrocław — Karłowice.

Uprzejmie informuję, że „Landesgemeinschaft der Krippenfreunde in Rheinland und Westfalen E. V.-Ehrenprotector: Joseph Kardinal Höffner, Erzbischof von Köln — Krippenfreunde Aachen (D-5100 Aachen, D-5108 Monschau-Höfen)” zamierza otworzyć w 1982 roku wystawę pt. „5. Krippana 82”, na której pragnie pokazać szopki z Polski, między nimi również z Archidiecezji Wrocławskiej. Arcybiskup Henryk Gulbinowicz, wyraził swój pełny konsens w tej sprawie.

Towarzystwo Przyjaciół Szopek z Aachen prowadziło już wstępne rozmowy na ten temat z niektórymi parafiami.

Do planu wystawowego wzięta jest szopka z Waszej parafii. W związku z tym nadmieniamy, że:

- 1) Wystawa szopek z Aachen odbędzie się po zakończeniu okresu Bożego Narodzenia w 1982 roku w polskich kościołach;
- 2) zwrot wypożyczonych szopek nastąpi w listopadzie 1982 roku, aby parafie mogły swobodnie urządzić u siebie szopki w 1983 roku;
- 3) transport odbywa się środkami Towarzystwa z Aachen.

Uprzejmie prosimy o przygotowanie fotografii (w sześciu egzemplarzach, jeden pozostaje w parafii) z krótkim opisem szopek dla Towarzystwa i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Figury zabytkowe szopek (przed rokiem 1945) winny mieć zdjęcia osobne, w urzędowych wymiarach, wykonane na koszt Towarzystwa z Aachen.

Dalsza korespondencja ze strony Towarzystwa z Aachen będzie się odbywać za wiedzą Kurii Metropolitalnej we Wrocławiu z poszczególnymi parafiami.

Upoważnionym do prowadzenia dalszych pertraktacji między parafiami a Towarzystwem był Hans Scheins.

Następnie Kuria Metropolitalna we Wrocławiu powiadomiła zainteresowane parafie pismem 20 listopada 1981 roku, że wytypowane szopki z Archidiecezji Wrocławskiej na wystawę w Aachen „5. Krippana 82” mogą być przejęte z końcem lutego 1982 roku. Równocześnie powiadomiono pod tą samą datą (20 listopada 1981) Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Jeleniej Górze, Wałbrzychu i Wrocławiu, że z wymienionych województw będą wywiezione szopki do Aachen

z prośbą o akceptację. Z województwa Jelenia Góra była wzięta pod uwagę parafia Lubawka, z Wałbrzycha — Świdnica, Stronie Śląskie, Henryków Ząbkowicki, Łądek Zdrój oraz z Wrocławia — Trzebnica, Wrocław-Karłowice i szopka ks. Kazimierza Błaszczyka z Wrocławia.

Dnia 20 listopada 1981 roku wysłano do wymienionych parafii powiadomienie, że wystawa „5. Krippana 82” trwać będzie od 1 maja do 31 października 1982 roku w Aachen. Zwrot szopek nastąpi w listopadzie 1982 roku. Konserwacja i transport szopek odbędzie się na koszt Towarzystwa. Poproszono kompetentnych duszpasterzy o przygotowanie fotografii szopek i krótkich ich opisów. W piśmie kurialnym wyrażono też prośbę, aby sprawę wypożyczenia szopek potraktowano poważnie i zobowiązująco, by w niczym nie narazić dobrego imienia polskiego w szerokiej opinii innego narodu. Wszystkie parafie zostały powiadomione o przygotowaniach i terminie wydania szopek pismami (11. 8. 1981, 20. XI 1981, 9. 12. 1981). W tym stanie przygotowania i zaangażowania parafia św. Antoniego we Wrocławiu-Karłowicach doniosła (L. 901/81) dnia 14 grudnia 1981 roku, że „Zarząd Prowincji i Klasztoru Ojców Franciszkanów we Wrocławiu nie wyraził zgody na czasowy wywóz naszej szopki do RFN”. Informację podpisał O. Honoriusz Podleśka, administrator parafii. Na to pismo, które wprowadziło pewien niepokój w tok prowadzonych przygotowań, odpowiedziała Kuria Metropolitalna we Wrocławiu (18. 12. 1981), że zostało ono skierowane niewłaściwie z tego względu, ponieważ przedstawiciel Towarzystwa Przyjaciół Szopek w Aachen osobiście przeprowadzał rozeznanie w parafii i wówczas miał otrzymać „od księdza Proboszcza z Wrocławia-Karłowice obietnicę wywiezienia szopki na wystawę”. Z tego też powodu Kuria Metropolitalna we Wrocławiu poprosiła parafię we Wrocławiu-Karłowicach, by ze swej strony powiadomiła Towarzystwo w Aachen o odmowie wywiezienia szopki parafialnej.

Podobnie w ostatniej chwili wycofał się ks. Kazimierz Błaszczyk, mimo poprzednich obietnic przekazania swej szopki na wystawę do Aachen.

Wytworzyła się trudna sytuacja, która nie należała do przyjemnych, narażająca dobre imię z powodu wprowadzonego zamętu w przygotowaniach.

Towarzystwo Przyjaciół Szopek w Aachen powiadomiło Kurię Metropolitalną we Wrocławiu listem (styczeń 1982), otrzymanym 12 lutego 1982, że Hans Scheins przybędzie do Wrocławia 29 marca 1982 roku celem przejęcia szopek na zaprojektowaną wystawę. O tym zamiarze powiadomiono natychmiast (12 lutego 1982) parafię, biorąc pod uwagę trwający stan wojenny w Polsce. Ze strony Kurii Metropolitalnej wyznaczono też Pana Bernarda Mrozka, pracownika kurialnego, jako przewodnika i świadka przekazania szopek parafialnych.

Wojewódzki Konserwator Zabytków powiadomił Kurię Metropolitalną we Wrocławiu pismem 3. 12. 1981 roku, że skieruje prośbę Kurii do Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Zarządu Muzeów i Ochrony Zabyt-

ków po uzyskaniu fotograficznej dokumentacji. Kuria Metropolitalna dostarczyła zgodnie z życzeniem 12. 2. 1982 roku pismo do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w sprawie wywozu szopek parafialnych na czasową wystawę do Aachen oraz dokumentację fotograficzną (Henryków Ząbkowicki, Łądek Zdrój, Lubawka, Stronie Śląskie, Świdnica, Trzebnica) oraz skrótowe opisy inwentaryzacyjne.

Jeśli idzie teraz o charakterystykę i ocenę wybranych szopek na wystawę, to najstarsza szopka pochodziła ze Świdnicy, była ona dziełem Jana Riedla z roku 1701. Następna szopka była z Henrykowa Ząbkowickiego z roku około 1740, z warsztatu Michała Klahra Starszego z uzupełnieniami Franciszka Wagnera z 1928 roku. Podobnie parafia Lubawka podała szopkę z połowy XVIII wieku. Pochodzenie szopki ze Stronia Śląskiego ustalono na przełom XVIII i XIX wieku. Szopka z Łądka Zdroju datuje się na początek XIX wieku. Podobnie szopka z Trzebnicy jest dziełem nieznanego autora z początku XIX wieku.

Na prośbę Kurii Metropolitalnej we Wrocławiu Wojewódzki Konserwator Zabytków we Wrocławiu wyraził zgodę 23. 2. 1982 roku „na czasowy wywóz szopek do dnia 30 listopada 1982 roku”. Pozwolenie to wznowiono jeszcze 26 marca 1982 roku „na zasadach warunkowej odprawy celnej”.

Wówczas ze strony Kurii Metropolitalnej we Wrocławiu skierowano 29 marca 1982 roku do parafii — Henryków, Lubawka, Łądek Zdrój, Świdnica, Stronie Śląskie, Trzebnica pismo tej treści:

„Zgodnie z udzielonym zezwoleniem Ks. Arcybiskupa Henryka Gulbinowicza, Metropolity Wrocławskiego na wypożyczenie szopek z wytypowanych kościołów Archidiecezji Wrocławskiej oraz akreptacją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu (IV-5333 A/125/82 z dnia 26 marca 1982 roku) na wystawę czasową, organizowaną przez „Landesgemeinschaft der Krippenfreunde in Rheinland und Westfalen E. V. w okresie 1 maja 1982 roku do 31 października 1982 roku w D-5108 Monschau-Höfen (Kreis Aachen) pod protektoratem Jego Eminencji ks. Józefa kardynała Höffnera”, akcja przejęcia wymienionych szopek odbędzie się 29—30 marca 1982 r. Ze strony Kurii Metropolitalnej będzie towarzyszył ob. Bernard Mrozek przedstawicielowi z Aachen.

Przy przekazaniu szopek należy podpisać rewersy w pięciu egzemplarzach (Aachen, Konserwator Zabytków, Kuria Metropolitalna, Parafia i Muzeum).”

Szopki z Archidiecezji Wrocławskiej wywieziono zgodnie z przepisami kościelnymi i państwowymi. Wystawa została otwarta 1 maja 1982 roku.

Pismem z dnia 12 maja 1982 roku Towarzystwo Przyjaciół Szopek doniosło do Kurii Metropolitalnej we Wrocławiu, że szopki z Archidiecezji Wrocławskiej stanowią „główne przedmioty wystawy — 5. Krippana 82”. Tamtejsza prasa wspomina o tych szopkach na naczelnym

miejsku. Szopki z Polski stoją w rzędach wśród szopek z Wiednia, Pra-
gi, Holandii, Belgii, Luksemburga.

Dnia 31 sierpnia 1982 roku doniesiono, że wystawę zwiedzają bardzo
licznie mieszkańcy oraz przyjezdni, nie tylko z Niemiec, a i z zagra-
nicy i są podniesieni duchowo szopkami Bożego Narodzenia z ośmiu
krajów europejskich, a szopki Wrocławskiej Archidiecezji należą do naj-
piękniejszych rekwizytów tegorocznej wystawy (zu den schönsten Aus-
stellungsstücken der diesjährigen Ausstellung). Szczególniejsze wrażenie
budziła szopka z Świdnicy; przed którą śpiewano kolędy, a nawet
modlono się. Na Boże Narodzenie 1982 roku przygotowano z tych szo-
pek specjalny pokaz telewizyjny dla dzieci.

Pismem z dnia 7. 10. 1982 roku doniesiono, że szopki będą zwró-
cone parafiom Wrocławskiej Archidiecezji 12 listopada 1982 roku. Do-
konano tego zwrotu nawet wcześniej, mianowicie 9 i 10 listopada
1982 roku.

Zgodnie z tym powodem w 1984 roku Towarzystwo Przyjaciół
Szopek pragnie wystawić szopki z Diecezji Opolskiej, aby głosić „w
obrazie i rzeźbie” prawdę o Chrystusie Panu.

64

Bp Wincenty Urban

280-LETNIA ROCZNICA ZAŁOŻENIA UNIWERSYTETU WROCŁAWSKIEGO (1702—1982)

I

Stajemy w tej chwili przy ołtarzu Chrystusowym w wspaniałej
świątyni katolickiej miasta Wrocławia, wznoszonej ongiś szczerą mi-
łością i prawdziwym oddaniem ku uwielbieniu Najświętszego Imienia
Jezus, aby Ono mogło opromieniać przez czasy ludzkiego posłannictwa
na życiowych drogach wysiłki, trudy, zwycięstwa, radości a czasami
i doświadczenia człowieka.

W dziękczynnej ofierze Chrystusowej Golgoty i Krzyża chcemy zło-
żyć najlepszemu Bogu dogłębne nasze dzięki szczerym sercem za 280 lat
naukowego trudu: profesora, młodzieży i tych wszystkich, którzy byli
złączeni z tą nadodrzańską Uczelnią. Wrocławski Uniwersytet ufundo-
wany był w 1702 roku „ad maiorem Divini Nominis — Gloriam Chri-
stianae Reipublicae incrementum”. A więc wznoszono te gmachy i kła-
dziono fundamenty nie materialnych założeń, ale duchowych wysiłków
i cudnych polotów dla uczenia Imienia Jezus i uszczęśliwiania wi-
działnej ludzkiej Ojczyzny — Rzeczypospolitej.

Pokolenie dzisiejsze, pokolenie nasze, pokolenie dnia współczesnego
chce z gorącym sercem złożyć Bogu te piękne dzięki za wszystkie
Boże światła w doskonaleniu umysłów, charakterów, wysiłków czło-

wieka. Pragnie równocześnie przeprosić bezmiar Bożego Miłosierdzia za jakiegokolwiek zaniedbania, które mogły się zdarzyć na drodze ludzkich wysiłków w tych minionych latach.

Chcemy też podziękować Bogu za wierność pokoleń ludzkich, które tutaj nad Odrą przez wieki posłannictwa szczerze usiłowały służyć autentycznej prawdzie.

My wszyscy, jako ludzie dobrej woli, szlachetnych i natchniętych serc zmierzymy do jednego źródła odwiecznej Bożej prawdy, która się udziela w miłości człowiekowi, aby on przez chwilę swego doczesnego posłannictwa poznał i ukochał całą istotę swego bytu i jestestwa prawdę, która pragnie człowieka uszczęśliwić.

Oto intencja naszego tutaj spotkania w jezuickiej świątyni uniwersyteckiej miasta Wrocławia.

II

Nie jest w tej chwili moim zamiarem przedkładanie jakichś apologetycznych argumentów, ale chciałbym obiektywnie podkreślić, że dzisiejsza uroczystość, która pragnie uczcić 280-letnią rocznicę powstania „Almae Matris Wratislaviensis” w swej genezie zawdzięcza swój początek wysiłkom Kościoła i niespotykanej przężności zakonu Ojców Jezuitów. Z największym przekonaniem pragniemy też przypomnieć sobie, że z przyjściem światła ewangelii nad Odrę, na śląskie ziemie pojawiły się szczerze wysiłki krzewienia szkolnictwa, nauki i zdrowej oświaty. Nie ulega to dziś żadnej wątpliwości w bezstronnym spojrzeniu naukowym człowieka, że na europejskim gruncie początek istnienia i ugruntowania szkolnictwa zawdzięcza swój zaczyn właśnie Kościołowi. Przy kościołach katedralnych, kolegiackich, klasztornych, parafialnych miejskich, a nawet wiejskich powstawały z czasem szkoły, które miały docierać do człowieka i na swój sposób przygotowywać go do życiowego posłannictwa. Sięgano też i wyżej, zakładając dla młodzieży gimnazja, a przy zasłużonych zakonach i to średniowiecznych — „studia generalia” — by w końcu te wysiłki rzetelnego rozumienia wiedzy i posłannictwa, uwieńczyć zakładaniem Uniwersytetów w licznych skupiskach i ośrodkach ówczesnego społeczeństwa.

Ważki też moment i motyw ciśnie się na usta, że nie kto inny, tylko Kościół od początku swego posłannictwa na polskich niwach naszych ojczystych zabiegał starannie o zachowanie pierwiastków i motywów kultury ojczystej.

Warto sięgnąć pamięcią i nawiązać do pięknej postaci dwunastowiecznego biskupa wrocławskiego Walterą (zm. 1169), któremu prawdopodobnie zawdzięcza swój początek na swój sposób zasłużona szkoła katedralna. Za niego przecież Wrocław nadodrzański stał się bogatym ośrodkiem nie tylko życia religijnego, bujnego rozwoju liturgii, kościelnego śpiewu, ale też i szkolnictwa. Bardzo jasne wytyczne założenia i zalecenia kierował do człowieka ówczesnych czasów Kościół katolicki w Polsce swoje wytyczne w licznych postanowieniach synodalnych, któ-

re przecież miały ratować substancję polskiego posłannictwa w mnożących się wówczas trudnościach na polu niemieczyny w znanej formie kolonizacji na prawie niemieckim. Zaslugi arcybiskupa Jakuba Świnki, arcybiskupa Janisława i naszego wrocławskiego biskupa Nankiera są oczywistym przykładem tego wycucia potrzeb narodu, jego samoobrony i zachowywania autentycznych przejawów jego posłannictwa. Te synodalne zalecenia przecież nakazywały ludziom właściwym, by nie powoływali na stanowiska duszpasterskie i szkolne, takich kandydatów, którzy nie władali i nie znali ojczystego języka polskiego. Kościół rozumiał dokładnie tę troskę, że w tej młodej duszy, szkolnej świadomości trzeba pieczołowicie ugruntować i wzmocnić piękno i ważkość wartości własnego narodu.

Na terenie naszego miasta Wrocławia jako najstarsza szkoła uchodzi — szkoła katedralna — „scola Sancti Joannis Baptistae in castro Wratislaviensi”. Świadczy o tym ciekawa wzmianka w dokumencie z roku 1267. Bardzo wyraźnie podtrzymują tę nazwę kapitulne statuty piętnastowieczne, gdzie jest mowa o „scola Sancti Joannis Baptistae”. W tej szkole katedralnej już na owe czasy istniał lektorat teologii. A znany w średniowieczu mecenas, na swój sposób pojmowany, biskup Apeczko uczynił w połowie XIV wieku dla niej swoiste zapisy. Ogólną opiekę i nadzór nad tą katedralną szkołą sprawował prałat scholastyk. On to obsadzał we Wrocławiu szkołę katedralną, Marii Magdaleny i św. Elżbiety. On pilnował obsady szkoły św. Piotra w Legnicy, Najświętszej Maryi Panny.

Szerzą się też wyraźnie dzięki tym staraniom Kościoła Szkoły Kolegiackie w prastarym Głogowie, Opolu, Brzegu n. Odrą, Legnicy, Głogówku, Niemodlinie, Raciborzu, Nysie, Wrocławiu u św. Krzyża. Swoistym blaskiem starały się przepowiadać szkoły klasztorne. A już z prawdziwą radością wymienić musimy szkołę kanoników regularnych w Żaganii.

Diecezja Wrocławska w średniowieczu liczyła 97 miast i miasteczek z własnymi szkołami kościelnymi, które Kościół utrzymywał i na swój sposób rozwijał w warunkach ówczesnej egzystencji i o nie się troszczył. A kiedy poprzez Europę przewijał się i wstrząsał życiem potężny prąd humanizmu, obudził on we Wrocławiu wyraźną myśl założenia Uniwersytetu. Pionierem tej myśli był biskup wrocławski Jan IV Roth (zm. 1506) i namiestnik Kraju Hans Haunold.

Nasz król Władysław Jagiellończyk, któremu przypało w udziale panowanie na Śląsku po śmierci Macieja Korwina, wystawił dnia 20 lipca 1505 roku i podpisał dokument fundacyjny dla nowego uniwersytetu we Wrocławiu. Biskup miał występować tutaj jako kanclerz, a profesorami mieli być prałaci i kanonicy św. Krzyża. Niestety, późniejsze trudności, a nawet nie przesadzę, gdy powiem, swoiste zazdrości nie dopuścili do realizacji tej śmiałej myśli nadodrzańskiego grodu. Po wstrząsach reformacji ożywienie pełnego religijnego życia i kultury duchowej Śląska przynoszą Jezuiti. Nie na darmo śmiały rycerz hisz-

pański, a potem sługa Maryi i zakonnik św. Ignacy Loyola polecił swoim duchowym synom i członkom zakonu realizację pięknego hasła: „Wszystko na większą chwałę Bożą”. I porwali się ci jezuita, wierni założeniom swojego zakonodawcy, aby wprzęgnąć wszystkie środki możliwe i dostępne w duchowe odrodzenie oblicza ówczesnego świata.

Jezuici przybyli do Wrocławia. Najpierw pojawili się tu w roku 1581. Ale niestety, nie napotkali tu wspaniałego, urzekającego ekumenizmu, czasów Jana XXIII, czasów naszych, lecz zetknęli się z ogromnymi religijnymi napięciami. Nie urażając nikogo, musimy stwierdzić i prawdę powiedzieć — umieli patrzeć na konfesijną nienawiść. Rada miejska zabroniła uczęszczać na jezuickie nabożeństwa. Pod tym naporem Jezuici musieli ustąpić z Wrocławia, by ponownie przybyć do tego miasta w roku 1638. Ale i wtedy w mury wrocławskie Jezuici przyjechali w zakrytych wozach, by ich nikt nie dojrzał i nie przeszkodził w śmiałych planach, jakie zamierzali podjąć w tutejszym mieście. Oprócz Wrocławia Jezuici utworzyli swoje rezydencje, bardzo twórcze na owe czasy, w Głogowie, Legnicy, Nysie, Opolu, Świdnicy, Żaganii. Mieli też swoje rezydencje w Brzegu, Jeleniej Górze, Cieszynie, Otyniu. Przy wszystkich swych ośrodkach bardzo skwapliwie, pilnie i roztropnie kładli nacisk na swoje szkolnictwo w myśl założeń wielkiego generała Klaudiusza Aquavivy, który w Ratio studiorum podał tak piękne fundamenty, oczywiście na owe czasy, dla szkolnictwa jezuickiego. Szczytem sławy cieszyło się wtedy najwięcej katolickie gimnazjum jezuickie „Carolinum” założone przez biskupa Karola Habsburga na śmiałym i wymownym pomysłe, na fundamencie litery „E” — Ecclesia — Kościół. Ten fundament miał rozwijać, kształtować duchowość i świadomość ówczesnej młodzieży dla jutra jej życia.

Gimnazjum jezuickie w Nysie ściągało i z Polski ówczesnej liczną młodzież, która tam w tym mieście biskupa usiłowała wypełniać założenia i postulaty szkoły jezuickiej.

Spśród gimnazjów jezuickich Wrocław doczekał się najpiękniejszego wyróżnienia i wyniesienia, ponieważ jezuickie gimnazjum w tym mieście zostało podniesione do godności Uniwersytetu. Ale zanim się to stało faktem, musieli ojcowie jezuita przewijać się poprzez gęszcze trudności, pokonywać przeliczne przeszkody, aby w końcu doprowadzić do uwieńczenia te śmiałe plany i zamysły.

Wielkim realizatorem tej myśli Uniwersytetu we Wrocławiu, przed którym dziś kornie chcemy uchylić czoła, był Ojciec Fryderyk Wolff, szlachcic bałtycki, mający ogromne zaufanie ówczesnego cesarza Leopolda I. On to, jako rektor szkoły jezuickiej, gimnazjum tutejszego wystąpił z planem założenia Uniwersytetu. Ale niestety — spotkał się z ogromnym oburzeniem Rady Miejskiej i mieszczan. Twardy jezuita nie ułękł się trudności i w 1695 roku ponowił prośbę o uniwersytet, który by mógł nadawać stopnie nie tylko młodzieży katolickiej, ale i akatolickiej, by ta nie musiała jeździć do obcych krajów i narażać się na ponoszenie wielkich kosztów. Zwycięstwo Ojca Wolffa obiekto się

w realne kształty. Cesarz Leopold I podpisał 21 października 1702 roku w Wiedniu dokument fundacyjny, aby Szkoła Jezuicka we Wrocławiu była wyniesiona do godności Uniwersytetu „Academiae Leopoldinae”. Na początku miała mieć dwa wydziały: filozofii i teologii, chociaż bulla wspominała wyraźnie o czterech fakultetach. W tych warunkach uczelnia wrocławska kształciła młodzież i przynosiła swoiste uszczęśliwienie stęsknionej i spragnionej umysłowości ówczesnego człowieka.

Swoisty cios spadł na tę uczelnię w roku 1810, kiedy to rząd pruski przeprowadzał sekularyzację dóbr kościelnych, zwłaszcza kolegiackich i klasztornych i podcinał wiele możliwości, a wśród nich utrzymywanie szkolnictwa na tym terenie. W tym roku założono też Uniwersytet w Berlinie i wysunęto myśl złączenia Uniwersytetu we Frankfurcie nad Odrą — „Universitas Viadrina” z Uniwersytetem Wrocławskim „Universitas Leopoldina” w jedną całość. Podjętą myśl w ciągu roku realizowano. Z Frankfurtu n/Odrą przeniesiono do Wrocławia wydział filozoficzny, teologii protestanckiej, medycyny i prawa, a z wrocławskiego Uniwersytetu zachował się tylko wydział teologii katolickiej. Oblicze wrocławskiej uczelni z takim pietyzmem i wysiłkiem budowane przez Ojców Jezuitów przybrało charakter protestancki.

W tych warunkach nastał rok 1945, który przyniósł do Wrocławia nowe tchnienie, nowego ducha, nowy zapał. A musieli go wnosić i rozwijać ludzie polskiej rzeczywistości umordowani i umęczeni goryczą okropności okupacji pięciu lat. Przyniesli tu charakter polski. Przybyły siły uniwersyteckie z pięknego Lwowa, uroczego Wilna, prastarego Krakowa i innych środowisk. Przybyli też przedstawiciele teologii katolickiej. Jako jeden z pierwszych, bo już w czerwcu 1945 roku pojawił się we Wrocławiu ks. profesor Józef Umiński ze Lwowa, aby tutaj czynić starania o otwarcie Fakultetu Teologicznego w nowej rzeczywistości polskiej. Spotykając życzliwych i otwartych profesorów innych wydziałów ze Lwowa czy też innych uczelni, otrzymał obietnicę i zachęty, by skompletował pod względem personalnym obsadę wydziału i przybył na jego otwarcie. Niestety, wnet, bo 30 czerwca 1947 roku ówczesny Administrator Apostolski Dolnego Śląska — ks. Karol Milik otrzymał od kompetentnych władz odpowiedź, że „nie widzą możliwości poparcia w Ministerstwie Oświaty utworzenia Wydziału Teologicznego” we Wrocławiu. Ks. Karol Milik nie załamał się pod wpływem tej odpowiedzi. W dniu 8 października wspomnianego roku (1947) odprawił inauguracyjne nabożeństwo w zniszczonej i zdruzgotanej katedrze, otwierając Wyższe Seminarium Duchowne.

Pozostanie później poezgromną zasługą ks. kardynała Bolesława Kominka to, że Stolica Apostolska wznowiła we Wrocławiu Wydział Teologiczny w zakresie kościelnym jako kontynuacja Wydziału Teologicznego z roku 1702. I tak to Seminarium otrzymuje władzę nadawania najpierw stopnia bakalaureatu i licencjatu, a potem otwiera Studium Teologiczne we Wrocławiu. W 1974 roku Wydział Wrocławski otrzymuje pełne prawa i przywileje Wydziału Papieskiego. Stolica Apo-

stołska, papież Paweł VI tak szczerze miłujący nasz polski naród, nie mówię tego pod wpływem emocji, ale przekonania, czynił wszystko, co można było uczynić, by Wrocław miał swoje miejsce w świecie naukowym w dziedzinie teologicznej.

Tak się rozpoczął zryw 1945 roku w nawiązaniu do Akademii Leopoldyńskiej Wrocławia i dokonał bardzo wiele. Wrocław stał się promieniującym środowiskiem tyłu uczelni, kształcąc dla jutra Polski, jej przyszłości i posłannictwa chętną, gorliwą i szlachetną polską młodzież.

Trud założenia i powstania tej uczelni był uciążliwy. Ale przez 280 lat zdał on piękny egzamin ze swojego owocowania. Bogu nieskończonemu, najlepszemu, który jest źródłem wszelkiej pracy, niech z naszych serc płyną coraz wyżej nasze korne uwielbienia: „Ciebie najlepszy Ojciec za wszystko z całej duszy wystawiamy”.

III

Najmilsi Słuchacze! Do próśb i podziękii Księdza Proboszcza pragnę dołączyć jeszcze krótkie słowo błagalnej prośby. Niechaj nasze umysły i serca w rzetelnym wysiłku zrozumienia posłannictwa każdej uczelni w świecie, uczelni na naszej umiłowanej polskiej ziemi zmierza do umiłowania przede wszystkim prawdy. Bo człowieka uszczęśliwia tylko to jasne oblicze prawdy. A ona od Boga pochodzi i do Boga prowadzi. Świat może żywić i pielegnować w swoim przekonaniu niejednokrotnie rozmaite plany i zamysły, ale w przepięknej wizji ewangelicznej eschatologii ten nasz drogi, ludzki świat przyjdzie do stóp Bożej prawdy. Takie są postanowienia przedobrej Bożej Opatrzności. Niech Uczelnia każda wykuwa przepiękną miłość charakterów w ludzkich pokoleniach, bo narody, społeczeństwa mogą stać i rozwijać się tą szlachetnością godnego ludzkiego charakteru. Niech uczelnia każda i na naszej umiłowanej niwie szerzy najszczerzą miłość czystej cnoty. Niech się świat nie lęka tej wartości, tego określenia i tej cudnej definicji.

Virtute magna res crescunt — cnotą budują się i rozwijają wielkie i piękne wartości.

Jeśli mi wolno, a przypuszczam, że tak, pragnę po tylu latach służby w Wrocławskim Kościele skierować ze szczególniejszym życzeniem do naszej polskiej, drogiej młodzieży i życzyć jej, by przy dobrym i godnym posłannictwie polskiego uczonego i profesora tej uczelni, nadodrzańskiej krainy, rozwijała w swojej świadomości, osobowości i duchowości piękne wartości: umiłowanie prawdy, charakteru i bogactwa cnoty.

Najmilsza młodzieży, jeśli mi wolno, a przypuszczam, że tak, powtórz i dziś wzniosły apel poety wieszczą narodu: Młodości, mimo wszystko, ponad poziomy wylatuj. Nie w przyziemności giń. Szukaj orlich polotów i przy pomocy Bożej staraj się te cudne wartości realizować w twoim codziennym poświęceniu, oddaniu i życiu.

Niech przedobry Bóg błogosławi Profesorom i naszej Młodzieży. Niech Przczysta Niepokalana Boża Matka swoim orędownictwem wyjednywa dla spracowanego polskiego profesora i uczonego, który dla dobra Narodu się trzdzi i wszystko poświęca, oraz naszej młodzieży wyjednywa i wyprasza te przeczudne zdroje Bożych łask.

Najmilsi! Chciejmy w tej chwili przżyć zdanie św. Pawła Apostoła: wszystko mogę w tym, który mnie umacnia. Bóg umacnia człowieka. Bóg prowadzi człowieka. Bóg uszczęśliwia człowieka. Polski uczoney świecie i polska młodzieży Wrocławia, przjmij błogosławieństwo z racji dzisiejszej rocznicy.

65

Bp Wincenty Urban

XXV-LECIE WYKŁADÓW TEOLOGICZNYCH WE WROCŁAWIU (1957—1982)

Wrocław był niewątpliwie bardzo żywym ośrodkiem naukowym na polu teologicznym przed rokiem 1945. Działalność Wydziału Teologicznego należała do czołowych. Niektórzy profesorowie zdołali uzyskać w świecie naukowym imię o europejskiej sławie. Erich Kleineidam w wydanej w Kolonii w 1961 roku książce pt. *Die katholisch-theologische Fakultät der Universität Breslau 1811—1945*, s. 121 zaznaczył, że z chwilą opuszczenia Wrocławia przez profesorów teologii w 1945 roku przed nadchodzącym obleżeniem miasta nastąpił „das Ende der katholisch-theologischen Fakultät der Universität Breslau”. Późniejsza rzeczywistość przyniosła inne rozwiązania. W postępującym rozwoju życia kościelnego w Archidiecezji Wrocławskiej i zabiegach o wznowienie Wydziału Teologicznego we Wrocławiu Kongregacja Seminariorów i Studiów Uniwersyteckich udzieliła w 1964 roku Wyższemu Seminarium Duchownemu we Wrocławiu prawa nadawania stopni naukowych: baka-laureatu i licencjatu. W roku 1966 otwarto przy tymże Seminarium „Akademickie Studium Teologiczne” za zgodą Stolicy Apostolskiej jako „kontynuację” dawniejszego Wydziału Teologicznego. Dekret Stolicy Apostolskiej z dnia 2 czerwca 1974 roku przyniósł Wydziałowi Teologicznemu we Wrocławiu prawa i przywileje Wydziału Papieskiego (*Acta Apostolicae Sedis* 1968 vol. 60 s. 229—230; *Acta Apostolicae Sedis* 1975 vol. 67 s. 150—151).

Z drugiej strony nie wolno nam zapomnieć, że w tymże roku (1945) w wyniku zwycięstwa i zmian politycznych uniwersyteckie ośrodki, promieniujące na byłych wschodnich rubieżach polskich, przemieśliły się na Ziemię Odzyskane z Wilna i Lwowa i rozpoczęły intensywną działalność, pragnąc wyrównać straszliwe straty i wyrwy dokonane w nauce polskiej przez przemoc okupacji. Nie zaniedbano też w powojennej rzeczywistości ze strony polskiej starań o reaktywowanie Wydziału we Wrocławiu. Myślano wtedy szczerze, mimo wielkich zniszczeń i trud-

ności materialnych, o stworzeniu w nadodrzańskiej stolicy dolnośląskiej „promieniującego ośrodka naukowego”. Wnet po ustaniu zmagają wojennych, bo już w czerwcu 1945 roku „przybył do Wrocławia ks. prof. Józef Umiński, mający we Lwowie katedrę historii Kościoła w Polsce, a wówczas pracujący w Kielcach. Naukowe życie teologiczne bynajmniej nie zamarło. Początki jego były początkowo skromne, ale świadczą o zdecydowanej woli tworzenia i szukania sposobów rozwiązania trudności.

Przejawem życia naukowo-teologicznego we Wrocławiu od 1945 roku były wykłady teologiczne. Do pierwszych wykładów należy zaliczyć prelekcje wygłaszane na sesjach kurialnych z inicjatywy ówczesnego Administratora Apostolskiego ks. Karola Milika. Do nich należy wykład ks. Wincentego Urbana pt. *Sprawność organizacyjna pierwotnych chrześcijan w prześladowaniach oraz Kościoły na Ostrowiu Tumskim we Wrocławiu*. Wykłady te wydrukowano później w organie Administracji Apostolskiej Dolnego Śląska — *Wiadomości Kościelne* 1948, nr 6—7 s. 161—171.

Drugim stadium wykładów teologicznych we Wrocławiu były prelekcje profesorów Seminarium Duchownego, jakie się odbywały po jego otwarciu w 1947 roku. Do pierwszych prelegentów należał ks. prof. Józef Umiński z głośnym wówczas wykładem o obrządku słowiańskim w pierwotnej Polsce, dalej o. Albert Wojtczak, franciszkanin i inni.

Trzecie stadium rozpoczęło się w 1957 roku, kiedy to z inicjatywy ks. arcybiskupa Bolesława Kominka, w ramach Polskiego Towarzystwa Teologicznego, zainicjowano wykłady z różnych dziedzin teologicznych (Por. „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 12: 1957 nr 12 s. 574). W 1961 roku na sesjach Rady Pedagogicznej w Seminarium Duchownym zaczęto mieć jeszcze specjalne wykłady, ale ich później nie kontynuowano.

Wykłady teologiczne rozpoczęte w 1957 roku trwają do dziś. Na ich program składała się część ascetyczna połączona z adoracją Najświętszego Sakramentu, które prowadził na wysokim poziomie ks. Józef Pazdur, mający w tym względzie doskonałe przygotowanie i formację. Drugą część wypełniały prelekcje.

W niniejszym artykule pragnę przypomnieć szczególnie wykłady teologiczne z tego trzeciego stadium (1957—1982).

Pierwszy wykład w tym okresie wygłosił znany i zasłużony biblista polski śp. ks. prof. Aleksy Klaweck pt. *Pół wieku badań biblijnych*. Prelekcja miała miejsce w 1957 roku. Prelegent ze znakomitą znajomością zagadnienia przedstawił wspaniały postęp i rozwój studiów biblijnych w katolickim świecie i w Polsce. W tym samym roku ks. prof. Jan Drozd podzielił się swymi przeżyciami i wynikami naukowych badań z zakresu palestynologii w prelekcji pt. *Wrażenia z podróży do Ziemi Świętej*.

Po tych początkowych usiłowaniach od 1958 roku wykłady teologiczne we Wrocławiu odbywały się systematycznie raz w miesiącu, w każdą drugą środę, z wyjątkiem miesięcy wakacyjnych i zyskały sobie prawo obywatelstwa wśród duchowieństwa, które przyjmuje je z wielkim zadowoleniem i życzliwością. Miały one miejsce początkowo w Seminarium Duchownym, a później głównie w pracowni naukowej Archiwum Archidiecezjalnego. Od lutego 1971 roku prelekcje odbywają się w Seminarium Duchownym po decyzji ks. arcybiskupa Bolesława Kominka.

Wykłady teologiczne we Wrocławiu podejmowały głównie siły miejscowe. Korzystano również niekiedy z innych środowisk naukowych w Polsce, zwłaszcza z Krakowa i Warszawy oraz Nysy.

Pod względem tematycznym większość wykładów poświęcono najpierw w omawianym okresie zagadnieniom biblijnym. O tematyce biblijnej mieli wykłady następujący prelegenci, mianowicie ks. prof. Ludwik Stefaniak omówił *Kierunki nurtujące współczesną biblistykę*. Wykład jego odbył się w 1958 roku. Ks. prof. Jan Drozd miał dwa wykłady w 1959 roku, mianowicie jeden na temat — *Znaczenie słów konsekracyjnych ze stanowiska egzegetycznego*, a drugi — *Ostatnia wieczerza — ofiara*. W 1960 roku ks. Drozd miał prelekcję pt. *Sens pełniejszy w Piśmie Świętym na tle encykliki „Divino afflante Spiritu”*. Ks. Jan Śliwa zajął się w 1961 roku tematem: *Co nam mówi „peszer” Habakuka z Qumran?* Ks. Zbigniew Kaznowski w 1963 roku przedstawił zagadnienie pt. *Człowiek w ujęciu Starego Testamentu*. Tenże prelegent w 1965 roku przedstawił pracę pt. *Problem rodzajów literackich a ostatnia instrukcja Komisji Biblijnej*. Ks. prof. Jan Drozd omówił w tymże roku *Mesjanizm pozabiblijny w ewangeliach*. W 1967 roku ks. Michał Czajkowski wystąpił z wykładami: *Nowa egzegeza w starych murach* oraz *Exusia tois antopois* (Mt 9, 8). Po nim wypowiedział się w 1967 roku ks. prof. Bolesław Kałuża w dwóch wykładach, mianowicie *Natchnienie biblijne w świetle konstytucji dogmatycznej „De Divina revelatione”* oraz *Tame w izraelskim ustawodawstwie kulturowym*. W tym ostatnim wykładzie ks. Kałuża zajął się „nieczystością” rytualną. W 1968 roku z wykładami biblijnymi wystąpił ks. Michał Czajkowski pt. *Wniebowstąpienie Pańskie* oraz ks. prof. Janusz Czernski — *Chrystocentryzm Kościoła w ewangelii św. Mateusza*. Ks. prof. Władysław Smerka mówił w 1969 roku na temat: *Czy św. Jan Chrzyciel, św. Jan Apostoł i św. Paweł byli w Qumran?* Trzeba jeszcze tu wymienić wykład ks. prof. Jana Śliwy pt. *Powstanie chrześcijaństwa na tle Toldoth Jeszu* oraz ks. Smerki na temat *Element śledczy w procesie Chrystusa Pana*. O wykładzie w 1957 roku ks. prof. Klawka i Drozda, była już powyżej mowa.

Ten szczerzy zaczątek biblijny kontynuowali gorliwie nadal chętni prelegenci, wśród których występuje pracowicie w 1971 roku ks. Michał Czajkowski z referatem pt. *Prawda Pisma Świętego*. W roku 1972 tenże ks. Michał Czajkowski miał wykład pt. *Cuda Jezusa w interpretacji Kerygmatu pierwotnego i synoptyków*. Ks. Zbigniew Ka-

znowski wystąpił w 1973 roku z dwoma wykładami noszącymi tytuł: *Po co jeszcze Stary Testament?*; *Pielgrzymka na Górę Synaj*. W tymże roku ks. Eugeniusz Tomaszewski mówił na temat: *Zakres metody historycznej w badaniach nad Zmarwychwstaniem Jezusa na tle współczesnej egzegezy biblijnej*. W 1974 roku jako prelegent kierunku biblijno-liturgicznego wystąpił ks. Zbigniew Kaznowski z wykładem pt. *Judeo-chrześcijanie w ujęciu Biblijnej Szkoły Franciszkańskiej*. W 1975 roku na sekcji biblijno-liturgicznej bibliści wysunęli z prelekcjami takich wykładowców, jak — ks. Michał Czajkowski: *Zstąpił do piekieł*; ks. Henryk Lempa: *„Dzień Jahwe” u proroka Amosa jako element eschatologii starotestamentowej*. Natomiast w roku 1976 w sekcji biblijno-liturgicznej wystąpił z ciekawym wykładem ks. Zbigniew Kaznowski: *Antropomorficzno-mityczny język biblii*. Tenże prelegent w 1977 roku wygłosił referat pt. *Niektóre trudności moralne Starego Testamentu (nienawiść nieprzyjaciół, święta wojna, poligamia)*. W zakresie zainteresowań sekcji biblijno-liturgicznej wypowiedział się w 1978 roku ks. Henryk Lempa na temat — *Prorocy izraelscy — rewolucjonistami społecznymi*. Ciekawy wykład wygłosił na sekcji biblijno-liturgicznej ks. Józef Pazdur — *O mistyce św. Pawła Apostoła*. W 1980 roku ks. Henryk Lempa mówił na temat: *Idea Boga-Ojca w tradycji starochrześcijańskiej*. Równocześnie w tymże roku wygłosił wykład pt. *Teologia św. Pawła*. Kierunek biblijno-liturgiczny reprezentował w 1981 roku ks. Zbigniew Kaznowski — *Przymierze fundamentem Starego Testamentu* oraz ks. biskup Wincenty Urban: *Ks. Profesor Władysław Smereka jako biblista*. W roku 1982 ks. Zbigniew Kaznowski miał wykład pt. *Zarys historii judaizmu od zburzenia świątyni Jerozolimskiej do czasów współczesnych*.

Z zakresu teologii dogmatycznej wystąpił w 1958 roku ks. prof. Eugeniusz Tomaszewski mówiąc na temat: *Początki chrześcijaństwa w świetle manuskryptów z Qumran*. Ks. prof. Stanisław Mierzwa przedstawił pracę pt. *Najświętsza Maryja Panna w ekonomii naszego zbawienia w świetle najnowszych kierunków mariologicznych*. W 1959 roku ks. Eugeniusz Tomaszewski wygłosił wkład pt. *Problem chrystologiczny w wykładach w Seminariach Duchownych*. W następnym roku ks. Tomaszewski omówił *Początki chrześcijaństwa w świetle najnowszej literatury teologicznej*, a ks. Stanisław Mierzwa w 1959 roku *Macierzyństwo duchowe Najświętszej Marii Panny*. Tenże prelegent wystąpił z wykładem — *Kongres Mariański w Częstochowie w 1960 roku*, a następnie przedstawił pracę: *Pojęcie i istota duchowego macierzyństwa Najświętszej Marii Panny*. W 1961 roku ks. prof. Józef Matlak referował pracę pt. *Próby nowej definicji sakramentów*. Ks. prof. Stanisław Szymecki w 1962 roku omówił *Obecne kierunki studiów teologicznych we Francji*. Ks. Eugeniusz Tomaszewski dał bardzo wnikliwy wykład pt. *Wybrane zagadnienia eklezjologiczno-duszpasterskie w świetle współczesnych myśli teologicznych*. Ks. Tadeusz Rybak przedstawił pracę: *Rzut oka na eklezjologię XVI wieku*

w Polsce. Ks. arcybiskup Bolesław Kominek wygłosił w tymże roku (1962) dwa wykłady: *Kościół w dzisiejszym świecie* oraz *Trudności soborowe z XIII schematem o Kościele*. Na temat *Prawa i obowiązki ludzi świeckich w Kościele* mówił ks. prof. Julian Michalec. Temat: *Szczególna pozycja i rola kościoła w historii zbawienia* był przedmiotem prelekcji ks. Stanisława Mierzwy w 1967 roku. W następnym roku (1968) tenże prelegent podzielił się wynikami pracy na temat *Pozycja i funkcja ludzkości pozachrześcijańskiej w historii zbawienia*. W 1969 roku przedstawiono dwie prace z zakresu dogmatyki. Ks. Andrzej Bardecki wygłosił wykład pt. *Przełom w Kościele posoborowym*, a ks. Roman Rogowski miał prelekcję pt. *Eklezjalny charakter sakramentu pokuty*.

Wśród zamilowanych badaczy na polu dogmatyki w 1971 roku wystąpił ks. Roman Rogowski wygłaszając prelekcję pt. *Poglądy współczesnych teologów na naturę grzechu pierworodnego*. W roku 1971 O. Maurycy Wszolek miał wykład pt. *Maryja wzorem i typem Kościoła*. Wspomniany ks. Roman Rogowski w 1972 roku wypowiedział się w swej prelekcji — *Z problematyki teologii niewiary*; a w roku 1973 miał wykład *Z problematyki współczesnej teologii śmierci*. Równocześnie ks. Mirosław Ratajczak w roku 1973 wystąpił z prelekcją na temat: *Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa według Markseny*. Dziedzinę dogmatyczno-moralną w 1974 roku poszerzył swym odczytem ks. mgr Józef Pater, *O Abraham Bzowski OP. i jego nauka o papieżstwie*. Sekcja dogmatyczno-moralna cieszyła się w 1975 roku wystąpieniami następujących prelegentów: Bp Wincenty Urban, *Zapomniany krzewiciel kultu Matki Bożej na Śląsku w XVII wieku*; Ks. dr Antoni Młotek, *Trynitarnie aspekty moralności w nauce Ojców Apostolskich*; Ks. dr Roman Rogowski, *Teologia tajemnicy*. Wspomniana sekcja poświęciła się rozważaniu następujących tematów: Ks. dr Antoni Młotek — *Z zagadnień patrystycznej teologii małżeństwa*; Ks. dr Józef Pater — *Nieomyślność papieska w nauce Abrahama Bzowskiego (1567—1637)*; Ks. dr Roman Rogowski — „*Kościół grzeszników*”; Ks. mgr Aleksander Zienkiewicz — *Dokument Pawła VI o etyce seksualnej na tle sytuacji moralnej w Polsce*. W roku 1977 ks. Antoni Młotek wygłosił wykład pt. *U źródeł rygoru moralnego*, natomiast ks. Roman Rogowski — *Charyzmat teologa*. Na sekcji dogmatyczno-moralnej w 1979 roku mieli prelekcje — ks. Jan Dragosz, *Hierarchologia św. Cypriana*; ks. Maurycy Wszolek, *Pneumatologia a Mariologia w świetle współczesnej teologii*; ks. Kazimierz Wojtoń, *Zbawienie wieczne nieochrzczonych dzieci*; Ks. Antoni Młotek, *Teologiczno-moralna idea wyboru podstawowego*; Ks. Roman Rogowski, *Eucharystia i Kosmos*. Ks. Roman Rogowski w 1980 roku miał ciekawą prelekcję pt. „*Życie po życiu*” a eschatologia. W tymże roku ks. Józef Mandziuk z zakresu dogmatyki mówił o kulcie Maryjnym w XVI wieku. Jego wykład nosił tytuł: *Kult Maryjny w XVI wieku w świetle wypowiedzi uczestników VIII Kongresu Mariologicz-*

nego i XV Kongresu Maryjnego w Saragocie w 1979 roku. Kierunek dogmatyczny w 1981 roku poszerzyli swymi wystąpieniami: ks. Antoni Młotek — *Rola Ducha Świętego w życiu chrześcijańskim*; ks. Jan Tyrawa — *Historia dogmatu eucharystiologicznego*; ks. Jan Tyrawa — *Z dziejów kultu św. Józefa w Polsce*; ks. Antoni Iwanicki — *Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny w kazaniach O. Piotra Semeneki*; ks. Wojciech Jasiński — *Nauka O. Tomasza Młodzianowskiego o sakramentach w ogólności*; ks. Tadeusz Rusnak — *O. Władysław od św. Eliasza Gołuchowski (1644—1705) jako pisarz eklezjastyczny*; ks. Józef Pater — *Encyklika Ojca Świętego Jana Pawła II „O Bożym miłosierdziu”*; ks. Władysław Bochnak, *O studium józefologii w świecie współczesnym*; ks. Piotr Sliwka — *O. Krzysztof od św. Wawrzyńca Zaleski i jego nauka o sakramencie pokuty*; ks. Zdzisław Michalski — *Ideał kaptana w pismach Stanisława Witwickiego — biskupa poznańskiego (1687—1698)*. W roku 1982 ks. Jan Tyrawa wygłosił prelekcję pt. *Mesjanizm* ks. Piotra Skargi.

Z zakresu teologii moralnej ks. kan. Jan Simoni mówił *O charakterze i jego definicji*, ks. prof. Stanisław Witek — *Współczesne kierunki i punkty zapalne teologii moralnej w Polsce oraz Jakie wymagania stawia obecnie podręcznikowi teologii moralnej*, ks. Jan Simoni — *Kwestia podręcznika do etyki dla młodzieży szkolnej*, ks. Zdzisław Seremak — *Miłość Chrystusa celem ostatecznym życia chrześcijanina — szkic z zakresu teologii moralnej fundamentalnej*. W 1971 roku ks. Zdzisław Seremak wygłosił wykład zatytułowany — *Prymat miłości w teologii moralnej*. Natomiast w 1973 roku ks. Antoni Młotek miał prelekcję — *Koniec kościoła klerykałnego*; w roku 1980 ks. Antoni Młotek — *Ks. Szymon Sobiech — moralista śląski*. Tenże prelegent w 1982 roku wygłosił wykład pt. *Chrystocentryzm życia moralnego w ujęciu św. Ambrożego z Mediolanu*.

Zywym zainteresowaniem cieszyły się wykłady apologetyczne. Na tym odcinku podzielili się wynikami swych dociekań ks. prof. Tadeusz Kłak w wykładzie pt. *Metody badań przeżyć i poglądów religijnych młodzieży*. Ks. prof. Eugeniusz Tomaszewski przedstawił pracę pt. *Dyskusja nad problemem: Jezus historyczny a Chrystus wiary*. Ks. prof. Wiesław Gawlik wystąpił z wykładem pt. *Antoine de Saint Exupery w poszukiwaniu Boga* oraz miał wykład na temat *Poznania Boga przez sumienie u Newmana*. W 1974 roku jako prelegent w zakresie apologetyczno-religioznawczym wystąpił O. Jacek Treter — *Zorganizowany ruch wolnomyślicieli w Polsce w okresie międzywojennym 1918—1939*. Na sekcji apologetyczno-religioznawczej wysłuchali uczestnicy w 1978 roku prelekcji jaką miał ks. Roman Rogowski: *Indie — Świątynia o wielu ołtarzach. Refleksje z podróży naukowej*. W kierunku apologetyczno-religioznawczym wypowiedzieli się w 1981 roku ks. Czesław Paruch, *Prymat św. Piotra w kazaniach o. Piotra Semeneki* i ks. Andrzej Dziełak, *Problematyka „Sacrum” we współczesnych badaniach religioznawczych*. W 1982 roku ks. Stanisław Dudek miał wykład pt. *Pry-*

mat św. Piotra w dialogu doktrynalnym między katolikami i protestantami.

Z wykładem liturgicznym wystąpił zamiłowany znawca tego przedmiotu — ks. biskup Andrzej Wronka pt. *Królewskość Najświętszej Maryi Panny w liturgii*. Ks. prof. Józef Pazdur omówił temat: *Stosunek posoborowej odnowy liturycznej do ascezy chrześcijańskiej*.

W życiu i pracy kapłańskiej niezmiernie ważną rolę zajmuje i spełnia ascetyka. Tym zainteresowaniom poświęcono we Wrocławiu również pewne wykłady. Ks. kan. Julian Bolek zajął się tematem *Miłość jako principium powołania kapłańskiego*. Ks. biskup Paweł Latusek przedstawił temat *Problemy wychowawcze współczesnego kapłana*, a ks. Marian Wiertelak — *Pierwiastki humanistyczne i duchowe w pedagogii św. Jana Bosco*. Cnoty kapłana według ks. biskupa Józefa Pelczara naszkicował ks. Wenancjusz Róg. O wychowaniu kleryków do kapłaństwa miał wykład ks. Stanisław Pietraszko. W 1971 roku ks. Józef Pazdur miał wykład pt. „*Spiritualitas praechristiana*” (koncepcja „duchowości” w religiach niechrześcijańskich).

Szereg interesujących wykładów z prawa kanonicznego rozpoczął swą prelekcją w 1958 roku prof. Jakub Sawicki pt. *Kierunki rozwojowe polskiej kanonistyki 1918—1957*. Drugim wykładowcą był znakomity znawca prawa kościelnego i wnikliwy badacz, ks. prof. Michał Wyszynski. Pierwszy wykład wygłosił on pt. *Geneza podstawowych elementów obowiązującego dziś kanonicznego prawa zwyczajowego*. Po tym wykładzie, następne pt.: *Czy Bartolusowe „statutum consuetudo” miało wpływ na polskie prawo; Z powodu projektu rozszerzenia przeskody małżeńskiej z błędu; Chrzest Polski w świetle wytycznych misyjnych dla Słowian; Zaślubiny Najświętszej Maryi Panny w świetle ostatnich badań; Kościół jako instytucja prawna; Koncepcja chrześcijańska prawa naturalnego w kodyfikacji justyniańskiej; De nuptiis secundis*. Większość tych prac ukazała się drukiem. W roku 1958 ks. prof. Joachim Bar przedstawił pracę pt. *Polskie procesy kanonizacyjne i beatyfikacyjne w tysiącleciu*. Ks. prof. Józef Marek wygłosił od 1965 roku prelekcje na następujące tematy: *Zmiana obrządku w świetle nowej kodyfikacji dla Kościoła wschodniego; Prawo małżeńskie w świetle nowej kodyfikacji dla Kościoła wschodniego; Czas udzielania święceń w ustawodawstwie Kościoła zachodniego*. Ks. biskup Paweł Latusek omówił *Projekt egzaminów wikariuszowskich*. Tematem, jaki omówił w 1965 roku ks. Stanisław Cały, był *Kult relikwii świętych w ustawodawstwie Kościoła katolickiego*. Ks. Teodor Sawka wygłosił w 1966 roku wykład pt. *Czas odprawiania Mszy świętej w Kościele pierwotnym (do edyktu mediolańskiego 313 r.) oraz Odnoszenie się do akatolików w świetle II Soboru Watykańskiego*. Ks. prof. Feliks Kokoszka zajął się tematem *Luka prawną w kanonie 1068 C.I.C.*

W programie teologicznych wykładów we Wrocławiu nie pominięto tematów pastoralnych i katechetycznych oraz homiletycznych. W tym zakresie miał wykład ks. Marian Wiertelak na temat *Uwagi o me-*

todzie katechizacji dzieci i młodzieży według wskazań św. Jana Bosco. Ks. kan. Hieronim Kocyłowski omówił *Urzeczywistnienie uchwał soborowych w Polsce*. Ks. Stefan Wójcik przedstawił bardzo aktualny temat *Katechizacja w Archidiecezji Wrocławskiej w latach 1945—1965*.

W 1971 roku ks. Waław Szetelnicki omówił temat *Peregrynacja obrazu Matki Boskiej w Archidiecezji Wrocławskiej*. W tymże roku ks. Kazimierz Jańdziszak omówił temat: *Z badań nad światopoglądem młodzieży szkół średnich w Polsce*. Natomiast w 1972 roku ks. Waław Szetelnicki miał prelekcję pt. *Obrona ludu polskiego w kazaniach ks. Tomasza Młodzianowskiego*; ks. Jan Krucina — *Teologiczno-społeczne podstawy interpretacji wspólnoty lokalnej we wspólnocie uniwersalnej Kościoła*. Z zakresu kierunku homiletyczno-pastoralnego w 1974 roku podzielił się swymi badaniami ks. Waław Szetelnicki: *Warunki pracy duszpasterskiej w Archidiecezji Wrocławskiej w 1945 roku*. Sekcja homiletyczno-pastoralna w 1975 roku miała dwa wykłady, mianowicie: O. Stanisław Mrozek — *Taize i sobór młodych*; ks. prof. Józef Majka — *Problem etyki życia gospodarczego*. Na sekcji homiletyczno-pastoralnej wysłuchano wykładów, jakie miał w 1976 roku ks. Władysław Bochnak: *Bractwo Różańca św. w kościele dominikanów we Wrocławiu* i ks. Stanisław Pawlaczek: *Zagadnienie autonomii kultury według Vaticanum II*. W 1977 roku ks. prof. Jan Krucina wygłosił prelekcję pt. *Związki między sprawiedliwością a misją Kościoła w świetle „Ewangelii nuntiandi” Pawła VI*, a ks. Alojzy Ślósarczyk — *Męczeństwo w sprawach beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych*. Na sekcji homiletyczno-pastoralnej mówił w 1978 roku ks. prof. Jan Krucina na temat *Współczesne akcenty w rozumieniu odkupienia według adhortacji „Ewangelii nuntiandi”*. W roku 1979 w ramach sekcji homiletyczno-pastoralnej odbyły się wykłady: ks. Władysław Bochnak — *Kapłaństwo w ujęciu Pawła VI*; ks. prof. Jan Krucina, *Współczesna interpretacja zbawienia na tle dawnych tendencji soteriologicznych*. Ks. Józef Pazdur w roku 1980 omówił *Duchowość S. Edyty Stein — karmelitanki*. Równocześnie w tymże roku miał wykład ks. Roman Drozd pt. *Stan odnowy katechetycznej w Polsce*. Kierunek homiletyczno-pastoralny wypełnili w 1981 roku następujący prelegenci: ks. prof. Józef Majka, *Podstawowe zasady życia społecznego*; ks. Stanisław Pawlaczek — *Autonomia związków zawodowych w świetle katolickiej nauki społecznej*; ks. prof. Jan Krucina — *Główne kierunki pojmowania teologii pastoralnej*; ks. Franciszek Głód, *Poradnictwo rodzinne a oczekiwania wychowawcze rodziny*; ks. Stefan Wójcik, *Encyklika Jana Pawła II „O pracy ludzkiej”*. W 1982 roku ks. Marek Pluskota — *Nauka ascetyczna o Bonawentury Fareza*; ks. Stefan Wójcik — *Adhortacja Jana Pawła II O zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*.

Z zakresu patrologii miał w 1964 roku wykład ks. Tadeusz Zajkowski pt. *Orygenes i biskup Demetriusz*. Tenże prelegent wy-

głosił jeszcze inne wykłady, mianowicie: *Pojęcie chrztu w starożytnym piśmiennictwie kościelnym*; *Nawrócenie czy zwrócenie się Konstantyna Wielkiego ku chrześcijaństwu*. Ks. Jan Kurdybelski opracował i przedstawił temat *Nauka o Bogu u Tertuliana*. Ks. biskup Wincenty Urban miał wykład w 1965 roku na temat *Geneza formuły wiary papieża Hormisdasa*.

Wielkim powodzeniem cieszyła się w programie wykładów historia Kościoła, aczkolwiek wśród dzisiejszego nastawienia umysłowości i zainteresowań niekiedy pomijana.

Ks. prof. Kazimierz Kotula w 1958 roku miał wykład pt. *Książka biskup Józef Sebastian Pelczar*, a ks. prałat Józef Marcinowski pt. *Chrześcijaństwo wschodnie w przekroju historyczno-geograficznym*. Ks. prof. Feliks Kokoszka zajął się następującymi tematami: *Próba zjednoczenia chrześcijan za cesarza Justyniana I*, *Biskup Jan Leisentritt i jego działalność w Łużycach*. Siostra M. Stella Trzeciecka przedstawiła pracę na temat *Księża polscy w Tunce po powstaniu styczniowym*. Znaczny wkład wniósł we wrocławskie wykłady ks. prof. Kazimierz Dola, swymi odczytami *Duszpasterstwo szpitalne w średniowiecznej Polsce*, *Zadania historii Kościoła w świetle najnowszej historiografii*, *700-lecie kanonizacji św. Jadwigi 1267—1967*, *Sens misji katolickich w dobie ekumenizmu na tle ich rozwoju historycznego*. Ciekawe tematy poruszał ks. prof. Alfred Świerk. Do nich należy: *Recepcja książki w średniowiecznych klasztorach kanoników regularnych św. Augustyna — biblioteki augustiańskie*; *Stan szkolnictwa we Wrocławiu w pierwszej połowie XIII wieku*; *Studium teologii w średniowiecznych klasztorach śląskich*; *Stósunki Śląska z Uniwersytetem Jagiellońskim w XV wieku*; *Z dziejów produkcji książki w średniowieczu*; *Sredniowieczna biblioteka kościoła parafialnego w Lubiniu Legnickim*. Ks. prof. Józef Swastek podzielił się wynikami swej pracy pt. *Św. Jan Kanty w świetle ocalałych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie z okazji 200-letniej rocznicy kanonizacji*. Tematem wykładu ks. prof. Augustyna Klapucha był *Wpływ przemian gospodarczych w czasach nowożytnych na życie religijne i moralne Górnego Śląska*. O arcybiskupie metropolie warszawskim ks. Zygmuncie Szczęsnym Felińskim jako duszpasterzu mówił ks. prof. Henryk Zochowski. Ks. Kaspra Druźbickiego (1590—1662) jako teologa i mistyka przedstawił ks. Józef Mandziuk. Ks. Jan Simoni miał wykład na temat wybitnych Polaków i ich wypowiedzi o wartości katolicyzmu dla Polski. Ks. biskup Wincenty Urban przedstawił w swych wykładach następujące tematy: *Z dziejów duszpasterstwa pokutnego w diecezji wrocławskiej do końca XVIII wieku*; *Zbiory kościelne i ich rola w badaniach polskości na Ziemiach Zachodnich*; *„Stare dzieje” Kraszewskiego we Wrocławiu*; *Śługa Boży arcybiskup Józef Bilczewski — w 40-lecie śmierci*; *Uwagi na temat stosunku duchowieństwa katolickiego w Polsce do powstania styczniowego w 1863 roku*; *W sprawie konwersji ks. Józefa Wittiga (1879—1949)*; Ks. prof. Szczepan Szydelski

(1872—1967); *Naukowy dorobek księży repatriantów w Polsce w latach 1945—1970*.

Zainteresowania historyczne nie osłabły też i w latach następnych. I tak w 1971 roku ks. Jan Dębcki omówił *Ottarz Fichtenberga w katedrze wrocławskiej*; Ks. Zbigniew Kaznowski — *Seminaria Duchowne w Stanach Zjednoczonych*; Ks. Józef Mandziuk — *Biblioteka Parafialna przy kolegiacie św. Jakuba w Nysie*; Ks. Alfons Schletz — *Katolicyzm w Brazylii*. W 1972 roku miał wykład ks. Józef Pater: *Moralność społeczeństwa polskiego na przełomie XVI i XVII wieku w świetle kazań o. Fabiana Birkowskiego*; Ks. Jan Dębcki: *Sztuka sakralna w życiu Kościoła*; Biskup Wincenty Urban: *W sprawie beatyfikacji Sługi Bożego arcybiskupa Józefa Bilczewskiego (1860—1923)*; Ks. Józef Swastek, *Możliwość przenikania liturgii cyrylometodiańskiej na tereny Państwa Wiślan*. W 1973 roku biskup Wincenty Urban omówił *Dwie monografie o Ziemiach Zachodnich (1945—1970)*; Ks. Jan Dębcki — *Z problematyki posoborowego wystroju liturgicznego w kościołach Archidiecezji Wrocławskiej*; Ks. Józef Swastek — *Początki rozwoju zakonu Brygidek i Brygitanów w Polsce*: W 1974 roku kierunek historyczny ubogacili swymi wystąpieniami: ks. Jan Kurdybełski, *Polonia w Kanadzie*; Ks. Kazimierz Wojtoń, *Masoneria w świetle nowszych publikacji*; Ks. Józef Mandziuk, *Nysa jako ośrodek kulturalny*; Biskup Wincenty Urban, *Biskup Sebastian Ignacy Rostock — zasłużony bibliofil XVII wieku*; Ks. Józef Swastek, *Starania i próby założenia uczelni akademickiej na Śląsku na przestrzeni XVI—XVIII wieku*; Ks. Jan Dębcki, *Rozwój ikonograficzny krucyfiksu w sztuce starożytnej i średniowiecznej*. W 1975 roku sekcja historyczna miała następujące prelekcje: Biskup Wincenty Urban, *Monografia o arcybiskupie Zygmuncie Szczęsnym Felińskim*; Biskup Wincenty Urban, *Krzywda arcybiskupa Józefa Webera*; Ks. Jan Dębcki, *Starochrześcijańskie kościoły w Syrii*; Ks. Józef Swastek, *Duchowość zakonna w świetle pism św. Brygidy*. W zakresie sekcji historycznej wypowiadał się w 1976 roku — ks. Jan Dębcki, *Idee teologiczne w wystroju artystycznym kościoła cysterskiego w Krzeszowie*; Ks. Józef Swastek, *Duchowość św. Brygidy*; Ks. Alojzy Słószarczyk, *Promotor wiary w sprawach kanonizacyjnych*; Biskup Wincenty Urban, *Kapitulacje wyborcze w diecezji wrocławskiej*. W roku 1977 biskup Wincenty Urban miał cztery wykłady, mianowicie: *41-szy Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny w Filadelfii 1—8 sierpnia 1976 roku*; Ks. prof. Bolesław Przybyszewski — *zasłużony badacz historii sztuki w Polsce*; *Rękopis dzieł św. Cypriana w Bibliotece Kapitulnej we Wrocławiu z XV wieku*; *Zachowany rękopis patrologiczny z księgozbioru biskupa Jana IV Rotha (zm. 1506)*. W tymże roku mieli wykłady inni prelegenci, jak: ks. Józef Mandziuk, *Erazmiana w Bibliotece przy kościele św. Jakuba w Nysie*; ks. Józef Pater, *Wpływy chrześcijańskie na Śląsku przed 966 rokiem*; ks. Józef Swastek, *Św. Andrzej Świerad i jego kult w Trojciu*; ks. Jan Dębcki; *Teologia ikony*

w Kościele wschodnim. W 1978 roku na sekcji historycznej wysłuchano wykładów, jakie miał — biskup Wincenty Urban, *Powstanie i dzieje „Naszej Przeszłości”*; biskup Wincenty Urban, *Zainteresowania patrystyczne kanoników kapituły katedralnej we Wrocławiu w XVII wieku*; biskup Wincenty Urban, *W sprawie biskupstwa ks. Wojciecha Olszowskiego 1916—1972*; ks. Józef Mandziuk, *Dzieła z księgozbioru biskupa Karola Neandra zachowane w Bibliotece Kapitułnej we Wrocławiu*; ks. Józef Mandziuk, *Symposium patrystyczne w Tarnowie 1978 r.*; ks. Jan Dębski, *Idee św. Franciszka z Asyżu w sztuce nowożytnej*; ks. Józef Pater, *Symposium z okazji wydania 50-tęgo tomu „Naszej Przeszłości” w Krakowie*. Sekcja historyczna cieszyła się w 1979 roku dość znacznym ożywieniem. Wykłady mieli: ks. Kazimierz Wojtoń, *Cerkiew prawosławna XX wieku*; biskup Wincenty Urban, *900-lecie św. Stanisława Szczepanowskiego (1079—1979)*; biskup Wincenty Urban, *Słowo na Rok Hozjusza 1579—1979*; biskup Wincenty Urban, *Z życia duszpasterskiego w okresie okupacji 1939—1945*; ks. Józef Mandziuk, *Działalność kościelna Jana V Turzo, biskupa wrocławskiego 1506—1520*; ks. Władysław Kluz, *Charakterystyka świętości Romualda Traugutta*; ks. Jan Dębski, *Stalle o św. Norbertcie w katedrze wrocławskiej*; ks. Tadeusz Skwarczak, *Śluby wytkłe (vota simplicia) jako postawa życia zakonnego*. W roku 1980 wygłosili prelekcje: ks. Władysław Bochnak, *Bractwa kościelne karmelitów*; biskup Wincenty Urban, *Św. Benedykt z Nursji jako patriarcha Europy (symposium patrologów)*; ks. Józef Mandziuk, *Wizyta Ojca Świętego Jana Pawła II w Niemczech w oczach kaptana polskiego*; ks. Józef Pater, *Walenty Wróbel i jego teologia*.

Kierunek historyczny w 1981 roku ubogacili swymi wykładami: ks. Józef Mandziuk, *Biskup Karol Franciszek Neander — sufragan wrocławski (1662—1693)*; biskup Wincenty Urban, *Ks. Profesor Alfons Schletz i „Nasza Przeszłość”*; biskup Wincenty Urban, *Historia monografii o biskupie — nominacie Wojciechu Olszowskim*. W 1981 roku miał wykład: ks. Stanisław Binek, *Ks. Atanazy Ludwik Kiersnicki (1678—1733) i moralność społeczna w jego kazaniach*. Biskup Wincenty Urban w 1982 roku wygłosił prelekcje pt. *Akcenty z zakresu kultu biskupa Nankiera (1326—1341)*; *Polskie Towarzystwo Teologiczne*; *Pamięci księdza Oficjała Ewarysta Dębickiego (1900—1981)*; ks. Stanisław Kusik, *Kościół wrocławski a Polska w okresie rządów księcia Konrada Oleśnickiego*, biskupa wrocławskiego (1417—1447); ks. Leszek Jabłoński, *Kult obrazów Matki Bożej przywiezionych z kresów wschodnich w Archidiecezji Wrocławskiej od 1945 roku*; ks. Antoni Drwiło, *Parafia pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa w Żarowie w latach 1945—1975*; ks. Henryk Pawluk, *Ks. Melchior kardynał Diepenbrock i jego księgozbiór*; ks. Antoni Pławewski, *Motywy zainteresowań postacią Melchizedecha u pisarzy kościelnych i heterodoksji chrześcijańskiej*. W 1982 roku wygłosili ciekawe wykłady: O. Józef Nabywaniec, *Stan życia zakonnego według o. Bonawentury Bujal-*

skiego (1726—1782); O. Józef Mońko, *Życie i działalność literacka o. Prokopa Leszczyńskiego (1812—1895)*; ks. Roman Rogowski, *Komunikat z Kongresu Międzynarodowego jedności kultury Europy* (Rzym 3—7 XI 1981).

Żywo omawiane były tematy z zakresu socjologii. W tej dziedzinie ks. prof. Wilhelm Dorożyński miał wykład pt. *Personalizm chrześcijański a wolność człowieka*. Tenże prelegent miał następny wykład na temat: *Sytuacja rodziny w Polsce w świetle etyki katolickiej*. Ks. prof. Jan Krucina wygłosił prelekcje na temat *Rozwój socjologii religii i próby jej stosowania w Polsce*, *Koncepcje dobra wspólnego we współczesnej myśli społecznej*. Ks. Cecylian Niezgoda mówił na temat *Pojęcie pracy według św. Bonawentury*, a ks. Jan Kurdybełski wygłosił wykład pt. *Głos o socjologii religii oraz O źródłach socjologii empirycznej*. W roku 1971 ks. profesor Józef Majka wygłosił prelekcję pt. *Religia a socjologia*. W następnym roku (1972) tenże prelegent miał wykład: *Kryzysy powołań kapłańskich*. W 1973 roku: *Problem etyki konsumpcji*. Ks. Jan Krucina w roku 1980 ukazał ciekawie w swym wykładzie *Společne postanie Kościoła*. W tymże roku wygłosili prelekcje: ks. Józef Majka: *Problem teorii w naukach humanistycznych*; ks. Stanisław Pawlaczek, *Idea wolności w katolickiej nauce społecznej i w socjologii*. W roku 1982 ks. Józef Majka miał wykład na temat: *Kościół jako opozycja moralna*.

Niewiele wykładów było z zakresu filozofii i psychologii. Ks. prof. Józef Lisowski omówił *Psychologiczne podstawy modlitwy różańcowej*. Praca ta wyszła drukiem w 1969 roku w Stanach Zjednoczonych pt. *Who needs the Rosary?* Ks. prof. Jan Puzio wygłosił wykład pt. *Najnowsza amerykańska klasyfikacja zaburzeń psychicznych ustalona przez American Psychiatric Association w 1952 roku*. Ks. prof. Wiesław Gawlik miał wykład na temat *Pewność nauki a pewność wiary*. Ks. prof. Adam Dyczkowski zajął się tematem — *Najbardziej charakterystyczne błędy definiowania spotykane w systemie filozofii tomistycznej oraz Czy kryzys teorii względności?*

W roku 1971 ks. Adam Dyczkowski wygłosił prelekcję: *Geometria wszechświata*. W następnym roku tenże prelegent miał wykład pt. *Zasadnicze zręby teorii względności*. W 1973 roku ks. Adam Dyczkowski omówił: *Filozoficzna zasada przyczynowości a indeterminizm filozoficzny*. Na sekcji filozoficzno-religioznawczej w 1975 roku wystąpił jako prelegent ks. Jan Wiczkowski, *Wpływ niektórych determinant kulturowych na formowanie się urojeń u psychopatów z kręgu schizofrenicznego*. Znacznym zaciekawieniem w roku 1978 cieszyła się sekcja filozoficzna, na której mieli prelekcje: ks. Wiesław Gawlik, *Spór o stosunek chrześcijaństwa do filozofii*; ks. Franciszek Głód, *Psychologiczne uwarunkowania trzeźwości*; ks. Ignacy Dec, *Metodologiczny profil tomistycznej i marcelowskiej teorii człowieka*. W roku 1979 sekcja filozoficzna miała jeden wykład, który wygłosił ks. Franciszek Głód, *Psychologiczne mechanizmy obronne — fałszujące per-*

cepcję rzeczywistości. W następnym roku (1980) ks. Franciszek Głód wygłosił wykład pt. *Osobowość schizoidalna, paranoidalna i cyklofreniczna jako problem duszpasterski*. W 1981 roku w dziale filozoficznym wystąpił ks. Ignacy Dec, *Komunia „ja” — „ty” w ujęciu Gabriela Marcela*. W 1982 roku mieli wykłady następujący prelegenci: ks. Franciszek Głód, *Elementy psychoterapii w Sakramencie Pokuty*, ks. Ignacy Dec, *Ważniejsze historyczne i współczesne próby rozumienia osoby w filozofii chrześcijańskiej*.

Zagadnieniem sztuki najnowszej zajął się specjalnie Stefan Kisielewski, omówił ten temat w wykładzie *Nowoczesna sztuka powojenna w Polsce*.

W niniejszym zestawieniu podaliśmy wykłady teologiczne wygłoszone we Wrocławiu, głównie od 1957 roku, w ramach Polskiego Towarzystwa Teologicznego. Wszystkich tych wykładów było 286.

Trzeba z perspektywy czasu przyznać, że poziom ich był dobry. Tematy były starannie opracowane. Żywa dyskusja świadczyła o ich potrzebie. W 1975 roku wprowadzono podział na sekcje, mianowicie: biblijno-liturgiczna, dogmatyczno-moralna, historyczno-kanoniczna, homiletyczno-pastoralna, apologetyczno-religioznawcza, filozoficzna.

Uroczyste posiedzenia odbyły się z różnych okazji. Jedno z nich było poświęcone w 1962 roku uczczeniu 70-lecia urodzin ks. prof. Michała Wyszyńskiego, drugie w 1967 roku zorganizowano z okazji setnego wykładu teologicznego we Wrocławiu, a trzecie poświęcono w roku 1968 „*Memoriae Nestoris apologetarum Poloniae — ks. prof. Szczepanowi Szydelskiemu 1872—1967*”.

W 1973 roku uczczono 50-lecie kapłaństwa ks. biskupa Andrzeja Wronki specjalnym wykładem ks. Józefa Swastka i wręczeniem księgi poświęconej Jubilatowi, mianowicie *Z dziejów duszpasterstwa w Archidiecezji Legnickim w czasach nowożytnych do XIX wieku* (Wrocław 1973) w opracowaniu biskupa Wincentego Urbana.

XXX-lecie wykładów teologicznych dla duchowieństwa wrocławskiego obchodzono uroczyście 29 września 1977 roku (Por. Wrocławskie Wiadomości Kościelne 32: 1977 nr 11—12 s. 312). Z tej okazji odbyła się Akademia z następującym programem: Msza św. koncelebrowana w kaplicy Seminarium Duchownego (bp Wincenty Urban, ks. prałat Tadeusz Witkoś ks. prałat Józef Pazdur, O. prow. Stanisław Piórkowski, ks. prob. Jan Kurdybelski, ks. dr Józef Mandziuk, ks. dr Józef Pater); Homilia — ks. prałat dr Stanisław Turkowski; prelekcja w auli seminaryjnej — bp Wincenty Urban, *XXX-lecie wykładów teologicznych we Wrocławiu 1947—1977*. W czasie Mszy św. śpiewał chór nowicjacji Sióstr Salezjanek.

Na 300-lecie śmierci Jana Schefflera (1677—1977), głośnego konwertyty, polemisty, mistyka, poety, medyka i kapłana zorganizowano wykłady w kościele św. Macieja we Wrocławiu. Wystąpił wówczas: Biskup Wincenty Urban, *Życie i działalność ks. Jana Schefflera*; Ks. dr Józef Swastek, *Duchowość ks. Jana Schefflera*; Ks. prof. dr hab. Eugeniusz

Tomaszewski, Ks. *Jan Scheffler jako apologeta*; Ks. dr Józef Pater, *Eklezjologia ks. Jana Schefflera*; Ks. dr Roman Rogowski, *Ekumenizm ks. Jana Schefflera*; Ks. dr Józef Mandziuk, *Poezja religijna ks. Jana Schefflera*.

W roku 1979 wobec nadchodzącego 900-lecia śmierci św. Stanisława Szczepanowskiego i 400-lecia śmierci ks. Stanisława kardynała Hozjusza urządzono w kościele św. Macieja nabożeństwa, na które złożyła się Msza św. koncelebrowana i odpowiednia homilia. I tak biskup Wincenty Urban wygłosił referat na temat *900-lecie śmierci św. Stanisława Szczepanowskiego (1079—1979)*, *Znaczenie ks. Stanisława kardynała Hozjusza* — w związku z Rokiem Hozjuszowskim 1579—1979; ks. Józef Mandziuk miał prelekcję na temat: *Działalność piśmiennicza ks. Stanisława kardynała Hozjusza* oraz ks. Józef Pater, *Eklezjologia Stanisława Hozjusza*.

W 1981 roku miał specjalne prelekcje dla Sióstr Zakonnych Biskup Wincenty Urban na tematy: *1600-lecie Soboru Konstantynopolskiego w 381 roku*; *Sobór Efeński 431 roku*; *Na 100-lecie rodzin Jana XXIII*.

Prowadzone wykłady teologiczne we Wrocławiu opierały się głównie o siły własnego środowiska. Bierze w nich udział maksymalnie 25 kapłanów. Z terenu Archidiecezji Wrocławskiej darzy je najszczerzym oddaniem ks. prał. Dionizy Baran z Świdnicy i ks. Jan Kurdybelski z Minkowic Oławskich.

Staraniem środowiska wrocławskiego zdołano wydać drukiem pewne pozycje książkowe, mianowicie: Bp Wincenty Urban, *Ostatni etap dziejów Kościoła w Polsce przed nowym tysiącleciem (1815—1965)*, Rzym 1966; *Katalog dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu. Część I: Dokumenty oznaczone sygnaturami alfabetycznymi*, Rzym 1970; *Duszpasterski wkład księży repatriantów w Archidiecezji Wrocławskiej w latach 1945—1970*, Wrocław 1970; *Duszpasterska siejba kapłanów-repatriantów na Ziemiach Odzyskanych w latach 1945—1970*, Wrocław 1972; *Przejawy czci Matki Boskiej w Archidiecezji Wrocławskiej w latach 1945—1972*, Wrocław 1976; *Stługa Boży Józef Bilczewski arcybiskup-metropolita lwowski 1860—1923*, Wrocław 1977; *Obraz Matki Boskiej Mariampolskiej we Wrocławiu*, Wrocław 1981; *Jan Leuderode i jego księgozbiór z XVII wieku*, Wrocław 1981. Ponadto nakładem Kurii Metropolitalnej we Wrocławiu wyszła drukiem praca: Ks. Józef Mandziuk, *Katalog ruchomych zabytków sztuki sakralnej w Archidiecezji Wrocławskiej. Tom I*, Wrocław 1982, obejmujący województwo wrocławskie, legnickie, kaliskie oraz Ks. Józef Pater, *Katalog ruchomych zabytków sztuki sakralnej w Archidiecezji Wrocławskiej. Tom II*, Wrocław 1982, który odnosi się do województwa wałbrzyskiego, jeleniogórskiego, opolskiego i leszczyńskiego.

Konstytucja Jana Pawła II pt. *Sapientia Christiana (L'Osservatore Romano*” z dnia 25/26 maja 1979 r.) podkreśla, że „Uniwersytety i Wydziały kościelne są zakładane w Kościele dla budowania i pożytku chrześcijan, a mają to mieć przed oczyma jako stałe kryterium wszyst-

kich swych poczynąń” (Por. Ks. Franciszek Bogdan, *Sapientia Christiana — nowy dokument o kościelnych Uniwersytetach i Wydziałach*. „*Studia Theologica Varsaviensia*” 18: 1980 nr 1, s. 275—285.

Zywiemy nadzieję i przekonanie, że młody narybek naukowy na Dolnym Śląsku przejmie w swe zaangażowane i oddane ręce ten skromny dorobek znojných i trudnych lat, wykuwany niejednokrotnie w ciężkich warunkach materialnych i swoim trudem szlachetnym oraz poczynaniem, dołoży do niego nowe wartości i osiągnięcia oraz pięknie go pomnoży.

WSPOMNIENIE POŚMIERTNE

Bp Wincenty Urban

KSIĄDZ STANISŁAW KUSY (1933—1983)

I

Jest na Podolu piękna miejscowość, w dekanacie Skalał, w byłym województwie tarnopolskim. Istniała tam parafia katolicka i polska od roku 1885, a więc już niemal 100 lat licząca. Była to parafia Krasne. Została ona wydzielona zgodnie z tamtejszymi warunkami duszpasterskimi, z parafii Touste. Miejscowy kościół fundował zasłużony kolator Antoni Ceglecki. Kościół parafialny otrzymał tytuł: Przemienienia Pańskiego. Przed rokiem 1939 Krasne liczyło 1373 Polaków, ale do parafii było tylko inkorporowanych 5 wiosek. Stąd w całej parafii znajdowało się 1718 katolików-Polaków. Na tamtejsze warunki było to skupisko polskie bardzo prężne i wydadne.

Wielką pomocą duszpasterstwu tamtejszemu służyły Siostry Służebniczki, założone przez Edmunda Bojanowskiego, bardzo ofiarne w tamtejszej archidiecezji lwowskiej i oddane ze szczerą miłością polskiemu ludowi katolickiemu. Siostry Służebniczki opiekowały się z wielką miłością i poświęceniem nie tylko wiernymi dorosłymi, ale przede wszystkim dziećmi. Tysiące osób są jeszcze dzisiaj nie tylko w naszej archidiecezji wrocławskiej, które pochodzą z kresowej archidiecezji lwowskiej, a jako dzieci doznawały one tej swoistej edukacji opiekuńczej. W tej to miejscowości — Krasne — przyszedł na świat 1933 roku, 11 września ks. Stanisław Kusy, jako syn Jana i Anny Mazur. Życie dziecięce Stanisława rozwijało się wówczas w wolnej Polsce, powstałej do życia w 1918 roku. Tej wolności zmarły doznał nie długo, bo w 1939 roku 1 września spada na Polskę ogromne nieszczęście. Zadano naszej Ojczyźnie i narodowi najniesprawiedliwszy gwałt, napadając na spokojny naród, na wolne ziemie bez wypowiedzenia wojny niszcząc i paląc wszystko. Nie chciałbym odświeżać tych lat, ale z obowiązku karności i obowiązku muszę o nich wspomnieć i nadmienić.

Nastaly ciężkie koszmarne lata okupacji niemieckiej, której poddany był ujarzmiony naród polski. Ks. Stanisław Kusy jako dziecko wraz z rodzicami 10 lutego 1940 roku został wywieziony na Sybir. Znalazł miejsce tuż pod granicą chińską, nad rzeką Ob. Ojciec jako polityczny powędrował do więzienia. Z tą chwilą, kiedy generał Władysław Sikorski nawiązał stosunki dyplomatyczne z Rządem Radzieckim, nastąpiła możliwość organizowania Armii Polskiej na terenie Związku Radzieckiego, która miała walczyć o wolność ujarzmionego Narodu. Powstała wówczas z jednej strony Armia Andersa oraz Berlinga. Do organizującej się Armii Andersa wstąpił zmarły ojciec ks. Stanisława i z nią wędrował poprzez Egipt, Północną Afrykę, Italię. Tak szedł do Polski, ale do niej wówczas nie dotarł. Matka z dwójgiem dziećmi w ramach repatriacji powróciła do Polski w 1949 roku. Ojciec nie wrócił do kraju. Pozostał na terenie Anglii. Zdołał ściągnąć jedynie matkę do siebie. Dzieci pozostały w kraju. Stąd też starsza siostra stała się niejako matką opiekuńczą wobec swojego brata. Matka pożegnała świat na terenie Anglii.

Ks. Stanisław Kusy wstąpił do naszego Metropolitanego Seminarium Duchownego i po odbyciu studiów filozoficzno-teologicznych został wyświęcony na kapłana we Wrocławiu 24 czerwca 1962 roku. Egzamin proboszczowski złożył z wynikiem bardzo dobrym w 1975 roku. I przechodził przez różne placówki. Najpierw pracował jako wikariusz w Wojciechowie w 1962—1964, potem w Węglińcu w 1964—1965, w Sławie Śląskiej, która wówczas należała do Wrocławia, w 1965—1967, w Łozinie od 1967 do 1970. Na tym roku kończy się działalność ks. Kusego jako wikariusza i obejmuje on w charakterze proboszcza parafię Boguszyce w dekanacie Oleśnica, gdzie duszpasterzuje w latach 1970—1978. Z Boguszyce przechodzi do was, do okolic legnickich i tutaj przez pięć lat razem z wami trudził się na niwie Pańskiej od 1978 do 1983 roku. Spalał swoje siły, przeszedł trzy zawaly serca, ale parafii waszej nie opuszczał. Jego władza kościelna, uwzględniając jego prośby, przyznała mu ostatnio parafię Jaroszków, koło Strzegomia. Do tej parafii już ks. Stanisław Kusy nie dotarł i nie dojechał. Zmarł 23 czerwca 1983 roku, a więc w przeddzień rocznicy otrzymanych święceń w 1962 roku. Przekształcił kapłańskie 20-lecie i stanął przed Bogiem.

II

Żyjemy w ciekawych warunkach dziejów człowieka, które on sam własnym wyborem i decyzją spowodował. Żyjemy w warunkach ludzkiego świata i życia, że człowiek umiera, ale przy stworzeniu człowieka inne były myśli i zamiary Boże. Człowiek nie miał umierać, miał żyć. Wszystko było uzależnione od jednego warunku, czy człowiek dotrzyma Bożego zalecenia i nakazu. Zalecenie Boże wyraźnie brzmiało: będziesz spożywał owoce, ale z tego drzewa nie spożywaj owocu, bo jeśli spożyjesz, śmiercią umrzesz. Człowiek — istota wolna miał decy-

dować — albo wiernie i dokładnie iść w kierunku myśli i zalecenia Bożego i zachować to wielkie uszczęśliwienie człowieka, żyć zawsze, albo wkroczyć przez niebaczną swą decyzję i wybór na drogę śmierci. I wybrał człowiek tę drugą możliwość.

Może spoglądamy na ten opis biblijny ze swoistym zdziwieniem, ale jest on prawdziwy i autentyczny odnośnie kolei wyboru i losów człowieka. Dobry Bóg ulitował się nad człowiekiem. Poprzez dzieło zbawcze Syna Bożego — Jezusa Chrystusa wypisał na niebie ludzkiego posłannictwa i życia tę przepiękną nadzieję, że z Chrystusem człowiek zmartwychwstanie. Dlatego też w głębokim wejrzeniu teologicznym śmierć dla człowieka wierzącego nie jest smutkiem i przygnębieniem, jest radością i weselem, bo człowiek staje przed obliczem nieskończonego Boga, aby rozpocząć w wieczności swoje autentyczne życie.

Czy wy, w tej chwili tutaj zebrani w tej świątyni, pielęgnujecie to przekonanie zdecydowanie w swej duszy i w swej świadomości, że śmierć to przejście do autentycznego życia, życia przed Bogiem i nie kończącej się rzeczywistej wieczności.

Świat współczesnej medycyny poszedł bardzo daleko w przedłużaniu ludzkiego życia. Używa mocy wynalazków i środków i tak chwilę po chwili przedłuża to pasmo ludzkiego życia.

Kiedy odwiedzamy kliniki, szpitale widzimy na łóżkach ludzi cierpiących, obstawionych aparatami połączonymi z nimi przeróżnymi wężykami. I lekarz nam powie — tutaj jest jeszcze 10%, tu 20% a tu 50% nadziei życia. I my na to spoglądamy, co czyni człowiek w wysiłku szczerzej nauki, by przedłużyć pasmo ludzkiego życia. A ono prędzej czy później zgaśnie.

Nikogo nie chcę przerażać, ale powiem — wszyscy umrzemy, bez różnicy, bez wyjątku staniemy przed Bogiem i odczytamy kartę naszego życia, którą nam Stwórca odsłoni i wykaże oraz odpowiednio oceni. Mówi nam Pismo św. pięknie: „wszyscy bowiem umrzemy z pewnością i jak woda rozlana na ziemi, której już zebrać nie podobno” (2 Sm 14, 14). Dalej mówi Pismo św. „maż prawy zmierza do życia, kto zaś goni za grzechem — do śmierci” (Prz 11, 19).

Tego momentu nikt z ludzi nie zna, nawet ten lekarz stosujący środki, wynalazki może tylko przypuszczać, że w człowieku tkwi jeszcze tych 10, 20 czy 50% iskiereki życia, ale Bóg w tym wypadku może na swój sposób przedłużać kroki i ścieżki ludzkiego pielgrzymowania i tylko On wyznacza nasz ludzki kres dążenia do Niego, do Stwórcy, do Pana.

„Wszystkie rzeczy mają czas, a swym zamierzonym biegiem — przemija wszystko pod słońcem — czas rodzenia i czas umierania” — pisze autor natchniony (Ekl 3, 2).

Zyjemy w dzisiejszych czasach, kiedy człowiek tej prawdzie o śmierci uczynił ogromnie wiele krzywdy, może nie w Kunicach, ale na polskiej ziemi zbyt wiele bolesnej krzywdy sprawiono tej prawdzie odejścia człowieka. Bezbożność, niewiara często nazywa śmierć nonsensem,

kłęską i złem. I tutaj człowiek swoim buntowniczym spojrzaniem przynosi i sprowadza ogrom bolesnych doświadczeń człowiekowi naszej współczesnej rzeczywistości.

Inaczej spogląda na śmierć wiara i powiada jasno i zdecydowanie, że życie znojne i trudne jest pięknym urokiem i wspaniałym ludzkim polotem przed Bogiem i dla Boga i od Boga ten człowiek wyszedł. I dlatego to życie ocenia jako ten wzniosły i piękny urok. Człowiek kocha swoje życie. Człowiek miłuje swoje życie. Człowiek słusznie ceni swoje życie i odczuwa na każdym kroku to przedziwne przywiązanie do danego mu przez Boga daru życia.

Aczkolwiek stoimy dziś przy trumnie, każdy tu z obecnych kocha tę iskierkę życia, która drga w jego egzystencji, w jego postępowaniu i jego współczesnym działaniu. Ale niestety, przychodzi w życiu ludzkim nieubłagany kres dla każdego. Nie ma tu wielkich, nie. Nie ma tytanów — nie. I na tych największych i na tych maluczkich ludzkiego życia powolutku przychodzi zdecydowanie autentyczny kres.

Nie oceniacie nigdy jednak śmierci pesymistycznie. Pamiętajcie, że śmierć człowieka w blaskach wiary jest szczęściem i zwycięstwem prawdziwego autentycznego dobra. Śmierć daje człowiekowi to piękne poznanie prawdy życia, jak mówi Pismo święte: „O, śmierci, dobry Twój sąd”. Ileż to ludzie nasadzili ludzi, nakrzywdzili najrozmaitszymi sposobami człowieka, wypowiadali tyle krzywdzących i fałszywych sądów. A śmierć jasno i wspaniale odsłania blaski, wartości niezaprzeczalne w życiu ludzkim. Szczęśliwy jest człowiek, który tak żyje i postępuje, że śmierci się nie lęka i nie boi.

A jakież to człowiek? To taki, który unika ciężkiego grzechu, nie płami duszy, nie poniża godności, ale żyje krocząc drogą, ścieżką, jaką Bóg mu podał i wyznaczył. Ten się nigdy śmierci nie lęka. On wie i pamięta, że życie jest uroczą pracą dla nieskończonego Boga. Życie jest uwielbieniem Stwórcy, uświęceniem człowieka, a równocześnie szczerym apostołstwem dla miłości prawdy, dobra i tryumfu ewangelicznej miłości. Kto pracuje dla tej Bożej prawdy, nadprzyrodzonego dobra i przeżywania miłości w życiu, życliwości — ten przyczynia się do uwielbienia nieskończonego Boga.

Życie nasze ziemskie, doczesne jest równocześnie szczerym wysiłkiem, pracą dla osobistego zbawienia. Każdy człowiek jest odkupiony ofiarą krzyża, Golgoty, męki Chrystusa. Nikt od zbawienia nie jest wykluczony. Chrystus rozpostarł szeroko swoje ramiona nad ziemskim globem i ludzkością i powiada: przyjdźcie do mnie wszyscy, a ja was ochłodzę.

Szczęśliwy człowiek, który w życiowych wysiłkach nigdy nie zapomni o tym szczerym uświęceniu i zbawieniu siebie i bliźnich swoich zachęca, za nimi zabiega i o ich uświęcenie ducha szczerze się stara.

Odszedł od nas kapłan, który tyle razy stawał przy trumnie, przy człowieku cierpienia, koił, jednał, błogosławił i zapisywał karty swojego

póśłannictwa, by w momencie powołania odejść i stanąć przed obliczem nieskończonego Boga.

Do nikogo nie należą sądy. Do mnie też, ale stwierdzam, że zmarły ks. Stanisław Kusy był kapłanem prawym, pracowitym i oddanym pracy duszpasterskiej, uświęcenia człowieka bez zastrzeżeń i bez reszty. Powiem — ostatkiem sił goniąc, nie opuścił ołtarza, ambony, nie zaniedbał konfesjonau. A jeżeli czasami z sił opadał, to mówił dzieciom i młodzieży — miejcie litość nade mną. Już nie podołam, nie potrafię.

Odszedł! Stoi już przed Bogiem.

III

W imieniu Księdza Arcybiskupa Henryka Gulbinowicza, wrocławskiego ordynariusza, sprawując razem z kapłanami tę Przenajświętszą ofiarę Chrystusowego Krzyża w intencji zmarłego ks. Stanisława Kusego, pragnę złożyć słowa szczerego współczucia tutejszym parafianom w Kunicach Legnickich, gdzie ks. Stanisław przez pięć ostatnich lat spalał żywotność swoich kapłańskich sił, czynił wiele i starał się służyć dobrze Bożemu ludowi tego lokalnego Kościoła, który ma imię parafia w Kunicach Legnickich.

Słowa szczerego współczucia składam jego rodzinie, Ojcu, siostrze, krewnym i bliskim, znajomym, wszystkim kolegom kursowym i któkolwiek w jakikolwiek sposób był z Nim złączony. W obcowaniu świętych jest wspaniała moc, która nas łączy i jednoczy. A tą mocą w obcowaniu świętych jest nasza szczerza modlitwa. I o tej modlitwie w intencji zmarłego — waszego duszpasterza — nie zapominajcie w jutrze waszego życia.

Kapłaństwo w Kościele świętym jest przeogromnym darem danym przez dobroć i miłość Bożą ludzkości i człowiekowi. Ceniąc i okazując wdzięczność za to kapłaństwo najlepszemu Bogu chcemy się zaznaczyć właśnie tą szczerą modlitewną pamięcią.

POMOCE DUSZPASTERSKIE

Ks. Władysław Bohnak

BRACTWA KOŚCIELNE PROPAGATORAMI KULTU EUCHARYSTII NA DOLNYM ŚLĄSKU

Wśród kilkuset bractw i stowarzyszeń religijnych ludzi świeckich, którzy od XIII w. do połowy XIX prowadziły działalność na terenie diecezji wrocławskiej, największą grupę stanowiły bractwa noszące wezwania związane z osobą Chrystusa i najważniejszymi tajemnicami naszej wiary: Trójcy Przenajświętszej, Opatrzności Bożej, Agonii Pana Jezusa, Ukrzyżowania itp. Wśród tych bractw najwięcej nosiło wezwa-

nie Bożego Ciała względnie Najświętszego Sakramentu¹. Pierwsze wezwanie było używane w średniowieczu, drugie w czasach nowożytnych, w okresie reformy Kościoła po soborze trydenckim, a nawet jeszcze trochę później. Prywatny kult tej tajemnicy wiary rozwijał się w Kościele od najdawniejszych czasów². Wydaje się, że jego trwałość i zasięg sprawiły, że papież Urban IV bullą „Transiturus” z 11 VIII 1264 r. zaprowadził w całym świecie chrześcijańskim specjalne święto Bożego Ciała wraz z oktawą. Dla zachęcenia wiernych, aby w czasie tych uroczystości z większą gorliwością składali dziękczynienie publiczne za wszystkie dobrodziejstwa, Stolica Apostolska ubogaciła to święto nadaniem licznych odpustów cząstkowych³.

W diecezji wrocławskiej do najstarszych należało Bractwo Bożego Ciała w Środzie Śląskiej, założone na początku XV w. (1412 r.). Bractwo to szybko zdobyło sobie znaczenie w mieście i okolicznych wsiach poprzez aktywność religijną, a także troskę o środki materialne na prowadzenie swojej działalności i staranie o sprawy bytowe członków⁴.

Do obowiązków brackich należało uczestniczenie ze świecami w uroczystej procesji z Najśw. Sakramentem w każdą pierwszą niedzielę miesiąca. W święto Bożego Ciała i w oktawie, członkowie brali z zapalonymi świecami udział w nabożeństwach z wystawieniem Najśw. Sakramentu. W każdą sobotę było odprawiane nabożeństwo połączone z odśpiewaniem litanii i modlitw w intencji całego bractwa oraz poszczególnych członków. Raz w miesiącu odbywało się nabożeństwo za zmarłych członków. Statut zwracał uwagę na konieczność składania ofiar pieniężnych, które później były rozdzielane wśród potrzebujących członków. W miarę możliwości udzielano także wsparcia osobom nie należącym do bractwa. Część składek była przeznaczana na opłacanie służby kościelnej. W XVII w. bractwo ufundowało wielki obraz o tematyce eucharystycznej, który umieszczono na ołtarzu w czasie comiesięcznych nabożeństw brackich⁵. Dobry stan majątku umożliwił bractwu wybudowanie własnej kaplicy z ołtarzem, zamienionej później na zakrystię. Inwentarz majątku bractwa obejmował: srebrną monstrancję, połączony kielich z koroną, srebrny lichtarz z koroną, ornaty, trzy obrazy i siedem relikwiarzy. Wkrótce po założeniu bractwo w Środzie Śląskiej uzyskało od legata papieskiego Hieronima odpust cząstkowy, z którego korzystali wszyscy biorący udział w procesjach i mszach brackich lub złożyli ofiarę na zakup szat, naczyń liturgicznych względnie innych przedmiotów dla nabożeństw brackich⁶.

Znane były także bractwa Bożego Ciała w Jaworze (1455) i Górze Śląskiej (ok. 1460). Okoliczności powstania bractwa w Górze Śląskiej były dość niezwykłe. W 1459 r. dwaj altaryści kościoła parafialnego (Mikołaj Zawerer i Mikołaj Kwapil) i trzech mieszczanie górecy (M. Lode, J. Lost i T. Konsdorff) w imieniu innych mieszkańców zwrócili się do biskupa wrocławskiego Jodoka z prośbą o zezwolenie na założenie bractwa Bożego Ciała w kaplicy noszącej to samo wezwanie i położonej w lesie za miastem. Inicjatorzy tego przedsięwzięcia podkreślali,

że chcą rozwijać kult Eucharystii przez modlitwę i gorliwe odprawianie nabożeństw publicznych. Według statutu zatwierdzonego przez biskupa wrocławskiego, bractwo w Górze Śląskiej raz w tygodniu odbywało swoje nabożeństwo we wspomnianej kaplicy, w trzecią niedzielę po Trójcy św. zbierało się na mszy św. i uczestniczyło w procesji na intencję zmarłych członków. Ponadto należało w tym dniu złożyć ofiarę, która służyła na zapłacenie kapelana bractwa. Każdy członek bractwa miał obowiązek odmawiać w święto patronalne za dusze zmarłych 10 Ojciec nasz i 1 Wierzę. Kapelan odmawiał orację za zmarłego członka, a pozostali członkowie odmawiali 3 Ojciec nasz. Majątek bractwa pochodził z legatów bogatszych mieszczan i zapisów kilku duchownych. Z czasem, w rezultacie dobrej gospodarki funduszami, bractwo dysponowało sporym kapitałem. Część tych środków bractwo wydatkowało na opłacenie mszy św., wynagrodzenie kapelana i służby kościelnej, a także na zakup naczyń i szat liturgicznych, które przekazano na użytek całej parafii. Szczególnie było to widoczne w końcu XVII i w ciągu XVIII w. Był to okres kiedy bractwo zostało reaktywowane i powróciło do dawnego znaczenia które posiadało przed reformacją protestancką⁷.

W XV w. powstały także bractwa w Bieńkowicach (racib.), Popielowie (opol.), Przewozie (żar.) i Rybnicy (wrocł.). Na początku XVI w. zostały założone bractwa w Gliwicach (1517 i Kątach Wrocławskich (1519)⁸. Wystąpienie Marcina Lutra i szybkie postępy reformacji protestanckiej zatrzymały akcję zakładania nowych bractw na przeciąg całego wieku oraz doprowadziły do upadku bractwa już istniejącego. Stało się to m. in. z powodu gwałtownych ataków zwolenników nowej religii, którzy zwalczali kult Eucharystii. Przy tym nie bez znaczenia było zdeorganizowanie duchowieństwa parafialnego i brak aktywnego przeciwdziałania ze strony ówczesnych rządców diecezji wrocławskiej. Dopiero wpływ reformatorskiej działalności Soboru Trydenckiego, umocnienie nauki Kościoła oraz zakładanie seminariów duchownych, wychowanie i wykształcenie nowych pokoleń duchowieństwa — doprowadziło do reaktywowania różnych bractw religijnych i tych, które szerzyły kult Eucharystii.

Na początku XVII w. na terenie diecezji wrocławskiej zostało założone tylko bractwo Najśw. Sakramentu przy kolegiacie w Głogowie. Dalsze bractwa powstawały dopiero po 1676 r., kiedy papież Klemens XI udzielił zezwolenia na zakładanie we wszystkich diecezjach bractw Najśw. Sakramentu na wzór fraternali, która od 1539 r. istniała przy dominikańskim kościele Sopra Minerva w Rzymie. W tej nowej sytuacji bractwo rzymskie zyskało rangę arcybractwa, zaś inne nowopowstające fraternalnie mogły bez formalnej agregacji korzystać z jego łask i odpustów. Przywilej ten potwierdził papież Innocenty I w 1678 r.⁹ W tym okresie erygowano bractwo w Nysie (1676), Wrocławiu (1676), Świdnicy (1678) oraz w Opolu, Byczeniu (ząbk.) i Sokolowcu (złotor.). Ponadto reaktywowano działalność dawnych bractw Bo-

zego Ciała w Górze Śląskiej (1681) i Środzie Śląskiej (1684)¹⁰ Bractwo w Środzie Śląskiej zostało przyłączone do bractwa we Wrocławiu¹¹.

Pierwotnie do obowiązków członków bractw należała troska o godne przechowywanie Najśw. Sakramentu w kościele parafialnym, o dobre Jego zabezpieczenie przed profanacją i uroczyste przenoszenie tego sakramentu do chorych; staranie o wieczne światło przed tabernakulum itp. W tym celu członkowie przez stałe składki mieli obowiązek materialnego wspierania statutowej działalności swoich fraternali. Specjalnie mocno podkreślano potrzebę towarzyszenia ze świecami w procesji kapłanowi, który udawał się z Najśw. Sakramentem do domu chorego. Taki sam obowiązek był spełniany w trzecią niedzielę miesiąca i w piątek w oktawie Bożego Ciała. Do indywidualnych obowiązków należało codzienne odmawianie 5 Ojcze nasz, 5 Zdrowaś Mario dla uczczenia Najśw. Sakramentu. Wyjątkowo uroczyscie było obchodzone corocznie święto patronalne bractwa, które przypadało w Wielki Czwartek¹².

Bractwo Najśw. Sakramentu przy katedrze we Wrocławiu założył kardynał Fryderyk Hessen, biskup wrocławski (1671—1682), który także uzyskał od papieża przywilej agregacji do arcybractwa Corpus Christi przy bazylice św. Piotra w Rzymie. Pierwszym prezesem bractwa został mianowany ks. Jan Jakub Brunetti, scholastyk kapituły katedralnej i budowniczy kaplicy Najśw. Sakramentu, zachowanej do naszych czasów. W odróżnieniu od innych bractw, zasłużony fundator ustalił następujące obowiązki dla członków: wspólna Komunia św. i udział w uroczystych procesjach w czerwonych płaszczach z zapalonymi świecami oraz w każdy czwartek uczestniczenie we mszy św. z wystawieniem Najśw. Sakramentu, a także udział w procesji eucharystycznej¹³. Z uwagi na otoczenie protestanckie zwracano specjalną uwagę na zewnętrzną stronę nabożeństw i w tym celu dla podniesienia splendoru uroczystości — urządzano liczne procesje z Najśw. Sakramentem. W tym zakresie bractwo przy katedrze wrocławskiej zdobyło sobie znaczny rozgłos, a ponadto wypracowało pewne stałe formy pobożności oraz zwyczaje, które zostały przyjęte przez duchowieństwo katedralne i w innych kościołach Wrocławia. Zasięg oddziaływania tego bractwa był tak widoczny, iż spowodował interwencje protestanckiej rady miejskiej, skierowane przeciw publicznym procesjom w święto Bożego Ciała¹⁴. Niestety, znaczenie tego bractwa było krótkotrwałe, gdyż po śmierci fundatora zmalała gorliwość członków i ustał ich napływ. Już na początku XVIII w. nastąpiła całkowita stagnacja mimo energicznych starań ks. Eliasza Sommerfelda, biskupa sufragana, który od 1705 r. sprawował urząd kuratora tego bractwa. W 1729 r. bractwo Najśw. Sakramentu przy katedrze posiadało w dyspozycji znaczne środki pieniężne w sumie 11 270 talarów, lecz należało do niego już niewielu członków¹⁵.

Bractwo Najśw. Sakramentu na terenie diecezji wrocławskiej pełniły doniosłą rolę w całym życiu religijnym, jednoczyły katolików ży-

jących w otoczeniu protestantów, dawały członkom poczucie jedności i rozwijały ich gorliwość poprzez nabożeństwa, kazania i liczne procesje. Stąd też były przedmiotem gwałtownych ataków różnowierców. Działalność bractw miała doniosłe znaczenie i z tego powodu, gdyż świadczyła o próbach samodzielnego przewycięzania wewnętrznych trudności w Kościele przez duszpasterską działalność duchowieństwa świeckiego i zakonnego. Dalszy rozwój bractw Najśw. Sakramentu został unicestwiony przez edykt sekularyzacyjny z 1810 r. Minęło kilkadziesiąt lat zanim doszło do ponownego ożywienia brackiego kultu Najśw. Sakramentu, który jednak jak dotąd w zmienionych warunkach społeczno-politycznych nie odzyskał dawnego znaczenia.

Rodzi się w związku z tym pytanie wybitnie pastoralne, a mianowicie czy nie należałoby reaktywować Bractwa Najświętszego Sakramentu i w ten sposób ożywić i pogłębić jeszcze bardziej kult Najświętszego Sakramentu.

Ks. Władysław Bochnak

KS. JAN MARCIN STULPE (1686—1753) I POCZĄTKI KULTU NAJŚW. SERCA PANA JEZUSA W DIECEZJI WROCŁAWSKIEJ

Do najwybitniejszych kapłanów, którzy w trudnym okresie reformacyjnym utrzymywali i rozwijali naukę Kościoła katolickiego na Dolnym Śląsku, można z pewnością zaliczyć ks. Jana Marcina Ferdynanda Józefa Stulpego, prałata, protonotariusza apostolskiego i dziekana kamieniogórskiego. Ten zasłużony kapłan dla diecezji wrocławskiej urodził się w 1686 r. w Otyni (okr. zielonogórski) w wielodzietnej rodzinie szewca. Wydaje się, że była to rodzina bogobojna, skoro przysposobiła dwóch synów do stanu kapłańskiego (Jana i Michała). Ks. Jan Marcin jako chłopiec uczęszczał do szkoły podstawowej w rodzinnej miejscowości, zaś w latach 1703—1706 był uczniem jezuickiego gimnazjum w Legnicy, a następnie zapisał się w poczet studentów Uniwersytetu Wrocławskiego. Młody student wyróżniał się pilnością oraz zamiłowaniem do nauki języków klasycznych, m. in. był kilkakrotnie wyróżniany nagrodami. Studia ukończył w 1710 r. uzyskując stopień magistra nauk wyzwolonych oraz bakałareat z teologii i licencjat. Świecenia kapłańskie otrzymał 11. III. 1713 r. w kościele św. Marcina we Wrocławiu z rąk biskupa pomocniczego Ignacego Müntzera. Niebawem ks. Stulpe rozpoczął pracę duszpasterską jako wikary w Kątach Wrocławskich (1714), Koźuchowie (1715) i Nowogrodźcu nad Kwisą (1719). Zalety umysłu i gorliwość religijna w wypełnianiu obowiązków kapłańskich, zwróciły na ks. Stulpego uwagę władz diecezji wrocławskiej, którego na tamte czasy obdarzono wielką godnością wśród duchowieństwa — protonotariusza i prałata papieskiego (1722), pomimo bardzo młodego jeszcze wieku. W lipcu 1723 r. ks. prałat Stulpe został miano-

wany administratorem parafii św. Maurycego we Wrocławiu, skąd po kilku miesiącach został przeniesiony do pracy w parafii Kopienice k. Gliwic. W tym ostatnim przypadku władze diecezjalne uwzględniły fakt, że ks. Stulpe znał język polski, który w tym okręgu był bardzo przydatny dla ludności polskiej. Według praktyki tamtych czasów ks. Jan Marcin Stulpe w połowie 1724 r. po złożeniu egzaminu i dokonaniu prezentacji patronackiej, został mianowany proboszczem w Miedziance, w ówczesnym archidiecezji kamieniogórskim. Uroczyste objęcie urzędu przez ks. Stulpego odbyło się 22 XI 1724 r. w obecności dotychczasowego proboszcza ks. Ignacego Kamińskiego, przeniesionego na stanowisko dziekana w Kamiennej Górze, delegatów kapituły (jednym z nich był Jan Michał Stulpe, brat nowomianowanego proboszcza) i licznych księży z okolicznych parafii przy wielkim udziale wiernych. Parafia w Miedziance położona w Karkonoszach obejmowała następujące miejscowości: Wojcieszów, Raszków, Janowice Wielkie, Rędziny oraz Nielestno, Waliszów Nowy, Nową Wioskę, Czarnów z kolonią, Janowice Nowe, Kopalinę i Podgórkę.

Nowy proboszcz nie szczędząc sił i środków, rozpoczął odbudowę życia religijnego, zaniedbanego od czasów wojny 30-letniej. Część własnego majątku przeznaczył na gruntowny remont mocno zaniedbanego kościoła parafialnego. Nie czekając na zakończenie odbudowy, wprowadził różne nabożeństwa, naukę katechizmu i często wygłaszał kazania. W 1727 r. został zakończony remont kościoła, który niespodzianie jednak spłonął w następnym roku wraz ze szkołą leżącą w sąsiedztwie i niemal całym miasteczkiem. Ks. Stulpe natychmiast rozpoczął ponowną odbudowę świątyni, która z braku środków napotykała na wielkie trudności, tymbardziej, że parafianie równocześnie odbudowywali swoje zniszczone domy. Proboszcz osobiście przez kilka lat kwestował po okolicznych wioskach i sąsiednich parafiach. Nie omiął on zamożnych rezydentów bogatych właścicieli ziemskich, nie wyłączał protestantów. Dzięki zebranych środkom już w 1732 r. odbyło się poświęcenie odbudowanego kościoła i szkoły.

Kościół parafialny został odbudowany w stylu neorenesansowym z licznymi ornamentami barokowymi. We wnętrzu znajdowały się różne artystyczne przedmioty kultu religijnego, które zostały zakupione z darów okolicznych magnatów: barona Füsta, hr. Karola Ferdynanda Nimptscha, rodziny Zedlitzów i in. Szkoła odbudowana przy pomocy władz miejskich posiadała okazały portal z napisem: „Sit Deo ac proximis extracta” (Dla Boga i potomnych zbudowana). W atyce znajdował się zegar i dzwonek, którym zwoływano dzieci na naukę. Niezależnie od głównego kościoła parafialnego, proboszcz gorliwie troszczył się także i o kościoły filialne i tak odbudował po pożarze w 1731 r. kościół w Raszkowie, zakupił do niego ołtarz, a w kilka lat później i organy dla podniosłości nabożeństw. Odnowił również kościoły w: Wojcieszowie, Rędzinach i Janowicach Wielkich. O gorliwości duszpasterskiej ks. prałata Stulpego świadczyły też jego notatki prowa-

dzone w ciągu 30 lat. Wiadomo z nich, że do 1740 r. ks. Stulpe wygłosił 2551 kazań (ponad 85 kazań rocznie), odprawił 2392 solennych i 10 077 recytowanych mszy św., udzielił 744 chrztów, a w tym 374 chłopcom i 370 dziewczynkom, rozdał 69 921 komunii św., w tym 11 633 w okresie wielkanocnym, udzielił 27 absolucji w przypadkach zastrzeżonych i dokonał 444 ostatniego namaszczenia chorych. W pracy duszpasterskiej ponadto Ks. Stulpe pobłogosławił 275 par małżeńskich i z tej okazji wygłosił 223 przemówień na temat sakramentu małżeńskiego; odprawił 786 pogrzebów, na których wygłosił 106 przemówień pożegnalnych. Ks. Stulpe brał także czynny udział w życiu społecznym swojej parafii i ze wszystkich sił pomagał swoim parafianom w czasie klęsk żywiołowych: pożaru, powodzi, częstych epidemii i nieszczęść wojennych. Szczególnie ta ofiarna pomoc Ks. Stulpego ujawniła się podczas drugiej wojny śląskiej, kiedy wojska cesarskie nałożyły na mieszkańców Miedzianki ogromną kontrybucję: 10 000 guldenów, 30 par butów, 20 koni pociągowych, 6000 porcji siana, 6000 porcji owsa oraz 800 chlebów, które należało dostarczyć w ciągu 24 godzin pod rygorem pacyfikacji. Przekraczało to możliwości mieszkańców Miedzianki. Ks. Stulpe działając w porozumieniu z radą miejską, mimo wyraźnego zakazu króla pruskiego Fryderyka II, który wszelkie kontakty z Austriakami karał śmiercią lub więzieniem — udał się jednak 18 listopada 1745 r. do Chełmska Śląskiego, gdzie przybywał płk Franquini, dowódca wojsk Marii Teresy, i przedstawił pisemną petycję parafian uzyskując zwolnienie z części kontrybucji oraz zgodę na dostarczenie pozostałej części w dłuższym okresie czasu. Duszpasterz Miedzianki nie zamknął się w zakrystii i na plebanii, ale żył troskami i potrzebami swoich wiernych nawet w narażeniu się na przykre konsekwencje jako Bonus Pastor. W 1745 r. ks. Stulpe został mianowany dziekanem w Kamiennej Górze. Jako nowy dziekan zajął się pracą organizacyjną nad rozwojem życia religijnego w parafiach swego dekanatu. Na tym odcinku rychło osiągnął znakomite rezultaty. Zmarł nagle 26 stycznia 1753 r. w przededniu trzeciej wojny śląskiej nie doczekawszy się 40-lecia rocznicy święceń kapłańskich. Zgodnie z życzeniem swego testamentu, został pochowany w Miedziance pod stopniami wielkiego ołtarza, na którym przez 22 lata sprawował bezkrwawą ofiarę Chrystusa.

Największym jednak osiągnięciem ks. Jana Marcina Stulpego było założenie przez niego w 1725 r. w Miedziance bractwa Najświętszego Serca Jezusa. Kult Serca Jezusa szerzył się od XVII w. we Włoszech, pñ. Niemczech i najwięcej we Francji przez nabożeństwo św. Franciszka Salezego, cześć św. Joanny de Chantal i objawienia św. Marii Małgorzaty Alacoque. Jego największymi propagatorami byli pisarze z zakonu jezuitów: P. Lejeune, J. Paulinus, K. Druzbicki, J. Nouet, W. Huby, G. Croisset, J. Eudes, G. Gallifet i K. de la Columbiere. Przez dłuższy czas kult Serca Jezusowego nie posiadał zatwierdzenia Stolicy Apostolskiej i był rozpowszechniany prywatnie. Około 1690 r. został zaprowadzony przez zakon wizytek do Polski. Na Śląsk

dotarł z p.n. Austrii za pośrednictwem jezuitów, którzy w 1703 r. założyli bractwo Najśw. Serca Jezusa w Legnicy i w 1704 r. we Wrocławiu. W obu tych miastach przebywał podówczas J. M. Stulpe, jako gimnazjalista, a następnie jako student uniwersytetu i z pewnością wtedy miał sposobność poznania form działalności i celów bractwa Najśw. Serca Jezusa. Zostawszy kapłanem, stale odprawiał modlitwy brackie. W 1725 r. kiedy udał się do Rzymu na uroczystości Roku Świętego, uzyskał po pewnych staraniach przywilej papieża Benedykta XIII, który zezwolił na założenie bractwa Najśw. Serca Jezusa w Miedziance. Dokument papieski nosił datę 15. III. w czwartek po niedzieli Laetare; dzień ten był czczony na Śląsku jako rocznica przyjęcia chrześcijaństwa. Papież zezwalał na założenie bractwa dla wiernych obojga płci, wyznaczył obowiązki brackie, przywileje i odpusty oraz święto patronalne. Zatwierdzenie ordynariusza wrocławskiego wikariusza Antoniego Hatzfelda otrzymał ks. Stulpe 26 czerwca 1725 r. Uroczysta inauguracja bractwa odbyła się dopiero 9 grudnia tegoż roku. Mimo złej pogody do kościoła w Miedziance przybyło wielu wiernych, do których dotarli wcześniej informacje ogłoszone z ambon okolicznych parafii. Do albumu członkowskiego wpisało się 149 wiernych. Corocznie przybywali nowi członkowie; szczególnie wzrastała ilość członków w czasie obchodu święta patronalnego, które przypadało w 3 piątek po Wielkanocy. Mimo złej pogody, która często przypadała w tym okresie, przybywało wielu wiernych, odbywały się całodniowe nabożeństwa połączone z odpustem i jarmarkiem. Z licznych ofiar wiernych nabywano szaty i naczynia liturgiczne, kupowano nowe dekoracje i dzieła sztuki. I tak np. już w 1727 r. sprawiono lichtarze, świeczniki i figury głównych patronów bractwa. Kult Serca Jezusa szerzył się nadal, mimo iż w 1728 r. kościół w Miedziance uległ pożarowi i rozpoczęła się odbudowa, w czym były pomocne ofiary członków bractwa.

W 1728 r. zapisało się do tego bractwa 554 członków, zaś w święto patronalne odbyło się z udziałem 14 księży. W 1731 r. wybudowano nowy ołtarz bracki, który ufundował ks. Stulpe. W 1732 r. w święto patronalne rozdano 664 komunii św. W 1734 r. po raz pierwszy użyto nowej monstrancji z emblematami Serca Jezusa, wykonanej przez Jana Krzysztofa Müllera, wybitnego złotnika wrocławskiego. W 1738 r. bractwo w Miedziance liczyło 2104 członków, 780 mężczyzn i 1324 kobiet. W tym roku na święto patronalne rozdano 1009 komunii św. i zapalono w kościele 117 świec. W 1750 r. po 25 latach istnienia bractwo liczyło 5076 członków. Zarówno za życia ks. Stulpego jak i później bractwo Najśw. Serca Jezusa w Miedziance przyczyniło się znacznie do rozwoju życia religijnego na terenie samej parafii i w sąsiednim regionie Karłonoszy. Po przerwie spowodowanej sekularyzacją w 1810 r. reaktywowało swoją działalność przed 1846 r.

Dowodem tej żywej działalności, którą w początkach XVIII w. zapoczątkował ks. Stulpe, były dokumenty archiwalne oraz naczynia

liturgiczne i cała świątynia w Miedziance, które przetrwały do czasów drugiej wojny światowej.

Patrząc na gorliwość działalność duszpasterską naszego poprzednika w służbie kapłańskiej na Dolnym Śląsku, trzeba nam zadumać się nad wieloma sprawami. Nie ma przeszkód dla prawdziwej gorliwości kapłańskiej i nie trzeba czekać na tzw. lepsze czasy. Wojny, klęski elementarne, intrygi, zawiści, zazdrości, pycha ludzka, były i są i nadal będą smutnym dziedzictwem grzechu pierworodnego. Jeżeli jednak na przeciw temu wszystkiemu wyjdzie prawdziwa gorliwość kapłańska oparta o łaskę Bożą, dokonuje cudów w duszpasterstwie i jest zawsze najnowocześniejszą z metod duszpasterskich. Zastane na Dolnym Śląsku liczne świątynie, a w świątyniach obrazy i figury Bożego Serca mówią o wierze minionych pokoleń i mówią same za siebie. Często mówi się, że czasy w których dane pokolenie żyje, bywają najtrudniejsze i przełomowe, ale tak mówi każde niemal pokolenie. I 200 lat temu czasy były również niełatwe, bo były wojny, nienawiści, klęski żywiołowe i wszelkiego rodzaju zagrożenia, które nękały ludzi i wysuszały miłość socjalną. Trzeba było mieć sensus ecclesiae i aeternitatis, żeby oprzeć się mocno o „Opokę naszego zbawienia”. Dla księdza Stulpego, człowieka Bożego, tą Opoką było Serce Jezusa bijące rytmem człowieczym i przy, tym Sercu gromadził rozdzieranych różnymi niepokojami zewnętrznymi i wewnętrznymi ludzi, którzy zapragnęli należeć do bractwa tego Serca Jezusowego.

Czy nie nadszedł i dla nas czas, abyśmy po wielkich przeżyciach religijnych naszego Millenium i Jubileuszu Roku Świętego oraz 600-lecia Matki Boskiej Częstochowskiej na Jasnej Górze, jako posłuszni teologicznej zasadzie: per Mariam ad Jesum, abyśmy i my zwrócili się do Boskiego Serca w naszej pobożności indywidualnej, rodzinnej, parafialnej i ogólnarodowej?

BIBLIOGRAFIA:

1. Berichte des Jesuiten — Kollegs St. Joannes — Gymnasiums zu Legnitz für das Jahr 1703, 1704, 1705—1707
2. Catalogus cleri Almae Dioecesis Wratislaviensis completens... ab annum 1752
3. Meer A., Familia Carolina. Ein schlesischer Priesterverein 1718—1888, Breslau 1888
4. Kaufmann J., Die Herz — Jesu — Erzbruderschaft zu Kupferberg in Schlesien (gegr. 1725). Kupferberg 1704
5. Syllabus D. D. Confoederatorum Congregationis Latinae maioris BMW ab Archangelo salutatae. Wratislaviae 1725, 1732, 1740
6. Drażek Cz., Z. Paray-le Monial (Dzieje kultu Serca Jezusa). Znak 1976 nr 10 s. 1414—1425

Przypisy:

¹ W. Bochnak, Religijne stowarzyszenia i bractwa katolików świeckich w diecezji wrocławskiej. Kraków 1983 (maszynopis) s. 67—70 tabela nr 1 bractwa p.w. Chrystusa i tajemnic Pańskich

² B. Kumor, Kościelne stowarzyszenia świeckich na ziemiach polskich w okresie przedrozbiorowym. Księga Tysiąclecia katolicyzmu w Polsce. Lublin 1969 s. 503—540

³ A. Arndt, Odpusty. Podręcznik dla duchowieństwa i wiernych. Kraków 1890 s. 492—493

⁴ Arch. Archidiec. Wrocław II b 37 Relations visitatorum k. 21—23 dalej cyt. AAWr.

⁵ AAWr II b 37 k. 21—22

⁶ P. Kindler, Geschichte der Stadt Neumarkt. Bd. 1. Neumarkt 1934 s. 109—110

⁷ J. Jungnitz, Die Pfarrei Guhrau im Mittelalter. Breslau 1894 r. 13—14.

⁸ W. Bochnak, dz. cyt. s. 100—101 tabela nr 9 Liczebność bractw i stowarzyszeń według miejscowości

⁹ A. Arndt, dz. cyt. s. 493

¹⁰ W. Bochnak, dz. cyt. s. 93 tabela nr 7 Rodzaje wezwań bractw i stowarzyszeń

¹¹ AAWr II b 37 k. 22

¹² A. Arndt, dz. cyt. s. 493

¹³ W. Bochnak, Bractwa w archidiakonacie wrocławskim. Lublin 1974 (maszynopis KUL) s. 69—70

¹⁴ K. Matwijowski, Uroczystości, obchody i widowiska w barokowym Wrocławiu. Wrocław 1969 s. 88—89

¹⁵ AAWr IIIa 14 Regestrum confraternitatis SS. Corporis Christi in Cathedrali Wratislaviensi 1720 — 1818 k. 1—4.

HOŁD I WYRAZY WDZIĘCZNOŚCI ZMARŁYM

I. Wstęp — modlitwa

II. 1. Dziękujemy Bogu za naszych przodków.

2. Módlmy się za zmarłych

3. Prośmy o utrzymanie ich dziedzictwa

III. Zakończenie

* * *

I. „Wychwalajmy mężów sławnych i ojców naszych według następstwa ich pochodzenia... Ciała ich w pokoju pogrzebano, a imię ich żyje w pokoleniach” (Syr. 44, 1 i 14)

Taką zachętę kieruje do nas Duch Święty na kartach Objawienia.

Panie Jezu! Przed kilku dniami przeżywaliliśmy Dzień Zaduszny. Dzisiaj jeszcze raz chcemy połączyć się w duchu ze zmarłymi. Bo my wierzymy w Świętych Obcowanie, w to, że istnieje łączność Kościoła pielgrzymującego z Kościołem cierpiącym i tryumfującym. Chcemy, aby w imię tej wiary dzisiaj Polska żywych zjednoczyła się u Twoich stóp z Polską umarłych.

Tyle pokoleń żyło na polskiej ziemi. Wierzmy, że śmierć ich nie odłączyła nas od nich, że oni żyją u Ciebie. Pragniemy dzisiaj złożyć hołd i wyrazy wdzięczności zmarłym Polakom,

Pieśń: „Boga naszego chwalcie wszystkie ziemie”.

II. 1. „Rozważajcie lata poprzednich pokoleń”. (Powt. 32, 7.) — mówi Pismo Św. Te lata to nasza historia. Poprzednie pokolenia to nasz naród.

Z latami poprzednich pokoleń łączy nas byt państwowy. To, co nazywamy Ojczyzną — oni tworzyli. Budowali jej zręby, umacniali je, i bronili. To oni w tych granicach budowali miasta i wsie oraz kształtowali w nich życie polskich pokoleń.

Z latami poprzednich pokoleń łączy nas to, co nazywamy „duchem narodu”. One poprzez twórczy wysiłek naukowy, literacki, artystyczny bogaciły naszą kulturę. One pozostawiły nam w spadku pełne chwały karty historii i tradycje, na których my dzisiaj budujemy postawy życiowe właściwe Polakom. W spuściznie po nich odziedziczyliśmy polski sposób myślenia i postępowania, odczuwania i działania.

Z latami poprzednich pokoleń łączy nas ofiara, którą składały hojnie dla Ojczyzny. Łączy nas morze przelanej krwi, ogrom ofiar i cierpienia, aby przyszłe pokolenia polskie mogły żyć w wolności szczęśliwiej, niż one i mogły swobodnie rozwijać narodowe wartości.

Można do poprzednich pokoleń polskich zastosować słowa Pisma św.:

„Pan stworzył (w nich — w ojcach naszych) wielką chwałę i wspaniałą wielkość od wieków.

Jedni panowali w swoich królestwach,
 byli mężami sławnymi z potęgi,
 doradcami z powodu swego rozumu,
 i głosicielowi proroctw.
 Byli przywódcami ludu dzięki swoim wyrokom,
 zwierzchnikami przez swą przenikliwość,
 mądrymi myślicielami przez swoją twórczość,
 panującymi przez swe polecenia.
 Byli twórcami melodii muzycznych
 i pisali poezje...
 ...wszyscy ci przez pokolenia byli wychwalani
 i stali się dumą swych czasów,
 Niektórzy spomiędzy nich zostawili imię,
 tak, że opowiada się ich chwałę" (Syr. 44, 2-8)

Łącząc się dzisiaj w tajemnicy świętych obcowania z latami poprzednich pokoleń i wspominając ich wielkość, dziękujemy Bogu za ojców naszych.

- za Mieszka, Jagiełłę i wszystkich władców polskich, którzy budowali zręby naszej Ojczyzny — dziękujemy Ci, Panie.
- za biskupów Jordana, Kietlicza, Hozjusza, ... prymasa Wyszyńskiego i za wszystkich biskupów, którzy budowali Królestwo Boże na polskiej ziemi. — dziękujemy...
- za księży Długosza, Skargę ..... i wszystkich kapłanów prowadzących naród do Ciebie — dziękujemy...
- za Konarskiego, Lelewela, Sniadeckiego i za wszystkich polskich uczonych, profesorów uniwersytetów, nauczycieli, którzy nieśli w naród światło nauki — dziękujemy...
- za Chodkiewicza, Sobieskiego, Traugutta, mjr. Sucharskiego, za wszystkich żołnierzy i wodzów, którzy walczyli o wolność Ojczyzny — dziękujemy...
- za Wojciecha, Stanisława Szczepanowskiego, Jadwigę, Kolbego i za wszystkich Świętych polskich, którzy świecili narodowi przykładem chrześcijańskiego życia — dziękujemy...
- za polskie matki i ojców, którzy rodzili i wychowywali polskie pokolenia — dziękujemy...

Ś p i e w: „Dzięki, o Panie składamy dzięki”, lub inna.

2. W liście do Kolosan upomina św. Paweł: „Bądźcie wdzięczni” (Kol. 3, 15) Wdzięczność jest cnotą, dzięki której uznaje się pewne dobrodziejstwa i łaski otrzymane od kogoś. Wdzięczność powinniśmy okazać przez uznanie dla swego dobrodzieja. Wobec przodków zaciągaliśmy dług wdzięczności.

Wdzięczność dla minionych pokoleń wyrażamy w pamięci o nich, organizujemy uroczystości rocznicowe, apele poległych, stawiamy im pomniki, groby nieznanego żołnierza, nazywamy ich imieniem szkoły, ulice... Ta pamięć ożywia ich obecność wśród nas.

Dzisiaj wyrażamy im wdzięczność w inny sposób. Nie słowami, nie symbolicznymi czynami. Spłacić dług wdzięczności nie można tylko przez postawienie kamienia... „Serce za serce” — jest takie prawo w stosunkach międzyludzkich. Za to, co przodkowie uczynili dla nas ze serca, z serca złożmy im dar, który dla nich będzie pomocny. Tym darem jest nasza modlitwa.

- o miejsce w Królestwie Niebieskim dla polskich królów, władców i przywódców Narodu — prosimy Cię, Panie.
- o szczęście wieczne dla polskich biskupów i kapłanów, którzy do tego szczęścia prowadzili nasz Naród — prosimy...
- o światłość wiekiustą dla polskich uczonych, nauczycieli i twórców kultury, którzy rozniecali światło nauki i piękna w naszym Narodzie...
- o pokój wieczny dla wszystkich Polaków poległych pod Cedynią, Legnicą, Grunwaldem, Lenino, Monte Cassino i na wszystkich polach bitew — ...
- o otarcie wszelkiej lzy bólu i wieczne ukojenie dla wszystkich, którzy cierpieli w więzieniach, na zesłaniu, w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na wszystkich miejscach kaźni naszego Narodu — prosimy...
- o to, by mogli Ci śpiewać chwałę wdzięczności synowie Wielkopolski i Śląska, oraz ci, którzy uczyli modlić się do Ciebie po polsku i za to cierpieli — prosimy...
- o życie wieczne dla polskich ojców i matek rodzących pokolenia dzieci dla Ojczyzny i dla nieba — prosimy...
- o miejsce w domu Ojca dla tych wszystkich naszych rodaków, których ciała rozrzucone po świecie nie mogły spocząć w ojczystej ziemi...

Okaz miłosierdzie, o dobry Jezu, wszystkim zmarłym Polakom.

Śpiew: Dobry Jezu...

3. W liście do Galatów św. Paweł tak pisze o sobie: „Byłem szczególnie wielkim zapaleńcem w zachowywaniu tradycji moich przodków” (Gal. 1, 14) Kiedy wspominamy dziś minione pokolenia Polaków i to, co dla nas uczynili, pomyślimy o tym, że obowiązkiem naszym jest zachowanie spuścizny po przodkach i pomnożenie pozostawionego nam dziedzictwa. Mówi się o „sztafecie pokoleń”. Jedno ustępuje miejsce drugiemu. Jedno następuje po drugim nie tylko po to, żeby przedłużyć biologiczne istnienie narodu, ale także przekazać wszystkie jego materialne i duchowe wartości. Tak jest właśnie w biegu sztafetowym. Nie wystarczy dobiec do mety. Należy przynieść pałeczkę. Tą pałeczką w „sztafecie pokoleń” jest właśnie wielowiekowy dorobek narodu. Jeśli go zagubimy, to odnosić się będą do nas słowa Pana Jezusa z przypowieści o synu marnotrawnym: „...zabrawszy wszystko roztrwonił swój majątek...” Łk, 15, 13).

W niedawno wydanym liście pasterskim Episkopat Polski zwrócił uwagę na zagrożenia godzące w nasz naród. Tymi zagrożeniami to alko-

holizm, rozwody, zabijanie nienarodzonych, nieuczciwość, pomniejszanie wartości dorobku Narodu, zniekształcanie i ośmieszanie tradycji narodowych. Te właśnie zagrożenia rodzą niebezpieczeństwo roztrwonienia dziedzictwa po minionych pokoleniach.

Jako pokolenie, które rozpoczęło drugie tysiąclecie historii Polski musimy przyjąć sztafetową pałeczkę: bogactwo narodowego dorobku. Aby tego dokonać, trzeba koniecznie się przejąć duchem Apostoła, który o sobie pisał: „byłem szczególnie wielkim zapaleńcem w zachowaniu tradycji moich przodków”.

Módlmy się więc za przyczyną naszych Świętych rodaków, aby Bóg błogosławił naszej Ojczyźnie i pomógł dalej budować ojczysty dom.

- Abyś za przyczyną św. Stanisława ze Szczepanowa pomagał naszym biskupom utwierdzać Naród w wierności Krzyżowi — Prosimy Cię, Panie.
- Abyś za przyczyną św. Maksymiliana Kolbego pomagał kapłanom w ich pracy duszpasterskiej — prosimy Cię, Panie.
- Abyś za przyczyną św. Świerada umacniał wiarę w naszym narodzie — prosimy...
- Abyś za przyczyną bł. Kingi uczył nasz naród, jak postępować Twoimi drogami — prosimy...
- Abyś za przyczyną św. Jadwigi natchnął nasze matki duchem bohaterstwa w dawaniu życia nowym pokoleniom polskim — prosimy...
- Abyś za przyczyną św. Jana Kantego dał światło naszym nauczycielom i wychowawcom w pracy nad kształtowaniem serc naszych dzieci — prosimy...
- Abyś za przyczyną św. Kazimierza i św. Stanisława dał naszej młodzieży wieść życie czyste i ofiarne — prosimy...
- Abyś dał nam więcej braci Albertów, płonących miłością bliźniego — prosimy...
- Aby każdy Polak jak major Sucharski miłował swoją Ojczyznę i był gotów złożyć dla niej w ofierze nawet swe życie — prosimy...
Chryście! Te prośby składamy u Twych stóp przez ręce Maryi Twojej Matki i naszej Królowej.

Ś p i e w: Boże coś Polskę...

ZMARLI KAPŁANI:

1. Ks. Antoni Wamoszyc, emeryt zmarł we Wrocławiu dnia 21 czerwca 1983 roku w 63 roku życia a w 40 roku kapłaństwa — pochowany w Czechowicach-Dziedzicach dnia 24 czerwca 1983 roku;

2. Ks. Stanisław Kusy, proboszcz w Kunicach Legnickich zmarł w Legnicy dnia 23 czerwca 1983 roku w 50 roku życia a 21 roku kapłaństwa — pochowany w Ścinawie dnia 27 czerwca 1983 roku;

3. Ks. Jan Stępień, proboszcz w Rogoźnicy zmarł w Wałbrzychu dnia 3 lipca 1983 roku w 50 roku życia a w 24 roku kapłaństwa pochowany w Rogoźnicy dnia 6 lipca 1983 roku;

4. Ks. Franciszek Chmielak kapłan emeryt, były proboszcz w Kamieńcu Ząbkowickim zmarł dnia 8 lipca 1983 roku we Wrocławiu, w 82 roku życia a w 32 roku kapłaństwa, pochowany w Kamieńcu Ząbkowickim dnia 11 lipca 1983 roku;

5. Ks. Władysław Lupa, kapłan-emeryt, były proboszcz w Mysłakowicach zmarł dnia 11 lipca 1983 roku we Wrocławiu, w 73 roku życia a w 46 roku kapłaństwa, pochowany w Mysłakowicach, dnia 14 lipca 1983 roku.

Niech odpoczywają w pokoju!

OGŁOSZENIA

REKOLEKCJE W ROKU 1983 W D. W. „KSIEŻÓWKA”, ALEJA PRZEWODNIKÓW TATRZAŃSKICH 2 34-500 ZAKOPANE, TEL. 37-61

Seria	w dniach	Rekolekcjonista	
I.	12—15 września 1983 r.	Ks. Marian Wiewiórkowski	Łódź
II.	19—22 września	Ks. Tadeusz Sikorski	Łódź
III.	10—13 października	Ks. Jerzy Świątek	Łódź
IV.	17—20 października	Ks. Jerzy Świątek	Łódź
V.	24—27 października	Ks. Marian Wiewiórkowski	Łódź
VI.	14—17 listopada	Ks. Jan Zajązkowski	Łódź
VII.	21—24 listopada	O. Robert Fortgang OFM Conv	
VIII.	5—8 grudnia	Ks. Adam Lepa	Łódź

Rozpoczęcie pierwszego dnia o godz. 18,00 konferencją rekolekcyjną. Zakończenie ostatniego dnia po południu.

Ze względu na ograniczoną ilość miejsc, prosimy o wcześniejsze zgłoszenie udziału.

Adres Sekretariatu Episkopatu Polski brzmi:
Skwer Stefana Kardynała Wyszyńskiego 6 01-015 Warszawa.

SPIS TRESCI

I. AKTA STOLICY APOSTOLSKIEJ

51. Modlitwa Ojca Św. Papieża Jana Pawła II w czasie audiencji generalnej przed wyjazdem do Polski z dnia 15 czerwca 1983 roku we środę 165
52. Modlitwa Ojca Św. Papieża Jana Pawła II po powrocie z pielgrzymki do Polski, wypowiedziana w czasie audiencji generalnej we środę, dnia 6 lipca 1983 roku 166
53. List Ojca Św. Jana Pawła II do wszystkich kapłanów Kościoła na Wielki Czwartek 1983 roku 167

II. ZARZĄDZENIA I KOMUNIKATY KURII ARCYBISKUPIEJ

54. Święcenia kapłańskie dnia 21 maja 1983 roku 173
55. Nowowyswięceni otrzymali posady Ks. Wikariuszy 174
56. Rejonowe Dni Duszpastersko-Katechetyczne w dniach 24—27 maja 1983 roku 174
57. Terminarz Rejonowych Dni Skupienia dla Duchowieństwa Archidiecezji Wrocławskiej 24—27 maja 1983 roku 175
58. Porządek dzienny Rejonowych Dni Duszpastersko-Katechetycznych 24—27 maja 1983 roku 177
59. Kalendarium nawiedzenia Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w diecezjach w roku 1983 177
60. Ks. Józef Mandziuk: Archiwum Archidiecezjalne i Biblioteka Kapitulna we Wrocławiu — sprawozdanie za rok 1982 178
61. Ks. Józef Pater: Muzeum Archidiecezjalne we Wrocławiu w roku 1982 184
62. Ks. Biskup Wincenty Urban: Zbiory medalierskie w Muzeum Archidiecezjalnym we Wrocławiu w 1982 roku 193
63. Ks. Biskup Wincenty Urban: Udział Archidiecezji Wrocławskiej w wystawie szopek Bożego Narodzenia w Monschau-Höfen w 1982 roku 195
64. Ks. Biskup Wincenty Urban: 280-letnia rocznica założenia Uniwersytetu Wrocławskiego (1702—1982) 201
65. Ks. Biskup Wincenty Urban: XXIV-lecie wykładów teologicznych we Wrocławiu (1957—1982) 207

WSPOMNIENIE POŚMIERTNE:

- Ks. Biskup Wincenty Urban: Ksiądz Stanisław Kusy (1933—1983) 221

POMOCE DUSZPASTERSKIE:

- Ks. Władysław Bochnak: Bractwa kościelne propagatorami kultu Eucharystii na Dolnym Śląsku 225

Ks. Władysław Bochnak: Ks. Jan Marcin Stulpe (1686—1753) i początki kultu Najśw. Serca Pana Jezusa w Diecezji Wrocławskiej	229
Tekst adoracji Najśw. Sakramentu w miesiącu listopadzie:	
„Hold i Wyrazy wdzięczności Zmarłym”	236
Zmarli kapłani:	239

OGŁOSZENIA:

Rekolekcje w roku 1983 w Domu Wypoczynkowym „Księżówka” w Zakopanem	239
Zmiana adresu do Sekretariatu Episkopatu Polski w Warszawie	239

Wydaje: Kuria Arcybiskupia we Wrocławiu, ulica Katedralna 13/15
Znak kod. 50-328

Redaktor: Ks. dr Hieronim Kocyłowski

Tel. Kurii Arcybiskupiej 22-50-81

Tel. Arcybiskupa Ordynariusza 22-42-14

Zakład Graficzny Poczty i Telekomunikacji, Wrocław, ul. Krasiańskiego 5
Zam. 1501-83 — 1750 — U-1